

832
1985

საქართველოს
ბიბლიოთეკა

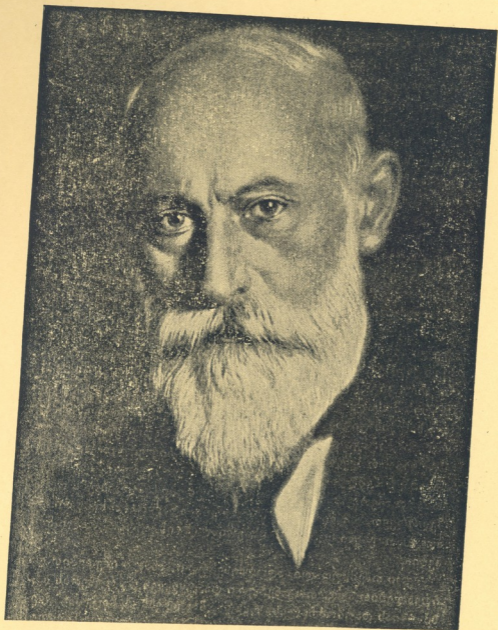
ჩვენი დროშა

"NOTRE DRAPEAU"

დაბეჭადილი - ნოე მოკდანი

პარიზი.

ნიკოლოზ ჯორდანი

PRESIDENT N. JORDANIA

1868 - 1953

დიდება
ქართველ ერს
დიდება თავისუფლებას!

28

ახვისტო

ხსოვნის დღეა

29672
- 62-5-5

აგვისტოსათვის

სანამ ქართველი ერი იარსებებს, ვერავითარი ძალა ვერ ამოგლეჯს მისი გულის სიღრმიდან 1924 წლის აგვისტოს გმირულ ბრძოლების ხსოვნას. ჩვენ ქარგათ ვიციტ ფაქტების ღირებულება; ვიციტ, რომ ამ ბრძოლებმა მდგომარეობა ვერ შესცვალა და მტრის უღელისაგან საქართველო ვერ გაანთავისუფლა; მართალია ისიც, რომ ხალხის საუკეთესო შეილები ათასობით შეეწირა ამ უღელის გადაგდების უკეთილშობილეს ცდას; მაგრამ სრულიად თამამათ შეგვიძლია ვსთქვათ, რომ აგვისტო საამაყო დატანა ჩვენი ისტორიის, რომ მან გაუქვალა საქართველოს გამანთავისუფლებელ ბრძოლას ბრწყინვალე მომავალი და ცხადყო საბოლოო გამარჯვება.

ვის შეუძლია ამ გამარჯვებაში ეჭვი შეიტანოს მას შემდეგ, რაც უიარაღო პატარა ერი არ შეუშინდა ვეება, ტლანქ ძალას და საყოველთაო აჯანყებით ამცნო მთელ სამყაროს თვის ურყევი ნება ეროვნული სუვერენობის აღდგენისა! ამ უთანასწორო კიდილში მტერმა შესძლო ქართველი ხალხის ფიზი-

კურად დამარცხება, მაგრამ განა შესაძლოა მდინარის უკან დაბრუნება? რაც ვერ მოხერხდა გუშინ, განხორციელდება ხვალ, ზეგ, ახლო თუ შორეულ მომავალში; ჩვენ არ ვიცით დანამდვილებით როდის დაქრავს ქაში საქართველოს განთავისუფლებისა; მაგრამ ურყევია ჩვენი რწმენა, რომ აგვისტოს გმირთა ხელიდან გავარდნილი დროშა თბილისის სასახლეზე კვლავ აფრიალდება. ეს მხოლოდ სურვილი როდია, ეს ისტორიული აუცილებლობაცაა. მართალია, აგვისტოს შემდეგ საქართველომ განვლო მთელი ეპოქა აუწერელი ტანჯვით და მწარე გამოცდილებით აღსავსე, მაგრამ მიუხედავად ამისა მას ერთხელ აღებული გზა არ შეუცვლია და დასახულ მიზანს არ გადადგომია: ჩვენი ქვეყნის დამოუკიდებლობის აღდგენა და უცხო ურდოთა მისი სახლკრებიდან განდევნა იყო და რჩება ჩვენი ერის ძირითადი ამოცანა.

აგვისტოს მსხვერპლთა სამარე ქართველი ხალხის გულია; წყნარად და მშვიდად განისვენებენ იქ სამარადისო ძილით: იციან რომ დღევანდელი თაობანი წმინდათ შიასრულებენ თავიანთ მოვალეობას მათ და ერის წინაშე...

ნ. ქორციანია.

ՅՅՅՈՆԵՄ, 19 ԶԿ ՎՈՒՐՈ.

ხამშობლობის
თავდაღებულ

გმირთა
სამხალხო
სახელები
სხოვნახ.

-5-

გიორგი შალვაძე.

ნ. ხომერიკი.

ვალიკო ხუდილი.

"დამოუკიდებლობა მა-
რადიული ჩაუქრობელი
დამპარია, თუ ის

თვალთა მხედველობის
თვის ქრება ხამაგირ
ადამიანთა გულშილ გა
ნაგრძობს კაშვამს."

ბ. ნიშვიშვილი.

სამშობლოსათვის
წამებულნი.

მაისს 1923 წ. თბილისში, რუსეთის საბჭოთა საოკუპაციო ხელისუფლების განკარგულებით, გაუსამართლებლად, დასჯრეტილ იქნენ საქართველოს განთავისუფლებისათვის თავდადებულნი მებრძოლნი:

1. გენერალი	ანდრონიკაშვილი ალექსანდრე.
2. გენერალი	წულუკიძე ვარდენ.
3. გენერალი	აფხაზი კონსტანტინე.
4. გენერალი	მუსხელიშვილი როსტომ.
5. პოლკოვნიკი	ხიმშიაშვილი გიორგი.
6. პოლკოვნიკი	მაჭავარიანი ალექსანდრე.
7. პოლკოვნიკი	გულისაშვილი ელიზბარ.
8. პოლკოვნიკი	ჩრდილელი დიმიტრი.
9. როტმისტრი	ყარალაშვილი ფარნაოზ.
10. როტმისტრი თ.	მუხრან-ბატონი სიმონ.
11. ლეიტნანტი	კლიშიაშვილი ლევან.
12. სამ. მოხელე	ზანდუკელი მიხეილ.
13.	კერესელიძე იასონ.
14.	ჭიაბრიშვილი სიმონ.
15.	ქუთათელაძე ივანე.

უფრო ადრე საბჭოთა სელის უფლების მიერ დას-
ვრიტენ :

16. როტმისტრი	ანდრონიკაშვილი	სოლომონ.
17. როტმისტრი	ფავლენიშვილი	შალვა.
18. შტ.-როტმ.	სუმბათაშვილი	ალექო.
19. ლეიტნანტი	ვაჩნაძე	დავითი.
20. ვახშისტრი	გელაშვილი.	ალ.
21. კაპიტანი	ფავლენიშვილი	პეტრე.
22. პოლკოვნიკი	სტროევი.	(მურიხაი)
23. როტმისტრი	ჩოლოყაშვილი	კონსტანტინე.
24. ლეიტნანტი	ვაჩნაძე	არჩილ.
25. როტმისტრი	ვაჩნაძე	შაქრო.
26. პოლკოვნიკი	ლექვიანაძე	ლადო.
27. უნტ.-ოფ.	ფავლენიშვილი	გიორგი.
28. იუნკერი	ძამასპირიშვილი.	

"სამშობლოს მყრებმა კვლავ დაუხოცეს ჩვენ ერს
მიხი ხაუკეთესო შვილები, საქართველოს მხედრობამ
დაჰკარგა შეხანიძნავი წევრები თავის წრიდან და
ჩვენმა სამშობლომ შეურყეველი ერთგული მამული-
შვილები. ეს გმირები მრავალჯერ აწამებს სიკვდილის
წინ, მაგრამ ვერ გახეხებს და წამებით დახრულდა
მათი განაწამები სიგოცხლე". კართული სარდლობა.

სამშობლო 1923წელი. გენ. ოდიშელიძის სიყვვიდან.

საქართველოს 1924 წლის ამბობებ

ესა თუ ის ერი აჯანყებას იძვირებდა მეთხვერ
ვაში მიმართავს, რადგან არის ყოველთვის
მესამელებელი კვთილად დაგვირგვინდეს იგი.

1924 წლის აგვისტოს ქართველმა ერმა მოახდინა
შეიარაღებული აჯანყება საოკუპაციო ბოლშე-
ვიკური იმპერიის წინააღმდეგ. ბოლშევიკებმა
წითელი არმიის მეშვეობით ჩაახშვეს იგი, ხოლო
1924 წლის აგვისტოს აჯანყების მეთაურები
1925 წლის შემოდგომაზე გაასამართლეს.

აგვისტოს აჯანყების ერერთმეთაურთაგანმა, სა-
ქართველოს ეროვნული - დემოკრატიული პარტიის
თვალსაჩინო მოღვაწემ, საქართველოს დამოუკიდე-
ბლობის აღდგენის კომიტეტის წერმა იახონ ჯავა-

ხიშვილმა თავის თავდაცვითი სიტყვაში დასძინა, რომ: " ღღეს იმ ზღაპარს, თითქოს საქართველოში მოხდა რევოლუცია და მენშევიკური მთავრობა ბოლშევიკურით შეიცვალა, აღარავინ იმეორებს... და ბოლოს, რუხეთმა ხელშეკრულება დაგვიდვა, როცა აქ იყო ანტანტა, შემოგვეხია მაშინ როცა აქ ანტანტა არ იყო, იმიტომ რომ ის აქ არ იყო... მაშ რად დაგვიპყრეს? არავითარი ეჭვის მიყვანა რადევის გულწრფელობაში, არ შეიძლება არ როდესაც ის მეხამე ინტერნაციონალიზმს შეერთებულ კრებაზე აცხადებს: "რუხეთმა იმიტომ დაპყრო საქართველო, რომ უზრუნველყო ნავთობის მიხადგომი გზები".

შემდეგ იახონ ჯავახიშვილს მოჰყავს თავის გაბედულ გამოსვლაში, თუ როგორ ღვენიან ჩვენს ეკლესიას. " ძალით დაპყვეცხ ქართული ეკლესიები, რიცხვით თვით გაზეთ " კომუნისტის" ცნობით 1 500... აიძულებდნენ მღვდლებს გავრეტილიყვნენ. არ გვაკმარეს, შეურაცყვეს საფლავი ღვთისა და კონსტანტინესი, რომლებიც იყვნენ არა ხაეკლესო, არამედ ეროვნული გმირები. ამით

შეაგინეს ჩვენი ეროვნული გრძნობები". იასონი
 ჯავახიშვილს მოჰყავს ჭეშმარიტი ადგილები
 იმიხა, თუ როგორ დაარიგეს მარცხნივ და მარჯვ-
 ნივ საქართველოს მიწა -წყალი და მოჰყავს სა-
 ქართველოს უღირსი შვილის ბუღუ მღივნის ოფი-
 ციალური განცხადება მოხკოვში: " ისე მოვაჩერე
 ხელი ხომხეთ - საქართველოს ხელშეკრულებას
 ფერიფორიის შეხახებ, რომ არც კი წამიკოტხავსო".

იასონი ჯავახიშვილი გაგზავნის: " ხანგრძლი-
 ვი ხროლის პროცესის განმავლობაში ქართველები
 განუწყვეტელი ხალხით მილიონდენ ციხის გზით
 მეფეხისაკენ, გადასახლების გზით რუსეთისაკენ,
 ფანჯვის გზით საბუთალოსკენ. ამ ბრძოლაში ყვე-
 ლა ქართველები ერთად ვიყავით... მე გავათავე,
 ჩვენ ვიბრძოდით დამოუკიდებლობისათვის, აჯანყე-
 ბა წავაგეთ და ისინი ვინც ამ აჯანყებას ვმე-
 სვეურობდით, წავაგეთ გოლგოთაზე".

სახამართლოს პროცესზე დიდი ინფორმული სიწყ-
 ვით გამოვიდა დამოუკიდებლობის კომიტეტის
 თავმჯდომარე ვოცე ანრონიკაშვილი და სთქვა:

" ჩვენ ღავმარცხლით, და ღამარცხლა აჯანყება ფიზიკურად, მაგრამ მორალურად გამარჯვება ჩვენ ღავრჩა. ამით ვათავებ ჩემს განმარცვებას ხოქვა. ამ შეუღრეკვლემზე ა უშიშარმა მეგრძოღმა კოცე ანღრონიკაშვიღმა.

აქვე გვინღა აღვნიშნოთ, რომ კოცე ანღრონიკაშვიღი ძვეღი ხოფიღღემოკრაფიული მოღვაწეა. იხ 1902 წღიღან წევრია ხოფიღღღემოკრაფიული მეღმათა პარფიიხა. ცარიხფული რეჟიმიხ ღროს ორჯერ იყო ბრღღღებოთ გახამართღებული. ცარიხფულმა მთავრობამ კოცე ანრონიკაშვიღს მიუჩინა ხამუღამოღ გაღღახხღება ციმბირში. აყარა მახ თავაღღობა ღა მახთან ღავავშირებული ყვეღა პრივიღღეგიები.

გამარჯვებულმა ხიხხღში აბანავა მთელი ქართვეღი ერი. ხენავში ხაშინღღად გაუხწორღღენ გღეხებ. აი რახ წერღა აჯანყების შესახებ ხერგო ორჯონიკიძე: " 28 აგვიხფოს, ღღღა აღრიანაღ მივიღღეთ ცნობა გათენებიხას ღღღიხ 4 ხაათზე ყოფიღ თავაღ აზნაურთა ჯგუფი თავაღ გიორგი წერეტღღიხ მეთაუროზოთ თავს ღაეხხა მიღში მყოფ ჭიათურას. შეეცაღა იარაღი. აყარა ჩვენი ამხანაგებოიხათვიხ

და დაიკავა ქალაქიო... ორჯონიკიძე განაგრძობს:
ხვადეს გამოსვლა გარდა ჭიათურისა, ხენავის,
ზუგდიდის, ქუთაისის და თბილისის მაზრებში. მათ
მოახერხეს გარე - ვახუთის ხუთ ხოფელში შეკრიბათ
30 კაცი, რომლებიც იმ ხალამოსვე დაბრუნდნენ
შინ და ხელისუფლებას ჩაბარდნენ. ეს ყველაფერი
თოფის გაუხროლად მოხდაო, ბრძანებს ორჯონიკიძე.
მაგრამ ორჯონიკიძე შეგნებულად ხვანეთზე არაფერს
ამბობს. ხოლო რა მოხდა იქ? ბიძინა პირველმა
ეროვნულ - დემოკრატიკა ააფრიალა ეროვნული დრო-
შა და დაიკავა ხვანეთი, აჰყარა იარაღი ადგილო-
ბრივ ხელისუფლებას და 500 კაცისაგან შემდგარი
რაზმი: მიაშველა ქუთაისს.

იმავე დროს ხვრგო ორჯონიკიძე მალავს იმას,
თუ რა გააკეთა ქაქუცა ჩოლოყაშვილმა. ჩოლოყა-
შვილმა მე-11 არმიის ნაწილებით გამაგრებული
დუშეთი აიღო. თუ ამის თვის 15 კაცი იყო ხაკმა-
რისი რაჯომ უნდა შეეჩუხებინა თავი ჩოლოყაშვილს
მეცი ხალხის მოხაგროვებლად...

1924 წლის აგვისტოს აჯანყება იყო ხალხური,
მასობრივი. ხამშობლოს განთავისუფლების იდეამ

გაეროიანა მთელი ქართველი ერი, ბერი, მღვდელი, ინტელიგენცია, მუშა და გლეხი, თავადი და აზნაური, ვაჭარი და მუშა. მათ ყველას ერთნაირად უძგერდათ გული მათი მიხწრფებიხაკენ და ეს მიხწრფება იყო ხაქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენა. დამარცხდა 1924 წლის აჯანყება, მაგრამ ქართველ ერს იარაღი არ დაუყრია... ეს აჯანყება იყო გლეხური, მასში უმთავრესად მონაწილეობდნენ გლეხები. ხენაკში აჯანყებულებმა დაიკავეს რა ქალაქი, ლენინის ძეგლთან ერთად რუხთაველის ძეგლიც მიამხხვრიეს. მივარდა ერთი მეგრული აჯანყებული მეორესთან და შეჰყვირა: "ეს რა ჰქენი ვაწო, დიდი ქართველი პოეტის რუხთაველის ძეგლი დაამხხვრიეო?".

--- არ ვიცი გენაცვალე, მე ერთი უხწავლელი გლეხი გახლავარ და არ ვიცი ვინ იყო რუხთაველი, მაგრამ თუ ის კარგი ვაწი იყო ბოლშევიკების აღმახვომში რა უნდოდაო;".

აი ფსიქოლოგიური განწყობილება და ხიბულვილი დამპყრობელის მიმართ ქართველი ადამინისა, რო-

მელიც ამ უბრალო გლეხმა გამოიჩინა მაშინ.

ქრო სულოვნება

" ეროვნული სამხხვერპლოს წინაშე, ერთად
წარსდგნენ ხელიხელ ჩაკიდებულნი

კოფე აფხაზი, და ნოე ხომერიკი,
ვარდენ წულუკიძე და ბენია ჩხიკვიძვილი დიდი
ეროვნული ღობუნგით " საქართველო უპირველეს
ყოვლიხა".

აგვიხტომი ჯვარცმული ქართული ხული გოდებდა
უზომოდ და ქართული პოეზია აი როგორ დახტვიროდა
საქართველოს ბედხა და უბედობახ.

მეგობრების კვირული

ეს ლექსი ერთს ჩვენს თანამედროვე ცნობილ მეგობრს ეკუთვნის. იგი დაწერილია 1924 წლის აჯანყების შემდეგ. ხელნაწერად მან შემოიარა მთელი საქართველო და უცხოეთშიც კი მოაღწია.

" საშინელია ეს დროთა ხივრცე
ლამის ლოდინი მოკვდეს უშვილოდ,
ხადა ხარ? ჩვენი ჭანჭვა თუ იგრძნე
უნდა სამშობლოს ჩქარა ვუშველოთ.
მმათა ხაფლავზე ვიყავ პარასკევს,
ხადაც იხვენებ მთლილი ჯარი,

აი ვწერ მათ ნალაპარაკებს:

დავკეცეთ დროშა, გავცუხეთ ჯვარი,
ბაგრაფიონი და ფეიქრები,
არ მინდა ერი სხვა ერს მოეზას,
დახეულ ქულად მოღის ფიქრები,
ოცნება საზღვრავს უსაზღვროებას.
ძმავ არ მინდა შენც დამაობლო,
ჩემი ლექსები სხვის კარზე ჰქროდეს,
და თუ პოეზიას არა აქვს სამშობლო
პოეცს სამშობლო ღ ხომ უნდა ჰქონდეს,
და დღეს არ ვიცი, თუ რომელ ალაგს
ამოვა ახლა დიღის აიხი,
დღეს გორგახლანის ხაფახცო ქალაქს
მხოლოდ სახელი შერჩა თავისი.

ყველა მივიღეთ ძმებად და დებად
ვინც გვახახელა საზიზღარ ქცევით,
ხელზე კორძები დაგვაქვს ბეჭდებად
ამდენ ვუბოთა მალა აწევით.
მშვიდობით და გთხოვ, თუ ჩემი

გვამიც თუ დაიფხრილა ქალაქის გარედ
დამწვით და ფერფლი ჰაერნახვამი
პოეცებს თავზე გადააყარეთ".

დიდება თქვენ

აი როგორ დაიფირა აგვისტოს ეროვნული დრაგედია
პოეცმა იოსებ გრიშაშვილმა, როცა ის ჯერ კი-
დეც არ იყო "გახაბჭობული".

" სიბმრად ვნახე საქართველო, სიხსლის ზღვაში
ბანაობდა, და დროშა კი დაფლეთილი ქარის ფრ-
თებზე ქანაობდა. და მეც ვიფომ დავყურებდი იმ
ნაპირსა, ხადაც ნაშთი ჩახვეოდა მებრძოლ აგმი-
რებს. დავყურებდი ძველ მონახცრებს, ძველ აკლ-
დამებს წინაპართა, ხადაც ერმა ივერიის სიხსლის
დროშა ზე აღმართა... და ვფიქრობდი: ნუ თუ ერი
ი ხე და სჭკნა და დაკნინდუ, რომ სხვას მიაქვს
ჩვენი ხალხის სიამაყე წმიდათ - წმიდა".

მოვეხმინოთ ერსხელ კიდევ ქართული ლექსის
ხაოცარ ოხცაცხ იოხებ გრიშაშვილს.

გლოვის ზარი

" ჩვენ იხე შევეჩვიეთ
ჩვენს ხაკუთარ ფერსა და ხმას
რომვერახდროს ვერ გავუძლებთ
გამარჯვებულ რუსის ჩექმას.

მე დავდიოდი როგორც შამილი
მომავლის ბედი კვალდაკვალ მხლევდა,
და იხებოდა გულში შხამივით
ბესიკის ბალში ნაზარდი ხევდა.
შეინაბათ გაღვიქცევით
გულს ჩავიკლავთ ალექმას შმაგურს,
და უხისხლოდ მჭერს არ მივცემთ
არც ერთ კუთხეს, არც ერთ აგურს.

თქვენ ამბობდით საქართველომ,
რაც უნდა რომ გაიბრძოლოს
ის რუსეთის კომუნისტად
გაღიქვევა მაინც ზოლოს.

ხომ ახრულდა, თქვენ მოხველით,
ჩვენ მიგიღეთ ორივე ხელით,
მაგრამ ხალხი არ შეგარჩენთ,
ხვდის ხიშტით რომ შემოხველით".

მეფეები

სუქნობის წესის გოდება

დედათა ვეღობა

(ავტორისთვის დღეებში)

მთ. მ. ურდოილი

შიწას ცრემლებად დაეპურა დედათ ვეღობა:
 შენ შემოხედე ამ ქვეყანას, ღმერთო სვიანო!
 ლამის დავიკცეთ... გოგონების ალი იდებო
 მზით დამოსილ და. შენით შექმნილ საქრისტიანოსს...
 ცაზე ნიჭლია... გადარების სხივი ჯერ არ სჩანს,
 უხმოდ ვუყურით აოხრების სამი წლის შედეგს...
 თუ ეს გაგრძელდა, თუ ეს მხეცი აქ დიდხანს დარჩა,
 რაღა იქნება საქართველო ასი წლის შემდეგ?!

შენ გვიფარავდი წარსულ დროში. გაჭირვების დამს,
 შენის სახელით გვირბევია მტერი, ვერაგი, —
 ახლაც მოგვხედუ ღმერთო, — ძლიერ გაგვირვებია, —
 თრი ზთასი წლის ნაოფლარს მივიცემთ ვერავისს.

რა უნდათ ნეტავ?.. რათ მოგვეპრინენ? რად გვაწამებენ?
 რათ გვიოხრებენ ჩვენი ოფლით შექმნილ ეზო-კარს?
 ვის რა წავართვით?.. რა მტაცებლურ ზრახვებს გვაწამებენ?
 რა ოქროები მოვიხვეტეთ, რომ მით გვეცხოვრა?!

ამ უზარმაზარ, სიმდიდრით უხვ დედამიწაზე
 მცირე ნაპირი მოგვეცა და იმას დაეჯერდით,
 ღირსი ხარ, ღმერთო, ამისთვისაც დიდ მაღლს გწირავდით,
 მაგრამ... თან რატომ ჩაგვისახლე რუსის ჯარები?!

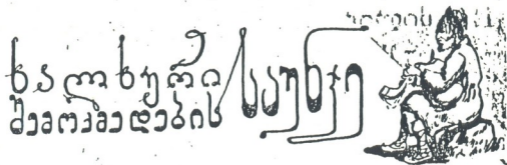
უსაზღვრო სივრცე დაგითმია მისთვის, უფალო,
 არამცთუ მიწა, — უხვი არის მის ცის კამარაც,
 მაგრამ მაინც კი ძალა არ აქვს — იუოს უფალოდ
 და ტრამალეზე დღესაც დამრწის ძონძის ამარა..

ჩვენ რას შეგვმატებს? რას მოგვიტანს, რა ფერცვალებას? —
 ანგრევს ციხე-კოშკს, ეკლესიებს, ტაძარ-მონასტრებს...
 ახალს რას შეგვქმნის — რაც იუოს მთლად ფერმკრთალდება,
 გული მოკლეს და სათნოებას ვერცხლით ზომავენ...

კვლავ მუხლმოყურილი გვიედრებით, ღმერთო მაღალო:
 ვაღმყოფავარე შენი ყოვლისმმღეველი კალთა,
 მოგვეც უფლება — ჩვენი თავი ჩვენვე განვაგოთ, *ქ*
 და არაფერზე დავეკითხოთ ნბეცხა და აფთარს...

დღეს ჩვენ აღვსდებიტ... ეს ლამაზი აგვისტოს დღია...
 დაბათ მოგვიტანს გამარჯვებას თავისუფლებისს...
 თავს არ ვიწოვავთ, — ცეცხლის ზღვაში ყველანი მივალთ,
 ან გავიმარჯვებთ, ან მთლიანად დავიღუპებით!..

ღმერთო, გვიშველი!.. ღმერთო, მოსპე მტერი გერაგი,
 ხელაპყრობილი გვიედრებით ქართლის დედანსი..

უხვი და მდიდარია ქართული ხალხური პოეზიის საუნჯე. მის საგანძურში ხალხს განუწყვეტლივ შეაქვს ახალ - ახალი მარგალიტები.

აკი თავიდან აღვნიშნეთ, რომ აგვისტოს აჯანყება იყო ხალხური. უმთავრესად ახე რომ ვთქვათ დაბალი წოდების ხალხმა მიიღო მასში მონაწილეობა. და ამ აჯანყებაში მონაწილეობდნენ აგრეთვე ქართველი აზნაურები თუ თავადები ეს სავსებით ნორმალური მოვლენა იყო საქართველოში. ეს ორი წოდება აწარმოებდა იხცორიულ წარსულში ბრძოლას ერის ხადიდებლად, ახევ მოხდა აგვისტოშიაც.

მინდა მოვიყვანო ზოგიერთი ლექსი ხალხური შემოქმედებიდან, მისი გულის ცემა და მრწამსი.

„ ბალშენიკი შემოვიდა
გაამწარა ქვეყანა,
რუხი ვანკა ჩააყენა
ჩვენ ოჯახში ყველგანა.
საქართველო გააოხრა,
მიწახთან გაახწორა.
ბევრი დახვრიცა ქართველი,
დახოცა, ჩააქოლა.
ეს რომ ქაქუცამ გაიგო
ქართველთ ლაშქარი შეჰყარა,
დაეცა ბალშენიკებსა,
და იარაღი აჰყარა,
ხაცა დაეცა რუხებსა,
ყველგან აღინა ბოლია,
იხე აბლავლებს რუხებსა,
როგორც საქონელს ლომია.
ლაღადად ჩადგა მამია,
პარტიულების თვალთა,

მიუღვა ბოლშევიკებსა
გაყიდა თავის გვარია.
მე არ მერქვიოს მამია,
თუ არ ვიყარო ჯავრია,
ქაქუცას თავსაც მოგიფან
თან გამაფანეთ ჯარია.
შეკრიბა პარციულები,
თოფები მიხცა ხელშია,
ქაქუცას მოკვლავს აპირებს
და ჩახაფრებას ხევშია.
იყალბოს თავში შეყრილა
ქაქუცას ცოფა ჯარია,
მამიას შემოუთვალა
ნუ გჭირსო ჩემი ჯავრია,
ერთად შევზრდილვართ ორივე
არ მინდა შენთვის ავია
მამიას მოხდის წერილი
ივინის უღვაშებშია
ქაქუცას ცოცხალს დავიჭერ

-24-

ან წყვილს ვკრამ მკერდშია

ჯარი შეჰყარა ხელდახელ

ორას -ხამახი ვაცია

წინ მიუძღვება მამია

როგორც თუშური ვაცია

გვერდსა უმშვენებს შალიკო,

შავსა ცხენზედა მჯღომია,

ვერას ღაგვაკლებს ქაქუცა

ვაცია, განა ლომია?

მიუახლოვდნენ წყვილსა,

ჯაჭვად გაშალეს ჯარია,

აქ მოვიმწყვდიოთ ყველანი

როგორც ხაფანგში თავვია

აღებეს სროლა თოფითა

სჭექს და სჭექს მაუზურია

ხამახი ვაცი ექვსს ეხვრის

როგორი ხამართალია?

ქაქუცას მხრიდან გავარდა

ბაჭყურას თოფი ციალი
და მამიასა ცხენიღვან
მიწაზე გახპვრა გრიალი,
რაცმოდაც უთხრა ბაჭყურას
მაცალე ჩემი ჯერია
შუაზე გავყოთ ძმურადა,
ვინც რომა ყვენი მტერია.
ზოგი ყირაზე გაღადის,
ზოგია ჯაგში ჩამძვრალი
ეხლა ირბინეთ ბეჩავნო
თელავს წაიღეთ ამბავი
აქ ღაგრყათ თქვენი მამია
ვაყვანთა ჭყვიით მომკვლარი.

)) იქნებ, სვეტნი ის ყრმა წვეს,
 რაღაც მი ითქვას სხვითი,
 ვისაც დღე და ნაწილი
 ხუთ ნაწილად ქართული
 იღია

ვინ უნდა იყოს ის ყრმა? ის ვინც მთარველად
 და მომველელად მოეველინება ქართველ ერს. როგორი
 უნდა იყოს ეს ქართველი იღიას გაგებით?
 მეგრძოლი, თავგანწირული! მამულიშვილი!
 ხოლო იღიასთვის ხელ ერთი იყო ვინ იქნებოდა
 ეს ქართველი, არხენა ოძელაშვილი თუ ბაგრატიონ-
 ნების შთამომავალი. ოღონდ ქართველი!

გმირებს ეძახდა ქართული ლექსის
 ვირცუოში აკაკი... ეხლაც ვეძებთ გმირებს,
 რადგან გმირები ვარდებიან ცეცხლის სციქიონში

სოქოლი

გამზადებულია ერისათვის. ამგვარ გმირს დაემუშა

აგრეთვე სახალხო მომღერალი ხიხაური... მან
თავის ლექსს შეარქვა " დაჰზადე გმირი..."

მოვიყვან ამ ლექსს მთლიანად:

"ჩამოლამდება შორეულ მხრიდან
და მთაწმინდიდან წამოვა ნიხლი,
მოეფინება მიდამოს, ნაცნობს
იღუმალეზა მოეზიდა ფიქრით...
მეძახის მიწა, მომეხმის შორით
გულდაკოდილი მცვეარის ქვითინი
ცრემლს დაუთრთვილავს მშობელი მხარე
თვალცრემლიანი მეფეხი ხცირის...
რაზიდ ჰქვითინებ ზვიადო მცვეარო
ნუთუ წინანდებრ აღარ მჩქეფარებ?!
მიამბე რამე გული გამითბე,
რამდენი ცანჯვა გამოგივლია,
ნუთუ ვაგიქრა ძარღვებში ძალა,
და ბრძოლის ცეცხლი გამოილია.

აქედით იხევ, ზვირთი ზვირთად დახვი
ნუ მოიგრემლვი, გეყოფა ხევდა.
დაჰზადე გამირი, შეჰვარი ხალხი,
რანდობიშ და გამიროღ ღელავ!".

იუღის კერძებს!

აი როგორ მწვაველ ხვდება ახალგაზრდა მოხევის
გულში აგვისცოხს ეროვნული წრაგელია და ამოვხ:
"დახცვბით, იხარეთ, იზეიმეთ იუღის კერძნი!
ხომ წაგვიბილწეთ წმინდა ლოცვა და ხაშლოცველო
ხომ დაგვიპყარით, გვიმორჩილეთ და შეგვიგვინეთ
სამფერი დროშა, ღელა ენა და საქართველო!
საქართველოში საქართველოს სახე წარშაღეთ
სიხხლის პერანგი ჯალათებმა ივერს ჩააცვიით
უღირს შვილებმა იუღახებრ ურცხვად გაჰყიდეთ

და ქრისტეხავით ჯვარს გააკარიო,
ეროვნულ გრძნობს ჩვენში უფრო
აღიზიანებო,
ივერს წამებულს, ჯვარზე გავრულს
უფრო გვაყვარებო,
უგუნურებო, სახატლას თვითვე იმბადებო
და წყევლა კრულვით სამშობლოში
თავს ისამარებო.

მეფეხის ციხევ, ერთხელ კიდევ
აფეთქლი წეცხლად,
ფაძრის გუმბათო, დაიჭეჟე, დაიგრიალე
ბოლო მოულე ქვეყნის ორგულთ
იულის კერძებს,
სამფერი ღროშა წათ ახწიე...
ააფოიალე...".

საქართველო

ჩვენო!

არ იქნებოდა ბედმეფი მოვიყვანოთ კიდეც რამდენიმე ნიმუშები ქართული ხალხური შემოქმედებიდან. მკითხველს ვთავაზობთ უცნობი მთქმელის ლექსს " გიგოლო".

თორღვათ გიგოლის აქებენ, ყმაწვილსა ცოცხა ხნისაო, ომისა ხანი არ ჰქონდა, ქისცებზე ხმა-ლსა ცღისაო. გუგუამ წიგნი მოხწერა, მოკითხულობა კმისაო; მე ვნახე, კმაო გიგოლი. ადგილი შავეთისო. მიმცყუნა სიბერკაცობამ, დრო აღარ დამრჩა ცღისაო. ახლა შენ იგი გიგოლი ვოყი ხარ კაიჭკვიხაო. დიდხანს ნუ დაიგვიანებ სიხსლი

აიღე ძმისაო; მაშინ წამოდგა გიგოლი, ბელი ახს-
 ენა ღვთისაო. მაღალ ღმერთავ მანახე, მამკლავი
 ჩემის ძმისაო. ადგა და გადაიარა ჭიუხი მთები
 კლდისაო, დაიქვეითა ვაყვანება, ვით ჯეირანმა
 ჭყისაო; ჩამოვა პირიმგეჩია, წყალობა დახვდა
 ღვთისაო. დაჯდა, დარიგდა მხეწვარი, დრო არის
 ჩვენი ხმისაო. ჯარზე ხამ შეხვდა გიგოლის მამკ-
 ავი თავის ძმისო; ხაით მოხულებარ ძმობილო, წოვა
 თუშეთის მხრისაო! აი თქვენ ჯაბან რუხებო, დღე
 გაბნელდებათ ცისაო, შორით მოვხუღვარ მოხევე,
 ხიხხლი მჭირს ჩემი ძმისაო. ლომივით დგას ვაყ-
 ვანი მოლოდინი აქვს მფრისაო. გაჰკრა, გამო-
 ჰკრა რუხებზე, ყველა დააწყო ძირსაო. სახელიც
 ნუ დაეკარგოს ღუხუმთროხელას შვილსაო...

გოგიამ ცხენი ათხოვა ვითა აშარი რბისაო; შეჯექ
 ვაყვანო, იმგზავრე, მღევარი მოგხდეც მფრისაო.
 მთაში გაფრინდა გიგოლი, ქორ-შეკვარდენი მთისაო.

დღეს ბნელა, სვალ მზე იქნება . . .

განა უხაფუძვლოდ ბრძანა საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის კომიტეტის თავმჯდომარემ კოლე ანდრონიკაშვილმა, რომ ქართველი ერი ფიზიკურად დამარცხდა, ხოლო მორალურად გავიქმარჯვეთო.

ჰოდა ეს ცრაგიკული ამბავი მოედვა მთელს დასავლეთ ევროპას, განსაკუთრებით კი გერმანიას. ქართველი ერის გულისცვივილი გაიზიარა, გულთან ახლოს მიიწო გერმანელმკ ხწავლულმა, პროფესორმა ერის ობსცმა და ამცნო იგი განათლებულ ეროპას. აი რას წერს პროფესორი, დოქტორი ობსცი: იმ დროს, როდესაც ჩვენ თბილისს

ვიყავით

იქ იყო გაბატონებული ღრმა გლოვა, განსაკუთრებით ქალაქის ქართულ ნაწილში. ბევრი დედაკაცი მიმოდოდა შავ სამოსელში ჩაცმული და მათი ხახე, მძიმე, მწუხარებას ამჟღავნებდა. მამაკაცთა შორის შავი ნიშან ი ჩვეულებრივი იყო, მაგრამ იხინი ამ გლოვის ნიშანს აცარებდნენ დიდი ხიფრთხილით. არ დარჩენილა თითქმის არც ერთი ოჯახი მას რომ წევრი არ დაჰკლებოდეს და გლოვა ვი არ ჰყოფლიყოს. გაუგონარი მძვინვარებით მოხპვებ აჯანყება. ოფიციალური ხვადისციკა თუმცა აცხადებ, რამოდენიმე ახი კაცი ხახამართლოს განაჩენით დაიხვრიცაო. მაგრამ ვილახ აინცერეხებს ეს რიცხვი? შურისმაძიებელი ხოლცადესკის ნამდვილი ათახობით ითვლება. იხინი დახვრიცეს გაუხამართლებლად, ხშირად იმ შემთხვევაშიც, როცა დაბეჯითებით იცოდნენ რომ იხინი აჯანყებაში ხრულებით არ მონაწილეობდნენ.

როგორ იყო შესაძლებელი ეს აჯანყება? რა იყო ჭეშმარიტი მამოძრავებელი ძალა ამ მოძრაობისა? ამ ხაკითხის დახმა ნიშნავს, ამ ხაოცარ ქვეყნის გეოპოლიციკური აღნაგობა გამოვიკვლიოთ.

ველიკო რუსული ხაცხოვრებელი სივრცის არხე-
ზას ეკუთვნის, რომ მის სხვა ხალხების მიწა-
წყლის მიმართ ხაზღვარი არ გააჩნია. თვით მდი-
ნარე ვოლგა შუა და ქვემო ნაწილებიც არ არის
ხალხთა გამყოფი იძულებითი ძალა. ხცოვრობენ
ხომ მაგალითად ყირგიზები და კალმიკები. ამ
მდინარის ორივე ნაპირზე! ველიკო როსიის, მალო-
როსიის, უკრაინის და ბელორუსიის შორის რაიმე
ბუნებრივი ხაზღვარზე ლაპარაკი ზედმეცია. ყვე-
ლა ამ ხალხის ცომების მოხკოვურ დიდი სახელმწი-
ფოში შეკოწიწების ზნეზუნებრივად ის უნდა გამო-
ეწვია, რომ რუსს თავისი სახელმწიფო არხებითად
ყველა წარმოედგინა როგორც ზე ან ხაერთაშორისო
კავშირი. რაც ჩვენ საქართველოში ვნახეთ და გა-
ვიგონეთ არავითარ ეჭვს არ იწვევს, რომ 1924
ზაფხულში მომხდარი აჭანყება იყო უმთავრესად
ეროვნული მოძრაობა და როგორც ახეთი, არა მარ-
ცო საბჭოური სიყდემის, არამედ, სწორედ რომ
მოსკოური რუსეთის წინააღმდეგ მიმართული. უხეში
ანტირელიგიური ღონისძიებანი იყო კიდევ საბაბი
აჯანყებისათვის. ბრძანებებს თავის ნარკვევში

პროფესორი ობსეცი და ეს სავსებით მართალია.

პროფესორი განაგრძობს: " ხშირად მეცად საძაგე-
ლი და უგემური საშუალებით წარმოებული ანცირელი-
გიური მოძრაობა და პროპაგანდა კომუნისტებისა
დიდ გამწარებას იწვევს საქართველოში, თვით ნაკ-
ლებად რელიგიურ პირთა გულშიაც, უპირველეს ყოვ-
ლისა საბჭოთა პოლიტიკოსები თავგამოდებით ებრ-
ძოდნენ ეკლესიას და რელიგიას, ამავე დროს კომუ-
ნისტური უმცირესობის დიქტატურა აუღვანელი გახდა.
ეს აჯანყება არ უნდა იქნეს გაგებული უმუშევართა
ქალაქური პროლეტარიატისა. (აქ ჩვენი შენიშვნა:
საქართველოში ხაერთოდ არ არსებობდა არავითარი
პროლეტარიატი. ეს იყო მხოლოდ მოღური ამბავი.
ქართველი ღარიბი გლეხი თუ ჭიათურის მალაროში,
ან შავი ზღვის ხანაპიროზე ნავსადგურებში მუშაო-
ბდა, მას ცალი ფეხი სოფელში ედგა, შქონდა კერ-
ძო საკუთრება, მცირე საკუთრება, მაგრამ მაინც
თავისი. იყო წვრილი მეხაკუთრე და არა მოხეცია-
ლე ქალაქიდან ქალაქში ლუკმა პურის
მოსაპოვლებლად).

უკეთებს რა ანალიზს აგვისცოს შეჰქმნილ ვითარებას პროფესორი ობსცი წერს: "უეჭველია ყალბია ის ცხოზა რაც მოხკოვმა გაავრცელა... ეს აჯანყება ყოფილიყოს თითქოს ხახოწარკვეთილი ზრძოლა ქართველი თავად - აზნაურობისა... არავის შეუძლია ხერიოზულად იმაზე იღავოს ეროვნულად აღგზნებულ ინტელიგენციასთან პირველად ყოვლისა, ხაქართველოს აკადემიურ ახალგაზრდებთან ერთად ძალიან ბევრი გლეგი და მუშა ლებულოზდა მონაწილეობას აჯანყებაში მაგალითად რა აზრი უნდა ჰქონოდა იმას, რომ შავი ქვის მრეწველობის არეში ჭიათურაში მუშებმა იარალი ხელთ აიღეს. ხაზჭოთა მოხელეები დაიჭირეს, განა შეუძლია ვინმეს დაამცვიცოს, რომ ჭიათურის მაღაროს მუშები ყველანი თავად-აზნაურთა შვილები იყვნენ. ცხადია და ხინამღვილეა, რომ ქართველმა ინტელიგენციამ ზაფხულში გლეხებთან და მუშებთან ერთად იარალს ხელი ხცავა. ჩაიღინეს ეს მათ ხამშობლოს მიმართ წმინდა და თავდაღებული სიყვარულით. მათ მიმართეს ამას იმიცომ, რომ

აღედგინად დამოუკიდებლობა თავიანთი ქვეყნისა.

.. ოცნება აჯანყებულებისა ევროპიდან დახმარებაზე არ გამართლდა. ამ აჯანყების დროს ქართველები მარცოდ მარცოდ დარჩნენ, არც მისმა მეზობლებმა ხელი არ გამოიღეს და მარცოდ დარჩა პავლარა ერი დიდი სახელმწიფოს პირისპირ. დღეს ქართველ გმირთა საფლავები ბჭლახებითაა მოფენილი, მაგრამ ქართველი არ დაივიწყებს არახოდეს თავის ეროვნულ გმირებს. საქართველოს ყოველთვის თავი უნდა დაეცვა ყოველგვარ დამპყრობლებისაგან. მონობას სიკვდილი სჯობიაო ამბობდა თვითეული ქართველი და მხნედ გამოდიოდა ბრძოლის ველზე.

პროფესორმა ობხცმა ნახული და გაგონილზე შეადგინა ნარკვევი და გამოაქვეყნა იახ გერმანულ ჟურნალში " ნაიფმრიფფ ფიურ გეოპოლიციკ"-ში 1924 წლის დეკემბერში •

როცა დახავლეთ ებროპულ ქვეყნების პრესაში აწყდა ვამათი აგვიხცოს აჯანყების თაობაზე, პროფესორ ობხცის ნარკვევმა დიდათ შეუწყო ხელი სიმართლის აღდგენას... ევროპიელებმა დაინახეს ნამდვილი სახე რუხული იმპერიალიზმისა. პროფე-

სორი ობსვი როცა ბრძანებს: რუხეთი წითელია თუ ცარისცული, თეთრი მიხი მიხწრათება არის დაპყრობა და დამორჩილება პაფარა ერებისა. ის პირველად შემოიჭრა საქართველოში ვითომდა ქრისტიანობის დახდავად და მეორე ინტერნაციონალის სახელით ორივე შემთხვევაში ის იყო რუხეთი" - ახკვნის თავის მეფად ხანიცერებს ნაშრომს პროფესორი, დოქტორი ერის ობსვი.

საქართველოში აგვისტოს აჯანყების საკითხს ეხება აგრეთვე ცნობილი გერმანელი ისტორიკოსი ალექსანდერ ხანდერსი, რომელიც წერს შემდეგს: " ქართველი ხალხი ვერ შეურიგდნ და მოუკიდებობის დაკარგვას და იარაღს მოჰკიდა ხელი. იგი აჯანყდა 1924 წელს საბჭოთა იმპერიის წინააღმდეგ. საუბედუროდ ამ ბრძოლაში ქართველი ერი მარცოდ მარცო აღმოჩნდა. მას არავინ დახმარებია, არც გარედან და არც შიგნივ. გაქარწყლდა ყოველგვარი იმედი იმისა, რომ დახდავლეთ ევროპა თავს გამოიღებდა, მაგრამ მოცყულდა ქართველი ერი. მიუხედავად ამისა მან იარაღს ხდაცა ხელი და მარცო გამოვიდა ბრძოლის ველზე ვეებერ-

თელა იმპერიი~~ს~~ წინააღმდეგ. 28 აგვისტოს დაიწ-
ყო შეიარაღებული აჯანყება ქართველი ხალხისა..
მაგრამ ის იყო მარცოდ მარცო და არავინ დახმა-
რებია მას როგორც ეს თავიდან იყო აღნიშნული
ბრძანებს გერმანელი ისტორიკოსი ხანდერსი თავის
წიგნში, "კავკასია", რომელიც გამოქვეყნდა 1942 წელს მიუნხენში. ქართველი ხალხი
არ შემრკვლა, იგი მხნედ გამოვიდა ბრძოლის ვე-
ლზე. წითელმა არმიამ ცანკების და თვითმფრინა-
ვების გამოყენებით სახტკვად ჩაახში აჯანყება.
ამოქმედნენ საბჭოთა კავშირის ერთგული შენაერ-
თები "ჩეკა - "გეპუეს" სახით და ხიხლის წვი-
მები აღინეს. ამ ბრძოლამ შეიწირა საუკეთესო
შვილები ქარ^ჭველი ერისა, მისი სა^უკეთესო ინტ-
ელიგენცია, არ დაინდვებ არც გლეხი და არც მუშა.
საქართველოში მომხდარმა ამბებმა დიდი გამოს-
მაურება ჰპოვეს მთელს დასავლეთ ევროპაში,
განსაკუთრებით კი გერმანიაში. მიფინგებზე და
დემოსტრაციებზე გამოზდნენ ბოლშევიკების

მოქმედებას საქართველოში და მორალურად მხარს
 უჭერდნენ ამ მძიმე გასაჭირში. მარცო მორალური
 დახმარება არ კმაროდა, საჭირო იყო რეალურ-
 რი დახმარება... ყველამ წაიყრუა, არც მიხი მე-
 ზობლები გამოხმაურებია მას სამწუხაროდ. არ
 მოიძებნებოდა ოჯახი საქართველოში ი რომლის რო-
 მელიმე წევრი არ ყოფილიყო დახვრეცილი. ან გა-
 დასახლებული ჭირულ ცივს მხარეში. მართალია
 ქართველმა ერმა უთანახწორო ბრძოლაში ომი წააგო,
 მაგრამ მორალურად განმტკიცდა იგი ყველგან, მთელს
 მსოფლიოში. დიდი მსხვერპლი გაიღო ქართველმა
 ერმა მაგრამ მან ერთხელ კიდევ დაამტკიცა ის
 რომ არ არის ცხოვრება თავისუფლების გარეშე.
 მან იბრძოლა პიროვნებისა და ეროვნული მეობი-
 ხათვის, მაგრამ დამარცხდა ფიზიკურად. ქართველმა
 ერმა დაანახვა მტერსა და მოყვარეს, რომ ბოლშე-
 ვიზმს არა აქვს ნიადაგი კავკასიაში, მით უფრო
 საქართველოში, რომ ბოლშევიზმი უცხო მოძღვრე-
 ბაა, რასაც არაფერი აქვს საერთო ქართულ ეროვნულ
 ძირებთან. ქართველმა ერმა როგორც ევროპიელმა

ერმა არ მიიღო ბოლშევიზმის მოძღვრება და სამუდამოდ გაემიჯნა მას 1918 წელს, როცა საქართველომ დამოუკიდებლობა გამოაცხადა. ამ დღიდან არ ჰქონდა საქართველოს მოხვენება არც თეთრებისაგან და არც წითლებისაგან, რადგან რუსეთის ლოზუნგი იყო ერთიანი, განუყოფელი რუსეთი. 1924 წელს ქართველმა ერმა მსოფლიოს აცნობა აჩვენა რომ ის ვერ შეურიგდება რუსულ ბოლშევიკურ სიხცემას, მას აქვს საკუთარი ხავალი გზა რუსეთისაგან განსხვავებული".

გერმანელი ხწავლული პროფესორი ქალბაფონი ირმგარდ ეჰორნი თავის წიგნში "კავკასია" რომელიც გამოქვეყნდა ბერლინში 1939 წელს წერს: " თვითეული პაფარა ერის წინაშე წამოიჭრება ყოველთვის ერთი უდიდესი კითხვა თავის არსებობის პროცესში ახიმილაცია თუ ბრძოლა. ქართველმა ერმა ამ კითხვას ბრძოლის ხურვილით გახცა პახუხი... საქართველო შეიძლება დაიპყრო, მაგრამ მისი ახიმილირებას კი ვერავინ ვერ შეიძლება", ბრძანებს ქალბაფონი ირმგარდი ეჰორნი.

ქართველი ხმელთა შეაზღვის მცხოვრებთა ციკს
წარმოადგენს. ის მასთან^სდა ამდენად შორსაა
ჩრდილოეთისაგან. მიხი კულტურა და ყოფაცხოვრე-
ბა თავისებურია. აი რას წერდა თავის დრო^{მე}
გერმანელი ხწავლული, პროფესორი ბროკჰაუზი
გაზეთ "ლიბერარიშე ცენცრალბლატში". არ შეიძლე-
ბა უგულებელვყოთ მნიშვნელობა საქართველოს კულ-
ტურულ - ისტორიული წარსულისა და მიხი ურთიე-
რთობა მეცნიერებისათვის. ამ ხალხის ისტორია
მიხი ოცი საუკუნის მა^მიღვე მიმოფანტუ-
ლია ადგილობრივ და უცხოელთა ძეგლებში. მრავა-
ლი ათასი წლების განმავლობაში მასა ხალხებისა
გამოჩნდებოდნენ მხოფლიო არენაზე და იხევ ჰქ-
რებოდნენ, არ ხცოვებდნენ კვალს თავიანთი არხე-
ბობისას. მხოლოდ ზოგიერთმა ხალხმა შეჰქმნა
მწერლობა და სახელმწიფო. მრავალ ხალხთა მო-
რის დარჩა მაცვიანეში მხოლოდ სახელწოდება,
ხოლო მრავალ ერთა შორის მათი სახელიც არ დარ-
ჩენილა. ხალხთა წარსულისა, განსაკუთრებით
ისტორიული ხალხებისა, ჩვენთვის უნდა იყოს

ძვირფასი განძი მით უფრო მათი მაცარებელთა ხალხებმა მიაღწიეს ჩვენს დრომდე. არამედ გადალახეს ყოველგვარი დაბოკოლებანი და ხიძნელენი, და შეხძლეს მოეცანათ კაცობრიობისათვის თავიანთი კულტურული განძეულება, და არ დაჰჰარგეს იგი მიუხედავად მათი ათახწლოვანი ბრძოლებისა ბარბაროსების წინააღმდეგ. აღმოხავლეთის ექვსი თუ შვიდი კულტურულ - ისტორიულ ერთა, მიეკუთვნება აგრეთვე ქართველობა", ბრძანებს გერმანელი პროფესორი ბროკჰაუზი.

"ქართული ანბანი და მწერლობა წარმოიშვა ჯერ კიდევ ქრისტეს დაბადებამდე. თვითონ ქრისტეიანობასა ქართველოში დახვდა უკვე ჩამოყალიბებული ქართველი ერი, საკუთარი ენით, განსაზღვრული ცერიცორიით, და სახელმწიფო წყობილებით. ამ მგა მზარეულ, ისტორიულად შემუშავებულ ნაციონალურისაზოგადოებას ის მოევლინა გარედან, და წმინდა რელიგიური დროშით, საკუთარი მოძღვრებით, ის ქმნის არა ახალ საზოგადოებას, არამედ ახალ ხარჭმუნოებას უკვე შექმნილ საზოგადოებაში"

წერს ნოე უორდანიას თავის წიგნში "ვეფხისტყაოსანი", რომელიც გამოქვეყნდა პარიზში 1930 წელს. რომ ქართველობა ბერძნულ კულტურას ჯერ კიდევ ანტიკურ დღიდან ეზიარა ამას მრავალი ბერძენი და რომაელი მწერალი აღნიშნავს: თემისტოქეს (384 ქრ. მ.) სიწყვებიდან ხინტს, რომ ელინური ხწავლა -განათლებლისათვის ნიადაგი აღმოჩენილა კოლხეთში და ქვეყანა ელინური კულტურისა და "მუშათა ხადგურად" უქცევია. ახე რომ ანტიკურ ეპოქაში კოლხებს ელინთა ხადღესახწაულო ყრილობებგზელავ ვი უხახელეზიათ თავი რიფორიკითა და მჭერმეცყველებით. რომაულ ელინურ გავლენას ადახფურებს აგრეთვე თეაფრის არხეზობა (იხ. სიმონ ჩაუხჩიძვილი, " გეორგიკა", გვ.59 - 94 - 95).

საქართველოში ანტიკურ ეპოქაში თეაფრის არხეზობის შეხახებ ცნობებს იძლევა პროკოფი კესარიელი. მიხი სიწყვით ქალაქ ანახარემი (კოლხიდაში) იყო ანტიკური თეაფრი და იპოდრომი"

მე ყველაფერი ქართული მინდა!

ქართველი რასობრივი წარმომობით,
სიხსლით, ზნეჩვეულებით ქართველია და არა რუსი.

საქართველო არ არის რუსეთი, არამედ დაპყრო-
ბილი ამ უკანასკნელის მიერ სხვადასხვა დროს.

საქართველომ 1918 წლის მანჯი დამოუკიდებ-
ლობა გამოაცხადა, ანუ ხწორად რომ ვთქვათ
ალადგინა წარომეული სუვერენობა.

საქართველო მრავალსაუკუნეთა განმავლობაში
იყო დამოუკიდებელი, სუვერენული სამეფო.

მან საუკუნოებით იზრძოლა იმიხათვის, რომ
შენარჩუნებია თავისი სახელმწიფოებრივი დამო-
უკვლევლობა.

"ჩვენი თავი ჩვენვე უნდა გვყუდნებ" სთქვა
მოხევამ და ეხიფყვა მოელს საქართველოს

ეკუთვნის იგია ხუციყვა ყოველი ქართველისა...

ოდიშართა, ეგრისთა და ქართლოსიანთა...

აღსდგა ღიღი ხნის ნაცვრა ქართველი ერისა დადგა
ყამი და მან დამოუკიდებლობა გამოაცხადა...

ძნელი იყო ვითარება, გარედან საქართველოს
თავს ეხხმოდნენ ათახი ჯურის დამპყრობელები,
შიგნით კიდეც გადამდგარი შვილები, უღირსნი
მოღვაწეობდნენ თავიანთი სახელმწიფოს წინააღ-
მდეგ.

უბედურმა ბედმა გადაგვაბა რუხეთს... შორს
ვეძიეთ მფარველი, ერთმორწმუნე, მაგრამ მოვიდა
ერთმორწმუნე თავისი ანგარებით... ეს არის
ხივრცის გაფართოება, მისი შწრეთში გადაცანა...

რუხეთი არ არის საქართველო და ქართველი არ
არის რუხი... მათი ხავალი გმები არ არის ერთნა-
ირი, არ არის მათხ შორის მხგავსება.

საქართველო ეკუთვნის ხმელთაშუაზღვის პოლი-
ტიკურსა და კულტურულ არეს.

ამგვარად ქრისტიანობას საქართველოში დახვდა არა ცყეორეში უგზო - უკვლოდ მოხეციალე ხალხთა ბრზო, არამედ კულტურული ელინურ კულტურას დაწაფებული, სახელმწიფოებრივი ცრადიციის მაფარებელი, საკუთარი ეროვნული შკგნების მქონე ქართველი ერი.

ქრისტიანობის გავრცელების შემდეგ საქართველო ხავებით გადაება საბერძნეთს როგორც ევროპული კუოცურის მაფარებელი ერი კავკასიაში.

ალიზარდნენ ეროვნული ძალები არქიტექტორებისა. ქართველი ხუროთმოძღვრები აშენებენ ეკლესია - მონასტრებს საზღვარგარედ. ისტორიაში ცნობილია, რომ ბებგიდან მოხული ოსტაფები ლებულობდნენ მონაწილეობას კიევო - პეჩერის მონასტრის აგებაში. ზოგიერთ რუხულ ეკლესიების ნაგებობებში მეთერთმეფე - მეთორმეფე საუკუნისა საფუძვლიანად შეიცნობა კავშირი ბრწყინვალე ქართულ არქიტექტურასთან". ეს ციფაცვა ამოღებულია ნაშრომიდან "ისტორია ნაროდოვ ხსხრ", რომელიც გამოქვეყნდა მოსკოვში 1948 წელს რუხულ ენაზე.

ეს ობიექტი დასავლეთ საქართველო.

მაშინ, ანუ მერვე საუკუნის მეორე ნახევრიდან დაწყებული, მერვე - მეათე საუკუნეთა მანძილზე დასავლეთ საქართველოს, ცნობილია ეწოდება "აფხაზეთი". ასე ეწოდება დასავლეთ საქართველოს, კერძოდ გიორგი მერჩულეს ძეგლშიაც" (იხ. პავლე ინგოროყვაძე, "გიორგი მერჩულე", თბილისი, 1954 წ.).

მე-12 საუკუნეში იყალთოსა და გელათში გქქონდა მეცნიერებათა აკადემია და უმაღლესი სასწავლებლები, ხადაც სწავლობდნენ აგრეთვე გარდა ქართველებისა უცხოელებიც..

დავითისა და თამარის დროს, დიდი თამარის მიერ შექმნილ ქართულ -კავკასიური იმპერია უკვე აღმოსავლეთ ევროპის მიჯნაზე დიდ პოლიტიკურ და კულტურულ ფაქტორად იქცა და " თამარის დროს საქართველოს აქვს პრეტენზია იყოს მეთაური აღმოსავლეთის ქრისტიანული მსოფლიოსი და შეცვალოს ამ მხრივ ბიზანციის (აღმს. რომის)

ამ დროს უკვე დაკნინებული იმპერია" (იხ. ^{ქართული ენა} პავლე ინგოროყვას წერილი "თამარ მეფის იამბიკონნი", მნათობში, 1941, ნომ. 3, გვ. 130 - 231). განათლებულმა მონარქმა დიდმა თამარმა მოხპო სიკვდილით დასჯა და შემოღებული იყო დარბაზობა, რასაც ღღეს პარლამენცს ეძახიან.

აი ახეთი ძველი კულტურული და ისტორიის წარხელის მქონე ერი გადაება მასზე ნაკლებსა და სახელმწიფოებრივად მოუწყობელ : რუხეთს, რომელსაც არ გააჩნდა სახელმწიფოებრივი წრადიცია. აკრძალეს ქართული ენა ეკლესიასა და დაწეხებულეებში. აკრძალეს ნ ეკლესიებში წირვა - ლოცვა ქართულ ენაზე და მის ნაცვლად შემოიღეს სლავური წესი, რაც გაუგებარი იყო მოსახლეობისათვის. ვოსტორგოვებმა და სხვა ჯურის მანჯრამელეებმა ქართულ ენას ძალღის ენა უწოდეს, იმ ენას რომლითაც რუხთაველმა დაილიღინა თავისი და თავის ერის უკვდავება "ვეფხისცყაოსანში". მოხპეს ჩვენი ეროვნული მეობის ბურჯი - ქართული ეკლესია და წარყვნეს ჩვენი ეროვნული გმირები, რომ-

მღებრივ წმინდანებად აღიარა ივერიის ეკლესიამ.

117 წლის უცხო ბაფონობას ქართველმა ერმა თავი დააღწია. მან აღადგინა ქართული ხუვერენული სახელმწიფოებრიობა 1918 წლის მახიმში.

1921 წელს თოფისა და "ზარბაზნების გრი-
ლით მოვიდა რუხეთი, მაგრამ ეხლა უკვე ფერშეც-
ლილი, წითელ მანციაში გახვეული, მაგრამ მაინც
რუხეთი. ქართველი ბუნებრივიც კერ შეურიგდჷ.
ამას და 1924 წლის აგვისტოში აღმართა ღრძმა
ეროვნული თავისუფლებისა და ხუვერენული სახელ-
მწიფოს ხელახლა აღდგენისა. იარაღს მოჰვიდა ხე-
ლი და გამოვიდჷ ბრძოლის ველზე ლოზუნგით
"აღდგენა საქართველოს დამოუკიდებლობისა".

აჯანყება სიხხლის მორევში მოაქციეს, მაგრამ
არ გამცყდარა ქართული ხული ეგრის -ქართლოსი-
ანთა, იგი ცოცხლობდა კვლავ იცოცხლებს....
იცოცხლებს მარად უამს.

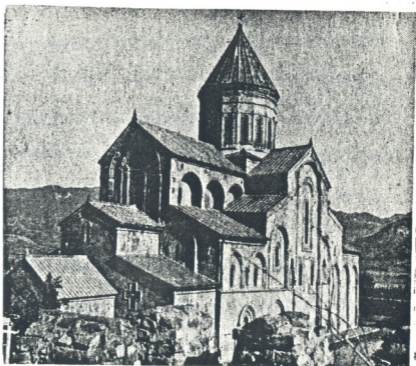
სიხხლი დაიქცა ქართველთა. მაგრამ ვის მოეპო-
ვებია თავისუფლება სიხხლის გარეშე....

დიდება მამულიხათვის დაღუპულ გმირებს!

დიდება ქართველ ერს!

ი. ეგრიხელი

მიუნხენი, 1985 წ.

სვეტიცხოველი

ხაქარც

- მშვიდობა
და თავიხუფლება
ხაბჭოთა

სოციალისტური
მუხეხუბლ-
ოხიხუფით

რედაქტორის - კუთხე.

-- წერილი შორეთიდან --

=====

მშობლიურ ნაპირებიდან შორს გადაწყორნილხ, ძალით
მომავლეს უკვე 60 წელიწადია, შენხ ხილვას სამშობ-
ლოვ ჩემო. მიუხედავათ მა დაურ მორალურ დამცირებასა
და ფიზიკურ შეურაცხყოფიხა, რაც შენ მე ხილვებლე მო-
მანიჭე ეგ შენი ხახელი არახილეს ცუდათ არ მომიხხე-
ნებია, შენი შვილობით ვამაყოზ და შენხ ხილიაღეს ვე-
ფრფი.

ახალი ხიო?

=====

ყველა ახალი მართველის მოხვლა, ამ უგარმაგარ იმპერიო
იხ ხათავეშიდ, მთელ მხოფლიოშიდ იწვევხ ყურადღებასა
და ინჯერეს.

ამ ჩემ მოკლე წერილით ვკადნიერღები და მხურხ გითხრ-
ათ იხ , რაც გულშიდ მაქვხ გადაგარული და გაგაცნოთ
ჩვენი მცირელი აზრიღ.

ხაბჭოთა ხამეფოშიდ დიდი მზადებაა, მის კიღის კიღე-
მღე დიდი წმენდა და ხვეჭაა, მოხკოვის გრძელი ცოცხი
წვღება ყველა კუთხეს, ქვეყანა განახლებიხ გზაღღაა,

ევოლიუცია ხწრაფად ვითარდება - ნამდვილად ვი ყველაფერს
 ფუძე ხელუხლებელია, ყველა ღოგმა ხავალდებულ მამა-
 რჩვენოა, ხაბჭოთა დღევანდელი ჩარაზმულობა რჩება უც-
 ვლელი, მწვერვალზედ რჩება თუ აღიხ ერთი პირი განუ-
 ხაზღვრელი დესპოტიური უფლებებით, რომელიც უნდა აღი-
 დოს ხალხმა და უგალობოს შენ ხარ უფალი.

მზადების ხახიათი ააშკარავებს მზადების მიზანს, ეს
 მიზანია ერთად ერთი ბაფონი გორბაჩევის ხახელმწიფოს
 შეფათ გამოცხადება და მთელი ძალა-უფლების მის ხე-
 ლშიდ გადახვლა, მისი მდგომარეობა უნდა განმტკიცდეს
 იურიდიულათ და მით ხაბჭოთა იმპერიას უნდა მოევიდნოს
 ერთი ბაფონი, იხ იწევს მაღლა ძლიერ მაღლა და გაბე-
 დულად ლნგრევს მის ხავალ გზაზედ აღმართულ ზღუდეებს
 და, როდესაც გახდება უზენაესი მართველი, მაშინ ხწო-
 რედ მაშინ გამომჩნდება თუ მართლადაც ხაბჭოთა რუხეთი
 ჩადგება გაერთიანებულ ერთა ფერხულშიდ დაიხავს მშვი-
 დობიანობას და შიგნით განახორციელებს აუცილებელ ეკო-
 ნომიურ რეკონსტრუქციას და ხოციალურ რეფორმებს, ერე-
 ბის ხაკითების მოგვარებას თანახმად ხალხთა ხურვი-
 ლისა და ხაზღვარ დაუდობელ აგრეხიული გზით წითელ
 იმპერიალიზმის ზრდას.

ჩვენ ვფიქრობთ, რომ როგორც გუშინდელნი მართველნი იხე
 ბ-ი გორბაჩევიც მათ გზას არ დახტოვებს, აი რას მოგვი-
 თხრობს ამაზრის გახამართლებლათ ბ-ი არკადი შევიჩენკო
 ყოფილი გენერალური მდივანი "ონუჟ-ში ბ-ნ გრომიკოს
 ახლო მეგობარი და მისი პოლიტიკური მრჩეველი, რომე-
 ლმაც პოლიტიკური თავშეხაფარი ხთხოვა ამერიკას, ხამუ-
 დამოდ გამოემშვიდობა იმ დიდ ფუფუნებას და პრივილეგი-
 ებს, რომელიც მას ქონდა და ზურგი აქცია ხაბ. წყობი

ლებას. მოვეხმინოთ მას: "იღეა საბჭოთა წყობილების დამყარების მთელ მსოფლიოში და საბჭოთა რუსეთის გაბაჟონებისა, არის ლენინის მიერ დიდი ხნის წინად დახატული მიზანი. მოხკოვს ხწამს, რომ ამ მიზანს საბოლოოდ ის მიაღწევს. საბჭოთა ლიდერები არიან აგრესიულნი, მყვანებლენი, ორ პირნი რათა თავიანთ მიზანს მიაღწიონ, კრემლის მზარეულები დიდი ოხყაყობით ამზადებენ მიმზიდველ პოლიტიკურ ხონჩას, რომლითაც ხურხთ დაიმხახურონ დახავლეთის ნდობა და ჩამოაშორონ "აგრესიულ" ამერიკას და დაუმყვიცონ, რომ ნგრევის და ომის ხაზი გადის ვაშინგტონზედ, ხოლო მშვიდობიანობის და ძმობა ერთობის კი მოხკოვზედ - ახალი შემცვლელი თაობაც ამ ოცნებითაა გაყვანებული და ამ მიმართულებით მიდის" ო არ დაივიწყოთ არახოდეს, რომ ამერიკამ გადაარჩინა ფაშიშმის მონობიდან მსოფლიო და სამწუხაროდ იხხნა და-ნგრევისაგან ბოლშევიკური ხელის უფლება, რომელიც დღეს იბრძვის მსოფლიოს ბოლშევიკურ კაბალაში მოქცევისა, და მონობის გაბაჟონებისათვის.

არ დაივიწყოთ არახოდეს, რომ ამერიკას მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ქონდა აყვანული ბომბი, რომელიც არ გააჩნდა არც ერთ სახელმწიფოს, მას შეეძლო დაეჩოქებინა მთელი მსოფლიო, მიუხედავთ მისი განუხაზღვრელ ძლიერებისა ამერიკას არ მიუთვინებია არც ერთი გოჯა ხხვა სახელმწიფოს ჭერიყორიისა და არც რომელიმე ლიმე ქვეყნის შინაურ საქმეებშიდ ჩარეულა, რადგან ამერიკა იყო და დარჩა ნამდვილ დემოკრატიულ სახელმწიფოთ, რომლის დროშაზედ აწერილ პიროვნების და ერების თავისუფლება, რომელხაც ის დიდი ერთგულებით ახრულებს,

კომუნისტურ რუხეთმა კი ათეულ ქვეყნებს შეეხება და სიხხლითა და მახვილით გააბაჯრონა თავის რეჟიმი.

ხაზ. რუხეთი განიცდის დიდ ეკონომიურ და სოციალურ სიძნელეებს, შეძლებს ბ-ი გორბაჩევი სოციალურ რეფორმები გაფარებას ან ეკონომიურ რეკონსტრუქციას შიგნით? ჩვე ვფიქრობთ, რომ ვერ შეხდლებს, რადგან ეკონომიური აღორძინება, ხალხის ნივთიერი მდგომარეობის გაუმჯობესება და ხწორ გზაზედ გამოყვანა შეხადლებელია მხოლოდ თვით სიხხემის ხამულდამო მოხპობით, რაც ნიშნავს გოლშევიშმიხა და მათიბაჯრონობის გაუქმებას.

ჩვენშილ, რომ ეკონომიური ხაკითხის გადაჭრა ხერიოშულად ღვას ამას ამცვიცებს ახლად დანიშნულ გენმდივნის ბაჯრონ ჯ. ი. ჰაჯიაშვილის გაუთავებელ ათახჯერ გადაღჯილ ცხოვრების მიერ უარყოფილი დრო მოჭმულ ლოშენგებოთ შემკული მიხი მოხხენება ("კომუნისტური" ნავკიხცო 1985 წელი.)-

აი ერთი ამონაწერი მიხი სიხყვიდან- "ლენინი გვახწავლის, რომ კომუნისტები ჯერ ადამიანების გულხა და ხულში უნდა ავაშენოთ, მაგრამ რას გვეუბნევა სინამდვილეთ?"- „ხამწუხაროდ ბევრნი ეწევიან მხოლოდ ქონების დაგრძობას, მომხვეჭველობას, პროფექციონიშმს, გამოჯობაღჯობლობას, მექრთამეობას და მუშაკები უნამუხობას. მოკლედ ყველა ქურდობს ყველა წაგლეჯაბეა და დახბენს ხალხი ყველაფერს ამჩნევს და იციხო, ხაშოგადლოებრივი აბრი ხაკმაოდ ზუხცი ბარომეცერიოთ" - თქვე მამა ცხონებულო რაფერ მოგვჭერთო თავი, თქვენ ხომ ამ ხალხის შვილი ბრძანდებოთ და, როგორ დავიჯეროთ თუ უბრალო მომავლავნი ხვდებოთ და ზუხცი ბარომეცერი არიან, თქვენ ვერ ხელავთ "ღელა" პარციის გენმდივანი, რომ

აქ პიროვნებები კი არ არიან დამნაშავენი არამედ დამნაშავეა სისხლემა და თქვენი მოვალეობაა მთელი თქვენი რიხხვა სწორედ ამ უკანასკნელზედ მიიყვანოთ, მაგრამ ეს ხომ აღიარება იქნება ბოლშევიზმის კოფროზის თქვენისთანა ჯერ კიდევ ახალგაზრდა კაცის დაღუპვის. ბ-ნ ჯ. ი. პაყიაშვილის მოხსენებას სრულიად ემთხვევა ზემოდ ხსენებულ ბ-ნ ა. შვეციენკოს მოგონებებშიდ აღწერილი ამბები, ქურდობა წალღესის შეხახებ რუს დიდ და ხაპაყიო თანამდებობის პირთა მიერ ამერიკაშიდ, მოვიყვანთ აქაც ერთ ამონაწერს: "ამერიკაშიდ მოხკოვიდან ოფიციალურად დიდ თანამდებზედ წარგზავნილი პირები დიდ ფულად თანხებს ფლობენ, პირველი მათი ნაბიჯი არის ლუქის მალაზიებისაკენ, შეხანიშნავი ხაქონლის ხიუხვით, რომ არიან განთქმულნი, ყიდულობენ ყველაფერს უხვათ, უთვლელად, ფვირთავენ თვთმრინავენ და აგზავნიან მოხკოვიდ, მათ ხაქონელს ვერავინ ვერ გაჩხრევს და არც ბაყს იხდიან. მოხკოვიდ ნაწილს თავიანთ ხაჭირობებისათვის იყვოვენ, ნაწილს ქრთამათ აძლევენ მათ მფარველ გავლენიან მეგობრებს დანარჩენი კი მიდის შავ ბაზარზედ"ო.

ნათქვამია " თევზი თავიდან აყროლდებაო" დიახ თქვენმა წყობილებამ თავიდან იწყო ღპობა, თქვენ თქვენი ღოზუნგების და სიყყყების კორიანცელით მახ ველარ შეაჩერებთ, მახ თვით ხალხი დაახამარებს, რადგან უკმაყოფილობის ცვალლები გორდება და, როცა ეს ცვალლები შეერთდებიან სწრაფ მავალ მდინარედ გადიქცვიან და თქვენსისხლემას ხაბოლოთ წალეკავენ.

(გაგრძელება შემდეგ ნომერშიდ).

ქარსული სინამდვილის დღევანდელი შედეგები

/ ისტორიული ციკლი-I/

საქართველოს ეროვნული ხალხური აჯანყება, რომ-
-ესაც შეუხრულდა 61-წელი, უკვე ხანგრძლივი ყამთა
ვითარების მსვლელობაში, საკმაო ახაკობრივი განსა-
ზღვრულობით გვევლინება, არა თუ მარცო, ყოველდღიურ
ეროვნული იდეოლოგიის აქტუალური საკითხების სახელ-
მძღვანელოდ, ამასთანავე ის წარმოადგენს, ჩვენი საუ-
კუნის, ადამიანის და ეროვნებათა უფლებების პოლიტი-
კური დასაბუთების ჭეშმარიტულ ისტორიულ-ეპოქალურ
სინამდვილეს, ერის დემოკრატიის მთლიანობის გამოსა-
ხულებაში.

ქართველმა ერმა საკუთარი სისხლით ქააწერა,
მეოცე საუკუნის პროგრესიული კაცობრიობის თავისუ-
-ფლების ქარციაზე, თავისი წინასამერცყველობა, თუ
რას უქადის მომავალში კაცობრიობას, რუსეთის ბოლ-
შევიკური კრმუნიზმის ცოცალიცარული პოლიტიკის ექ-
სპერიმენტებათ გადაქცეული სახელმწიფო და მასში
გაბაცონებული პარციაული ხელმძღვანელობის უმცირესო-
ბის ან პიროვნების დიქცაცურა, თავისი საშინელებით..

დაწყების პირველ დღეებიდანვე საქართველოს ეროვნული აჯანყების შესახებ მსოფლიოს ყოველგვარი პრესის გამოხმაურება მძლავრი იყო, თავისიუღრმეხი მორალური თანაგრძნობის გამოთქმით; ყოველივე ეს, ყველა ქვეყნის საზოგადოებრივ აზრთა მთლიანობაში გამოიხასხა, სახელმწიფო და საზოგადოებრივი პოლიტიკურ მოღვაწეების მიერ გამოთქმული მუშაობის და სოლიდარული თანაგრძნობა, ნუგეშის და სამძიმრის სახით, ქართველი ერის და მისი ეროვნული მთავრობის მიმართ ემიგრაციაში მიძღვნილი; მომავალში ისტორიკოს--მკვლევართათვის უძვირფასესი მასალა იქნება, იმის უკვდავსაყოფად თუ, როგორ გამობნენ საბჭოთა იმპერიის მიერ თავისუფალი მცირე ერების დაპყრობის და ოკუპაციის პოლიტიკურ საქმიანობას, რომელიც დღესაჯერო უდიდეს და მპყრობელთა სამხედრო ძალას წარმოადგენს და ხოცვა-ყლეციით ანადგურებს ძველს, მაგრამ თანამედროვე თვალსაზრისის გან აზღვრულობით პრმიციულ ერს -- ავღანისცანელებს.

ქართული ეროვნული აჯანყების და მისი ცრაგე-დიის გარშემო განსაკუთრებული განწყობილება შექნენთავიანთ პრესის ფურცლებზე გამოთქმული ანცი-ეროვნული პოლიტიკის დროშის გაშლით, ემიგრაციაში გადმოხვეწი-ლ-მა რუსეთის დემოკრატიულმა და ხოც-ილისცურმა პარტიების ხელმძღვანელებმა, რომ მსოფლიოს თვალში აღედგინად, საბჭოთა იმპერიის ეროვნული პრეციყი და მისი მთავარი დახაყრდენი

ფიზიკური ძალის, რუსეთის ურის სახიფოცხლო ძალების პოლიტიკური და სოციალური მოქმედებ ; ადგენენ რა, თავისი პრესის საშუალებით, განგაში და აურზაური, ქართველი ერის, მისი სოციალისტური პარტიის და ეროვნული მთავრობის მიმართ, ამ განგაშის საქმიანობის წარმართვის შესაძლებლობისათვის, უარყვენ თავიანთი პარტიის პროგრამის ეროვნული საკითხის ის მუხლები, რომელნიც განმარტავდნენ, მცირე ერების თვითგამორკვევის და თავისუფლება - დამოუკიდებლობის საკითხებს, თანამედროვე დემოკრატიზმის პრინციპებზე დამყარებით.

დღევანდელი ჩვენი მცირე საუბრის თემა და საგანს წარმოადგენს, რუსეთის დემოკრატიული და სოციალისტური პარტიათა ხელმძღვანელების "პოლიტიკური" დაშქრობა, ჩვენი ეროვნული აჯანყების და ერწვნული მთავრობის წინაამდღე.

რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ისტორიული ვალდებულება იყო, თებერვლის რევოლუციის კეთილდღეობის განვითარება -- გამტკიცებისათვის გამხდარიყო პრინციპული ბრძოლის წინამორბედი, განსაკუთრებით საერთაშორისო თანაგრძნობის მოპოვებაში.

ამ პარტიის მოწინავე ხელმძღვანელის იუ. მარცოვის თავისებური, ორგინალური პოზიციის წყალობით პარტიამ ისტორიული გზიდან გადაუხვია, რუსეთის ერის საუბედ-

უროთ და საბედისწეროთ; აირჩია 1917-წლის ოქტომბრის პიველ დღეებშივე, ბოლშევიკური ავანტიურის პოლიტიკურ--მორალური დამცველი--პასტრონოვის როლი, რომლის შედეგი იყო, კონსტრუქციული უცხოეთთან გაიგივებული პასტრონიციზმი.

ამ საუკუნისოციან წლებში იუ. მარცოვი გამოცხადებული იქნა, საბჭოთა რუსეთის კანონის გარეშე მოქალაქეთ და აღიარებული ემიგრანტათ; მდგომარეობიდან წარმოშობილმა ხიფთაყვამ, ვერ შეძლო მისი გაორებული აზროვნებიდან გამომდინარე პოლიტიკური მოქმედება, საკუთარი მსჯელობის ლოგიკაში მოექცია, და აეთვისებია, როგორც არა ხელსაყრელი პასტრონიციური საქმიანობა და უაღრესად მავნე რუსეთის ერისათვის.

მან თავის პარტიის ისტორიული პოზიციის გზიდან გადახვევის მეოხებით მშობლიურ ერს გამოაყალა, დემოკრატიული ნიადაგი თავდაცვის და მისგან გამომდინარე უფლებები.

რუსის ერის დამონების ისტორიაში, ბოლშევიკებს ძვირფას მოგონებათ დარჩათ მისი სახელი; ემიგრაციას კი მარცოვმა უანდერძა ციციული "საბჭოთა პასტრონიციის" სახელწოდებით, რომელთა სავაჭარო ბედი ცნობილია, ჩვენი ეპოქის ემიგრაციის ყოველ თაობებისათვის, თავის სცანდარციული განაჩენით.

იუ. მარცოვი რუსეთის სოციალ--დემოკრატიული პარტიის ერთი უმთავრესთაგანი იდეოლოგი, რომელიც

საგანგებოთ იყო გამოგზავნილი თავის პარტიის მიერ დელეგატთა გერმანიის ქალაქ ვალში, გერმანიაში დამოუკიდებელ სოციალისტურ პარტიის ყრილობაში მონაწილეობისათვის; ყრილობაზე წარმოთქმულ მოხსენების წინახიწყვაში, ყრილობის აუდიტორიას შემდეგი სიწყვეით მოახსენებს და განუმარტავს:

"მე მოგახსენებთ, სრულიად გულახდილათ: ჩვენმა პარტიამ მე დამავალა, რომ ჩემი ყოველი ძესადლებლობის ძალღონით დავიცვა რუსეთის ოქცომბრის რევოლუცია, იმპერიალისტების ინტრიგებისა და თავდასხმებისაგან, ; არ მივიღო მხედველობაში ის, რომ კაპიტალისტური სამყაროს მართველები გამომაცხადებენ "ნახევრად ბოლშევიკათ". /22-გვ./

"გვაქვს სრული იმედი, დასავლეთ ევროპის პროგრესიული და შეგნებული მუშები დაიცავენ თავის თავს, რუსეთის ბოლშევიკების პრიმიტიული კომუნიზმისაგან, მისი გავლენისაგან, მაგრამ ამავე დროს საუკეთესოდ შეახსრულებენ, საერთაშორისო მუშათა თანგრძნობის ვალდებულებას, რუსეთის მუშებისადმი, მათი ოქცომბრის რევოლუციის საკეთლდღეოთ". /7-გვ./

მიუხედავად იმისა მარცოვი არა ერთხელ იყო გაფრთხილებული ირ.წერეთლის მიერ, ჯერ კიდევ

ადრიდანვე, ივლისის დღეებში, ბოლშევიკური ავანცირის
შესახებ გამართულ დებატების დროს:

"შედარება ჩვენი რევოლუციის არმიათან
კავენიაკის ხალდათებისა, გახსოვდეთ ყო-
-ველმხრივ მიუღებელია; წარსული ხუკუნის
რევოლუციის ფრაფარეტები ყოვლად შეუფარ-
-დებელია და შეუთავსებელი, ჩვენი რევოლ-
-უციის მოვლენებისათვის და მიზნების
ხალიუსტრაციოდ." /215-გვ./

მარცოვი ყოველივე შესაძლებლობით ცდილობს, თავის
დამცველობითი მიხია, ბოლშევიკური ავანცირიზმისა,
ისტორიული ფაქტების ანალოგიურ ბურუსში წარმოსახოს
და ყრილობის აუდიტორიან მოუხმობს, ისტორიულ ლა-
-ბირინთებში ხაქქსკურსით:

"მოიგონეთ და გახსოვდეთ, 1863-წელს
ევროპის პროლ-ეფარიაფი იცავდა აჯანყე-
-ბულ პოლმას, მაგრამ არ იზიარებდა აჯან-
-ყებული პოლმის პროგრამის ყველა პუნქტ-
-ებს".

"1871-წელს გერმანიის სოციალისტები
დაინგლისის მოწინავე მუშები ერთხლოვ-
-ნად იცავდნენ პარიზის კომუნას, მიუხედავ-
-ვით იმისა, თუ როგორი იყო მათი დამო-
-კვლდებულება ბლანკის და პრუდონის იდეოლ-
-ოგიხადმი, რომლის ფლაგიდაც იბრძოდა კო-
-მუნა."

"მეთვრამეცე საუკუნის ბოლოს, ინგლისის დემოკ-ია
-იწავს, წინამდღეგ ჰიციხა, საფრანგეთის რე-
-ვოლუციის, მაგრამაჭეთი მოქმედება არ აიგივე-
-ბდა მათ რომესპიერთან, არც იზიარებდენ ია-
-კობინელების მიერ პრინციპიალურად მიღებულ
ცერორს." /6-გვ./

ცხადია მარცოვიმა სრულიად ვერ შეიგნო ბოლშევიზმის
ავანციურისცული ბუნების სინამდვილე:

"მარცოვი ივლისის დღეებში აცხად-
ებს პროცესცხ წინამდღეგ, იმ ზე-
რელე აღმინისცრაციული ზომებისა, რო-
მელიც იმ დროსცდარდებოდა ბოლშევიკ-
ების საწინამდღეგოთ და მიესალმება
სელეგრამით, ბოშევიკების პარციის

მექვსე ყრილობას, რომელიც მიმდინარეობდ^ს
იმავე დღეებში; ბოლშევიკების არსის
სიყალბის გაუგებრობა მან ოქცომპრის
რევოლუციის შემდეგაც გამოამყლავნა."
/104-5-გვ.დ. ანინ/

მარცოვი დაიმედებული ამთავრებს, კაცობრიობის
ისცორიისათვის სამარცხვინო და სამწუხარო სიცყყუნ, ^ს
ევროპის და გერმანიის პროლეტარიაცის მიმართ იმ
იმედით, ამყამად და მომავალშიაც ისინი იხელმძღვანე-
-ლებენ, თავიათ საქმიანობაში მის მოხსენების თე-
-ზისებით, მაგრამ მოხსენების დახასრულს ყრილობის

პრეზიდენტი ბრასის შენიშვნა, აუდიტორიის მარცხენა

მხრიდან წამომახილების მიმართ იყო:

"ამის შეხებ, თქვენ უფლებაში არის, მხოლოდ მოხმენა და არა მსჯელობა". /27-გვ./

ასე დამთავრდა, ყრილობაზე მარცოვის მიერ

მოპოვებული იმედი მომავლისა, რომელიც იყო, ბოლშევიკების ხელში მძლავრი იარაღი, იმ დროისათვის, რუსეთის ხალხის დამონებისათვის.

მარცოვი ამ თავის მოღვაწეობის და საქმიანობის მშვენიერებას და ბედნიერებას ველარ მოეხწრო, ვინაი-

დან მოხსენების შემდეგ, მოულოდნელად, მალე გამოეხალმა წუთისოფელს.

ჩვენ მშობლიურ დედამიწას ჯერ კიდევ, ახლად და-
-ხოცილ ქართველ პატრიოტების დაღვრილ სისხლს ორთქლი
ახლიოდა, როდესაც ემიგრაციაში მყოფმა რუსეთის ხოცი-
-ალ-დემოკრატიულ პარტიის მეთაურებმა დანმა- აბრა-

.მოვიჩინა ღმერთის განგებმა ბანი შეუწყვეს საოკუპაციო

ხელისუფლების სიმღერას, იმის შესახებ, რომ საქართველოში

განადგურებული იქნა ათასობით შოვინისც ბანდიტები;

მათი წუხილი და მოთქმა წარმოადგენდენ უცვლელ დებუ-
-ლებებს ამოღებულს, მარცოვის მიერ ნანდერძებ "საბ-

-ჭოთა პატრიოტის" სახარებიდან; გაყვიროდენ თავიათ პრ-
-ესაში, ნაციონალურ რესპ. შიჯანყებები იჩვევს, საბ-

.ჭოთა რუსეთში შინაური მდგომარეობის გართულებას და
საერთაშორისო ახპარეზე მისი დიპლომატიური პოლიტიკის

წონახწროობის რღვევას, იმდროს, როდესაც რუსეთი საგარეო ფრონტზე იბრძვის მშვიდობიანობისათვის; ამგვარად მარცოვის მემკვიდრენი გამოდიან ვითომც, ხაერთაშორისო დემოკრატიის დამცველებათ, იმ დროს, რო - დესაც თავის დროზე, ამის მდგომარეობის მიერ ნაკარ - ნახები აუცილებელი საჭიროება მოითხოვდა, საკუთარი მშობლიური დემოკრატიის ჭირ-ვარამი ვერ გაიზიარენ და გვერდში ვერ ამოუდგნენ, ვერ უპასურობენ, თავიანთი პარ - იული დარაგმულობის პროგრამის საფუძველებიდან:

"რუსეთის სოციალ-დემოკრატია, ბედ-ილ-ბლის წყალობით მოექცა რუსეთის რევო-ლუციის სათავეში, მაგრამ ვერ შეძლენ მისი გარდუვალი ამოცანების მოგვარება და პასურობა."

თავისი უუნარობით და უმოქმედობით რუსის ხალხი შერეკენ ბოლშევიკურ ბანა-კებში." /28-გვ.ნ.ყ./

22 - მარცხ, 1918-წელს, IV-საბჭრთა ყრილობაზე იქნა რაციფიცირებული ბრესტ-ლიტოვსკის ზავი, იმ ყრილობაზე, როლის დარბაზის კნტლუარებში, ჯერ კიდევ საკმაო რაოდენობით ხეირნობდნენ რუსეთი სოციალის-ტური პარტიათა ბელადები, მაგრამ არცეთ მათგანს სა-კამათოდ არ გაუხდია, თუ რა იქნებოდა ზავის შედეგები მომავალში თავისსაშინელებით, განსაკუთრებით, ყოფილ რუსეთის იმპერიაში შემავალ მცირე ერებისათვის:

"ბრესტ-ლიტოვსკის ზავმა ჩვენ მოგვიცანა

"თურქეთის ბაფონობა და შემოსევა, მაგრამ საკუთარი ძალეებით დავიცავით თავი და აღ-
ვადგინეთ დემოკრატიული ქესრიგი;

სოციალ-დემოკრატების ხელით მიიღო მიწა გლეხობაში, არეულობის დატერორის გარეშე, დემოკრატიული გზით /29-გვ. ნ.ყ./

ერთისიგყვით, ჩვენ ყველა ვალდებული ვართ შევასრულოთ; რუსეთის სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ კი, არცეთი ვალდებულება არ შეასრულა; აი აქ, ისმება ხაზი და იწყება საზღვარი, ჩვენი ისტორიული განმორებისა;

იხინი იმყოფებიან ემიგრაციაში, თავისი დემოკრატიის; რუსი ხალხი ს ნება-სურვილის განჩენით; ჩვენი ემიგრაცია კი არის შედეგი, გარეშე დამპყრობელი ძალების თავდასხმისა და შემოსევისა ქართველი ხალხის სურვილის წი-

-ნაამლდევ." /29-გვ. ნ.ყ./
რუსეთის სოციალისტური პარტიის სულიერი და პოლიტიკური კავშირი რუსის ხალხთან დამთავრდა, მათი ემიგრაციაში გამომგზავრებისთანვე, ამის საუკეთესო დამადასტურებელია ბორის სავინკოვის და მათი.....

მოგზაურობა რუსეთში; რუსის ერმა თავისი განაჩენი ემიგრაციის მიმართ არ შეცვალა, ბ. სავინკოვმა კი, ამ განაჩენს უპასუხა, სუბალის პოლიტიკურ იზოლიაც-

ორის ფანჯრიდან გადმოხცომით და თავის უძლეველი ნებისყოფა თვითმკვლელობაში გაანაღდა.

ქართული ემიგრაციის სულიერ განცდებში აღმოცენებული ეროვნული პოლიტიკა, რაციონალურად განწყობილი სინამდვილისადმი, ექვსი ათეული წლის განმავლობაში, მშობლიური ერის სულიერ სამყაროში გაიგივებული იყო ყოველთვის, რომელიც ღღეს უფრო მძლავრად არის ჩახისხორცებული სამშობლოს წიაღში და ერის გულში.

ქართველი ერის წინამძღოლი ნ. ყორღანიანი ყოველთვის გვასწავლიდა, ემიგრაციის სულიერ-გონებრივი აგონია სამშობლო მიწაზე, ოკუპაციის მიერ გაღვივებულ ქართველი ერის ცრაგნდიაში გამოიხატება, მომავლისათვის, ახალ-ახალი ეროვნული ბრძოლების საკეთხლღლეოთ.

ასრულდა უკვდავი პრეზიდენტის წინასამერცყველობანი.

წელს, რუსულ ემიგრაციაში წამოიჭრა განხილვისა და მსჯელობის საგნად მათვის მდგომარეობის მიერ ნაკარნახევი პრობლემა რომლის გარშემო კამათში მონაწილეობდა, ყოველ დროის და ყველა თაობის ემიგრაცია პრობლემა: შეგვიძლია თუ არა ჩვენ, დაუბრუნდეთ სამშობლო; მხედველობაში გულისხმობდნენ, როგორც რუსეთს, ისე საბჭოთა რუსეთს.

ქართველი ემიგრანტის გონებაში და გულში არასოდეს არ გაიქვევბს, პრობლემა ასეთი სახით და ეროვნული თვა-

ღსაზრისის უიმედობით.

მსჯელობის ანოცაფიებში პასუხები იყო სხვადას-
ხვა ხასიათისა და შინაარსისა, ისეთებზე რომლებსაც
ალარავითარი ნდობა არ ქონდათ, როგორც პოლიციკურ
სისცემაზე არ უნდა ყოფილიყო რუსეთის სახელმწიფო
წყობილება აგებულები; რუსეთი როგორც სამშობლო, მათვის
იყო პრობა-პოეზიის ლირიკული განცდის საგანი, მიუ-
ხედავათ იმისა, ასეთი წმინდა ხელოვნებისადმი იყო
თუარა ცალანცურვიგანწყობილება ხელსაყრელი.

გზა და გზა ინცერეს მოკლებული არ არის გაცნობა,
ახალი ემიგრანცი მადილოსანის წუხილისა ქ-ნი არ-
ხიპოვასი, რომელიც არის ავცორი სცადიისა, "ისცორიული
სასოწარკვეთილება და ვალდებულება რუსული ემიგრაციისა"
სინამდვილე უფრო მომარჯვებული იქნება, რეზიუმეს
ხაზიგატესვათ თვით ავცორის ფორმულირებით:

"წინანდელი ემიგრაცია, მიუხედავათ თავისი
ცალანცური შემადგენლობისა არავის არ წა-
-რმოადგენდა, ის იყო .ნამსხვრევები ყოფილი
რუსეთისა, რომელმაც დიდი ხანია დამთავრა
თავის არსებობა."

ავცორის მხედველობაშია, თებერვლის რევოლუციის
პერიოდი, ეხიგი დემოკრაციული ხანა.

ამ ჩვენი საუკუნის მიწურულში, საერთაშორისო
არტნაზე წარმოდგენენ კაცობრიობის წინაშე რეალური
ექსპონაცები, როგორც რუსეთის სოციალ-დემოკრაციის
დავრდომილობის მსხვერპლი.

მათ შორის ჩვენი ყურადღება დაუთმობთ, მოსკოვის უნივერსიტეტის პროფესორს ფილოსოფიაში, ქ-ნ თა-
-მარა სა ხონოვას:

"...როდესაც მე გამოვეშვიდობე მშობლიურ მოსკოვს და გამოვემგზავრე ემიგრაციაში, ვიყავი აღჭურვილი სოციალისტური იდეოლოგიის საკუთარი შეგნებით, ამ ოთხი წლის ემიგრაციაში ყოფნით, მე უფრო მოვძლიერდი ჩემ სოციალისტურ რწმენაში და მისწრაფებებში."

ქ-ნი თ. სამხონოვა საჯაროთ აცხადებს პრესის საშუალებით, თავის პიროვნული შეგნების კეთილხიზნდისიერების საფუძვლებიდან ნაკარნახები რაინდული სიამაყით და აღიარებს, მშობლიური სოციალდემოკრატიულ პარტიის უძღურგონიერებას და უნიადგობას, წარმოშობილს და მომდინარეს ბოლშევიკური ავანტიურის დაწყების პირველ დღეებიდანვე:

"მე სოციალისტს არ შემიძლია დავბრუნდე სამშობლოში, თუ არ გადავიქცევი, პოლიტიკური გამცემლობის საკეთილდღეოთ,, ზნეობრივად დაცემულ ადამიანად."

გულისწუხილით და სიამაყის მშვენიერებით მორთულმა არუხის მანდილოსანმა ვაგათ იცის, სამშობლოში ისარ იქნება დემოკრატიის მსჯელობის საგანი, არ-

ამელ ის იქნება, არსებული ხელისუფლების განსჯის საგანი, მსხვერპლი სფხნდარცული განაჩენით, რომელიც წარმოადგენს, ბოლშევიკური პარტიის მრისხანემის თავდაცვის იარაღს--დიქტადურას, რომელიც საფოქცომბრის ავანცირურის პირველ დღეებიდანვე მარცოვ--ღანი და მათი ამაღა უმღეროდენ იავნანას და მრავალჯამიერს .

ქართული ემიგრანცი უკახს ებს ქ--ნ თ.სა--მხონოვას; ქართული ემიგრანციისათვის სამშობლოში დაბრუნება პრობლემადა მსჯელობის საკითხი არ არის; როდესაც ჩემი სამშობლოს ჭიშკართან, აღარ იდგომება, რუსი არმიელი ხიშციანი თოფით, როგორც საოკუპაციო ხელისუფლების არსებობის დამცველი და იმედი.

მშობლიური ერის დემოკრატიის პოლიტიკური მაჟორიცი, როგორც ხალხის საერთო სურვილის გამომხასხველი, ათასოდეს თავის თანამემამულეების ემიგრაციიდან დაბრუნებას წინარ გადაელობება, პირიქით, ის მიესალმება, ეროვნული აღმებით მორთულ ქუჩებში სამშობლოს სახელით .

ახე გამართლდა ნ. ყორღანიას ეროვნულ--პოლიტიკური წინასამერცყველობანი სამოცი წლის წინად ნათქვამი, მომავალში ემიგრაციის, სხვადასხვა გვარი ბელ--იღბლის მესახებ.

უკვდავი ბელადი უცოვებს სახელმძღვანელოდ სამარადისო ან დერმს თავის ერს, რომელიც მან, რუსეთის დიდი რევოლუციის და სამოქალაქო ომიდან, გამოიყვანა ეროვნული პოლიტიკის აღმავლობის გზაზე უხიხლოდ

ჩვენი პარტია, ერიხ და ხალხის ხალაჩაჯოშედ რჩება

აღარა გვყავს ჩვენი ქვეყნის თავისუფლებიხათვის ხა-
ამაყო მეგრძოლი თაობა, ვინმეს ხომ არ ხურხ, ჩვენმა
თაობამ მათ წმინდა ანდერძს უღაღაჯოხს?... და არხებულ
მდგომარეობას შეურიგდეს? ვითომ ამ შეგნებოთაა გახტვ
ღული ყურნალ "ივერია"ხ მთავარი რედაქტორი?

.. ამგვარი კითხვები წამოიჭრა ჩვენს
წინაშე, როგა თვალი გადავახვლეო ხაქართველის ეროვნულ დემოკრა-
ტიული პარტიის ხაშღვარგარეთელი ორგანოს "ივერიას" უკანახუნელ
ნომრებს 1985 წლის ივნისის ნომრის ჩათვლით; და პახუხის გაცე-
მა აღნიშნულ კითხვებზე არც იხე აღვიღია, ვინაიდან ^{"ივერიაში"} ინტორიული
თუ დღევანდელი ხომაროღუ და ხიყაღშე იხეა ერთმანეთში გადახდარ-
თული, რომ აღამიანი დღეფის მიხანი უნდა იყოს, რომ "ივერიის"
"შექვევა-დარღვევის" მახინახვიეში გაიგოს. კიღევ მეფი, ზოგჯერ
აღამიანხს, მკითხველხ ეშაღეშა აშრი, რომ პ ა რ ი ზ უ ლ ი
"ივერია" "შორხ-მართული რაკვეჭა", მაგრამ, ამავე დროხ, მე-
ჭად "ფუყე რაკვეჭა" ^{ხომ არ არიხ,} ვინაიდან განა მხოლოდ ხიყაღშით შეხადღე-
შელია ინტორიული ჭემმარიჭეშის უგულეშღელიოფა?..

I. მაგრამ ხანამ ინტორიული თუ დღევანდელი ფაქტეშის "ივერია-
ხელ" აღწერა-ინტერჭრეჭაფიას შევეხებოღეთ, ერიო ზოგალი
შენიშვნა: რა პოლიტიკურ პოშიფიამზე დგახ ხაერთოდ "ივერია",
ხაქართველხ ეროვნულ დემოკრატიული პარტიის ეხ ხაშღვარგარეთელი
ორგანო?.. და, ხაერთოდ, "ივერიას" უკანახუნელი ნომრეში ვითომ
მეფყვეღეშენ იმაზე, რომ ეხ ყურნალი პოლიტიკური პარტიის ორგა-
ნოა?.. ამგვარი ეჭვის გამოიქმინხ ხაშუაღეშახ გვაძღევხ "ივერიას"
უკანახუნელი ნომრეში, რომღეშმიფ უშეღეგოდ ვეძიეთ მოწინავე
წერიღეში ჩვენი დიდი ეროვნული დღეხახწაუღის - 26 მაისის -,
ჩვენი ეროვნული დიდი ჭრაგელიის, მაგრამ ამავე დროხ თავიხუფ-
ღეშის ჩინაღღნის - 1924 წლის აგვისოხს აჯანყეშის - თუ ჩვენი

სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობისა და სუვერენიტის ზღვების იარაღის ძალით მოხპობის - 1921 წლის 25 თებერვლის შესახებ, ძნელი დასაჯერებელი, კიდეც მეფი; დაუჯერებელია, რომ "ივერიას", რომელიც საქართველოს, ქართველი ერის ერთადერთ დამცველად მიაჩნია საქართველოს ეროვნულ დემოკრატიული პარტია, "შემთხვევით" "დაავიწყდა" აღნიშნული და სხვა მნიშვნელოვანი მოვლენები, რომელთა არა-აღნიშვნა უკვე თავისთავად დაპარაკობს, რომ "ივერიამ" ხაერთოდ დატოვა - შეგნებულად თუ შეუგნებლად - პოლიტიკური პარტიის პოზიცია და ოკეანეში უკომპახოდ მიფლოვებულ ნავს გვაგონებს.

II. და აქ კიდეც ერთი ზოგადი შენიშვნა: ნუთუ "ივერიამ" არ იცის, რომ ზღვების დამცველობა და მენშევიზმი წმინდა რუხული და არა ქართული მოვლენაა?.. მერმეთ: ნუთუ "ივერიასა" და მისი თანამშრომლებს სთავისთავად ძნელია იმის გაგება, რომ დამოუკიდებელი საქართველოს მთავრობა "ოპოზიციის", ე.ი. თვით ეროვნულ დემოკრატიული პარტიისა და მისი მიმდევრების მთავრობაა?.. და რა შუამია აქ "მენშევიკური მთავრობა" მხოლოდდამხილად იმ კონსტრუქციის, რომ როგორმე არა მარტო საქართველოს სოციალდემოკრატიული პარტია, არამედ - მას ზევით - საქართველოს დამოუკიდებლობა და სუვერენიტატი გააპრობირებს?.. დავიჯეროთ, რომ ყველაფერი ეს არ ეხმობს "ივერიას" ურნადისხეობას და შეხვეურებს?..

III. და, რადგან სიწყყამ მოიყანას, კიდეც ერთი ზოგადი შენიშვნა: "ივერიას" "მთავარ" კომენტატორს, როგორც ხჩანს, მხოლოდ "ლიტერატურული ქართული ენით" ჩამოყალიბებული აზრები მოსწონს, ხოლო თვით აზრი შეიძლება იყოს, როგორც ავღნიშნეთ, უკომპახოდ მიფლოვივ ნავი ოკეანეს - ხაერთამორისო პოლიტიკის - მორევში!..

პარიზული "ივერიის" ავტორს, მაგალითად, საქართველოს სოციალდემოკრატიული პარტიის საზღვარგარეთელი ზიურის ორგანოს "ჩვენს ღრობას" უწუნებს ქართულ ენას და, როგორც ხჩანს, "ივერიას" ქართული ენა სამაგალითოდ მიაჩნია. რა თქმა უნდა, ამაზე დავა

"წყლის ნაყვალ" მიგვაჩნია, ვინაიდან - ჩვენი აზრით - პოლიტიკის ხიხროვ-სიყალბის განხაზღვრა ^{რომ} წვლილისხურად გამართული ენით შეიძლება, მაშინ ხაქართველს კომპარაციის ორგანო "კომუნისცი" ყველას ჩავგაჩუმებდა. მაგრამ პოლიტიკური ხაზის, აზრის ხიხროვ "გაუმართავი" ქართული ენითაც შეიძლება ^{გამოთქვას} და, ღრთა, ეს მარჯივი ჭეშმარიტებაც შეიგნოს "ივერიამ"; მით უმეფებს, რომ ქართველი ერის ღიღი, ღიღი უმრავლესობა ჩვენი ერის ჭეშმარიტ ხულისკვეთებას ხიხროვად ამგვარი "უჭრალ", "არა-ლიტერატურული" ენით გამოთქვამდა და გამოთქვას და "ივერიას" "ლიტერატურებამაც" ვუფიქრობთ, ჩვენი ხალხის ამგვარი "უჭრალ" ენის დაგინვას თავი უნდა აარილოს, თუ მათ ხურთ იყოს პოლიტიკური პარტიის და არა რაღაც "ელიცის" უხუხური მხახური.

IV. პერმეთ: გახაკვირია, განამხურებელია როგორი "ხაჩვენებელი თითის" შეთღობი დაპარაკობს 'ივერიას' "მთავარი" კომენციატორი, თითქმის ქართული პოლიტიკური ემიგრაცია პირველი ჯგუფის მიწაფე-ჭი იყოს, რომელსაც ქართული ანგანი უნდა ახწავლობს?!.. მაგრამ მისი მწერალ ნოღარ ღუმშაძის "წმინდანების ჯოჯობეთში" განხილვა რომ ხრულიად ხაჩინააღმდეგობს მეფყველებს, როგორც შინაარსობრივად, იხევე ფორმალურადაც?.. აქ კი, პოლი ჩვენც დავიწყით "ხაჩვენებელი თითით" დაპარაკი და "ივერიას" ავტორს ვუთხრათ, რომ - მიუხედავად იმისა, რომ მას ურნალიზმი ხამოგიწლის შეხრულების შემდეგ დაუწყია - წერას, ხაურთოდ, არა. მარცხ "ნიჭი", არამედ განხაზღვრული ცოდნაც, "წერის ფქქნიკაც" ეხაჭირდება; და ამ ხაზომით თუ მივუღებთ "წმინდანების" ხეფიას, - შინაარს რომ თავი დავანებოთ - ფორმალურადაც მინიმალურ მითხივლებს ვერ აკმაყოფილებს იხე არეულია შიგ ყველაფერი, რის გარკვევა, აღმათ, - "მთავარი" კომენციატორის გამოთქმა რომ ვიხმაოთ - მხოლოდ ხანაგვე ყუთის შეუძლია.

მაგრამ დავანებოთ დაპარაკი ზოგად თეზისებს და მოვიყვანოთ მაგალითები "ივერიის" უკანახკნელ ნომრებიდან, რომლებიც დაღა-

ღეშენ ხაქართველის ეროვნულ ღემოკრადიული პარტიის ამ ხაზღვარგა-
 რეთელი ორგანოს და ამით თვით პარტიის უკომპახითი ფივეტივზე. რა
 თქმა უნდა, ჩვენ ამ შემთხვევაში "ენახ კი არ ვუწუნებთ" ან, ხა-
 ერთოდ, "წერის ფქქნიკის" უფოდინარიზახ კი არ ვუწუნებთ პარი-
 ზული "ივერიის" ავიკორხ, არამედ აზრეზხ ან, უფრო ხწორად "გაურკვევედ
 აზრეზხ, ვინაიდან ძნელია გაიგოს ვაღმა ხაით მიემართება "ივერიის"
 უკომპახით ნავი. აი მაგალითეზიგ:

1. "ლიახ, ჩვენ გამორჩენილ გენერლეზხა და მიწინავე პირეზხ მენშე-
 ვიკეზმა ზურგი შეაქციეს, რადგან იხინი თავალეზის გვარეზხ აფა-
 რეზღენ. და იხიგ ხომ ვნახეთ, რომ როღეხავ ღადგა მხხვერპლის გა-
 ღეზის ღრო, ყორღანია-რამიშვიღეში უფხოეთში გაიქცენენ, ხოღ
 ჩვენმა გამორჩენიღმა ხარღღეზმა: ვარღენ წულუვიკემ, ანღრინიკა-
 შვიღმა, კოფე აფხაზმა, ხიმშიაშვიღმა და მრავაღმა ხხვამ ხიგოგ-
 ხღ შეხწირა ხამშოზღის".

1-ი პახუხი:
 =====

რადგიმ ხფყუის აქ, უღავოთ, შეგენშულად "ივერია"?.. შეუძღღელია
 "ივერიაშ" არ იგოღეს, რომ ღამოუვიღღელი ხაქართვეღს ეროვნუ-
 ღმა მთავროზამ - ნოე ყორღანიახ მეთაუროზით, - ხაქართვეღ ღა-
 ფოვა ხაქართვეღს ღამფუძნეღელი კრეზის ღადგენიღეზით. "ღამფუ-
 ძნეღმა კრეზამ მხოღღ მთავროზა გამოგზავნა მიხიით და ჩვენ
 წამოვიყვანეთოხინი, ვინგ ხაქმისათვის გამოგვადგეზოღა", წერხ
 ნოე ყორღანია თავის მოგონეზამი "ჩემი წარხული; პარიზი, 1953 წ.,
 გვ. 186, და განაგრძოზხ: "ავრეთვე ღამფუძნეღელი კრეზის პრეზიღი-
 უმის განიგზავრეზა მოხღა ხვეღიაღური ღადგენიღეზით... ჩენი
 ღოზუნგი იყო... შინ ღარჩენა და იქ ზრძოღის გაგრძეღება, პირვეღ-
 ყოვიღა პიღიფიკურად და ხაღხის გვერღში ამოღგომა".

მაშ, რა შეაშია აქ ღამოუვიღღელი ხაქართვეღს მთავროზის "გაქ-
 იევაზე", ან მთავროზახა და ხაქართვეღს არმიის მებრ-
 პოღეზხ შორის თითქოხღა წინააღმღევიგოზის არხეზიზაზე ღაპარკი?..

ნუთუ "ივერიამ" არ იცის, რომ ამგვარ ხიყალბებს თვით ხაბჭოთა ხაქართველს კომუნისტური პრესა არც ხწერდა და არც ღღებს არ ხწერს?!..

2. "...მენშევიკების 'ზოლიში' - ჩვენი დამოუკიდებლობა დიდხანს არ გაგრძელდა, ყველაფრის მოგვარებისათვის ღრო აღარ გვეყო - კომუნისტებზე ვერ გავრცელდებო. ამ ღლიკით უფლება გვაქვს პირ-დაპირ მათ დავლოთ ზრალი. მაგრამ ახეთი ზრალდებამ უადგილო იქ-ნეზოდა. ღღებს ხომ ხაქართველო თავისუფალი არ არის..."

2-ე პახუხი:
=====

ვეკითხებოთ "ივერიამ": ვინ არიან ეს "მენშევიკები?.." უფრო ხწარი არ იქნებოდა თუ "ივერია" იფყოდა, რომ "ხაქართველს მთავრობა" ან "დამოუკიდებელი ხაქართველს მთავრობა", მით უმეფებს, რომ დამოუკიდებელი ხაქართველს პირველი მთავრობა კოალიციური იყო, ე.ი. თვით ხაქართველს ერთხუნულდემოკრატიული პარტიამ შელიდა მთავრობაში, ვაჭრობა-მრეწველობის მინისტრის - გიორგი ყურულის, მეშვეობით!.. და როგორ შეიძლება "ივერიამ" დამოუკიდებელი ხაქართველო ბოლშევიკურ ხაქართველს შეადაროს?.. ნუთუ არ იცის "ივერიამ", რომ დამოუკიდებელი ხაქართველო იხ ჩაუქრობელი ჩირადღანი, რომელმაც, როგორც ერთიანმა და განუყოფელმა ხახელმწიფომ, თითქმის ხუთახი წლის ჩვენი ისტორიული ბელის "უკუ-ღმა ჭრილის" შემღეგ, - იხეუ გაანათა და ხაურთაშორისი ახპარეზ-ღე გამოიღიდა?.. და თუ, როგორც "ივერია" ხწერს, "ღღებს ხაქართვე-ლო თავისუფალი არ არის", ამით იმის დამჭვიცება შეიძლება, რომ ხაბჭოთა ხაქართველს მთავრობა "უკეთეხია", ვიღრე "დამოუკიდებ-ლი ხაქართველს მთავრობა იყო?.. ვინი გულის მოგებას წლიღობს "ივე-რია?.."

3. "დამოუკიდებლობის ღროს მენშევიკურმა მთავრობამ... თავისი უხეში პოლიტიკით... ქვეყნის ხაქმეს თავი ვერ მოაზა. ამან უპამყოფიღება გამოიწვია იმავე აფხაღეთში, ხამხრეთ იხეთის მინახლეობაში, აჭა-

რახა და ხამცხის მუხუღმან ქართველში. იყო აჯანყებები და ბრძო-
ლები. ჩვენი მენშევიკები ყველა ამას გულბრყვილოდ ზოდშევიკების
მოქმედებას აზრალაშენ. არ ვიცი, ხამცხის მუხუღმანეშთან რა
ეხაქმებოდათ ზოდშევიკებს!"

3-ე პახუხი:
=====

"ივერიას" გულბრყვილობა" (1) პირდაპირ გახაკვირია, რიგა ამ-
ბოზს - "არ ვიცი, ხამცხის მუხუღმანეშთან რა ეხაქმებოდათ ზოდშე-
ვიკებსი!" ნუთუ "ივერიამ" არ იცის, რომ ზოდშევიკები ოხვადები
იყვნენ და არიან ყველა შესაძლებელი ხაშუალება გამოიყენონ მათი
მიზნების მიხაღწევათ არა მარტო მუხიღმანეშის, არამედ თვით ღე-
მოკრაფიული პარტიაების ზოგიერთი "ივერიას" აზნული კომენჭაფო-
რების ნათვლით?.. რა ხლება ღღეს ავღანეთში?.. უთანხმოებას ავღა-
ნეთის ანჭობოდშევიკურ მეზროლეშში თვით ზოდშევიკები ყველაზე
უფრო ეფექტურად არ ავღიკებენ?.. ვინ არიან აქ "გულბრყვილი"
ხაქართველის ხოციაღემოკრაფიული პარტიაის მიმღვეარნი თუ "ივე-
რიას" კომენჭაფორები?..

4. "ხამცხის აჯანყებას ხათავეში უღვა ხერვერ ბეგი... იგი იყო ღიღი
მემაღლე, მაგრამ ჭკვიანი და ღიღათ განათღმული აღამიანი. ახე-
თები კი ჩვენს მენშევიკებს ყღღე აღვათ".

4-ე პახუხი:
=====

აქ უნდა ვთქვათ, რომ ხაქართველის ხოციაღემოკრაფიული პარტია
არახოღეს არ ყოფიღა ღიღი მემაღლეების პარტია, არამედ მშრომე-
ღი ხაღხის პარტია. ხრულიად შესაძლებელია, რომ ხერვერ ბეგი იყო
"ჭკვიანი და ღიღათ განათღმული", მაგრამ ეს ხრულიად არაფრეს არ
ამბოზს მის ხოციაღურ ხვადუხებზე: მეწარმე და მემაღლე იმიო
ვერ შევღის მის ხოციაღურ ხვადუხეს, რომ ის "ჭკვიანია" თუ "უჭ-
კვი", რაღ იმას არ ნიშნავს, რომ ზოგი მეწარმე თუ მემაღლე
მშრომეღებით, როგორც ჰოჭენციური მომხმარებეღებით "ღაინჭვრეხღენ",
მაგრამ ეს მეწარმე-მემაღლისა და მშრომეღათა ურთიერთობის არხს
ვერ ვღღის და არც შეუღღია შევღაღის.

5. "1929 წელს მე მას შევხდი...ის მარწმუნებდა, რომ მე ქართველებს არ ვეჭოდოდი, არამედ მენშევიკებსო".

5-ე პასუხი:
=====

როგორ შეუძლია "ივერიას" ახეთი პრიმიტიული აზრი გაიზიაროს?.. ვითომ ხაქართველთს ხოციალდემოკრატიული პარტიის წინააღმდეგ ბრძოლა, თურქეთის დროის ქვეშ, შეიძლება გავიგოთ "შინაპარტიულ" ბრძოლად?.. ხაქართველთს ხოციალდემოკრატიულ პარტიას, დემოკრატიულ არჩევნებში, ხომ ჩვენი ამომრჩევლების 85-მა პროცენტმა მიხედა ხმა და ვინც ამ პარტიას, ხაქართველთს ხახელმწიფოს თურქეთის გავლენის ქვეშ მოქცევის მიზნით ეჭოდოდა, -ის ქართველებს, ხაქართველთს არ ეჭოდოდა?.. როგორ შეიძლება დემოკრატიული ხახელმწიფოს, და ახეთი იყო ხაქართველი 1918-21 წლებში, დემოკრატიული პარტია, როგორი მცირერიცხვოვანიც არ უნდა იყოს იგი, - კანონგარეშე იქნეს გამოცხადებული და ეს "ივერიამ" მოიწონოს?..

6. "ქართული ხახელმწიფოს აღგენის ხაკითხი დღეს აღარ დგახს. ხახელმწიფო არხეჭოჭხს. ხაკითხი შეეხეშა მხოლოდ მის ნამდვილ უფლებათა განაღღეჭახს".

"ხაჭჭოთა რეჟიმის დახამხოჭად ჭოდოდა ჩვენი ხაქმე არ არის. და მაშინაც არ იქნეშა თვითონ რუხეშმა ინლომონ...ეს დღესაც იხე უმიზნო და უაზრო მხხვერპლის გავღეშა იქნეშა, როგორიც იყო რევილუციამდელი მოქმედეშა, როცა ქართველი ხაღხი ხხვის რევილუციიხათვის ჩააჭეხ ჭოდოდაში და თავიანთი ნამდვილი ხაქმე და მოვაღლოშაც დაივიწყეხ".

6-ე პასუხი:
=====

აქ "ივერია", ვერ ვიფყვიოთ შეუგნებლად, პირდაპირ "შემარიგებლობის" პოლიტიკას ქაღაგებხქ და ივიწყებხს, რომ თუ როგორ უნდა იბრძოდოს ქართველმა ხაღხმა ხაქართველთში, ხაქართველთს თავიხეუფლებიხათვის - ეს თვით ქართველი ხაღხის ხაქმეა და არა პილი-

ყოველი ემიგრაციის თვით "ივერიას" ჩათვლით. პოლიტიკური ემიგრაციის მოვალეობათ კი ჩვენ მიგვაჩნია 26 მაისის იდეისათვის ღმრთიერად გზით შრომით. რას ნიშნავს ეს? - ეს ნიშნავს იმას, რომ ყოველი პოლიტიკური ემიგრანტი, ყოველი პოლიტიკური პარტია თუ ლაგუნი, რომელიც ემიგრაციაშია, უნდა იბრძოდეს საქართველოს დამოუკიდებლობის - 26 მაისის - იხევე-ადრეგენისათვის ყოველი ღვაწლით ხაზგასმით; და ვინც ხვდის ხელით ცდილობს თავისუფლების მოპოვებას, მისი ადგილი აქ, ემიგრაციაში არ არის. ახლათ, უმჯობესია, პოლიტიკას წამოშორდეს, ვინაიდან მათ უფრო ზიანის, ვიდრე ხარკების მოტანა შეუძლია 26 მაისის იდეის განხორციელების საქმეში. და "ივერია" ვითომ ამგვარ "შემარკებლობის" გზას ირჩევს?..

7. "ავციხის შემდეგ, პირველი მახიური გამოხვდა იყო ღვთაებრივად გულდასმული ახალგაზრდათა ღმრთიერადობა თბილისში... ათასზე მეტი ახალგაზრდა მოხმარდა იმხვერვადა ამ გულუბრყვილო იდეალიზმში... ზარალი კი ქვეყანას არანაკლები მოუვიდა, ვიდრე ავციხეში. იმიტომ, რომ თუ ავციხეში მხვერვალი უფრო მრავალი იყო, მაშინ დახვეწილთა დიდ ნაწილს ხანშესული ხოფლის თავდაცვები წარმოადგენდა. ახლა კი ხვედრეულობა, ქვეყნის მომავალი, დაიღუპა".

7-ე პასუხი:
=====

როგორ მოღის პარიზული "ივერიის" ავციხის ამგვარი "შერყეული" აზრები თავში, პირდაპირ წარმოუდგენელია!?!.. რომელმა ჭკუამყოფელმა აღამიანმა უნდა თქვას, რომ "ავციხეში მხვერვალი უფრო მრავალი იყო", მაგრამ, არა უშავს, ესენი მხოლოდ "ხანშიშესული ხოფლის თავდაცვები" იყვნენ, ხოლო 1956 წლის მარტში ხვედრეულობა, ქვეყნის მომავალი დაიუწყა?!.. ქვეყნის მომავალია ხვედრეულობა თუ ხვედრეულობა, ახალგაზრდობა მთელ ხალხთან ერთად?.. ხალხი მოღის "ივერიას" ამგვარი "დახატურისებრი აზრები", რომ ჩვენს იხელად მგირეობისთვის არს "მნიშვნელოვან" და "უმნიშვნელი" ნაწილებად ჰყოფს, რომლის დროს, როგორც "ინტელიგენცია" პარტიას

ჩვევია, - "ხოფლის კაცები" კი არა თვით "ხოფლის თავკაცები" "კლასობრივი" თუ "ფენობრივი" კიზის ყველაზე უფრო ღაჭაღ ხა-
ფხურზე ღვახ?!.. ახე უნდა ილაპარაკოს პარტიის და იხივ ღემო-
კრაფიელი პარტიის ოფიციალურ ორგანიმ?..

8. "...ღიხიღენჭთა...ჯგუფიღან გამოიყოფა წამქული გმირი მერაბ
კობჯავა. იგი თავიხი მოქმედქით ჩვენნი იხჭორიხ იმ უღიღეს პი-
როვნქებქს უჭლოღქა, რომღელთა ხახედქია ღავით ღა კონხჭანჭინე..."

8-ე პახეხი:
=====

ყურნალ "ივერიახ" ღა მის მებვეურებქს, როგორღ ხჩანხს, ყოვეღგვა-
რი ზომიერქა ქქებასა ღა ძაგებამი ღავარგული აქქა. მათ-
ვის ყვეღაზე უფრო ღიღი ხამინედქა, ერთი მხრივექართულ პიღიჭი-
კურ გხოვრქებამი ხაქართვეღოს ხოგიღღემოკრაფიული პარჭია ღა
მისი ღიღი თეორეჭიკოსი ღა ღიღერი ნოე ყორღანია, რა თქმა უნღა,
ყვეღა ხოგიღღემოკრაფთა ჩათვეღთ, რომღის ღროხ "ივერიედქი"
"მენშევიკების", "მენშევიღმის" თუ "მენშევიკური მთავრობის"
ჭერმიღენჭით ყორღღიროზენ. მაგრამ "მეღაღის მეორე მხარედე"
ახევე უზომი ქქება-ღიღებით იმკობა ყვეღა იხე, რომ ხაქართვე-
ღოხათვის, ქართვეღი ერიხათვის ყვეღა თავღაღქმული ღავით აღმა-
მენებელი, თამარ მეფე თუ ერეკლე მეორე იყოს!.. მე არ უჭიქობქ,
რომ მერაბ კობჯავამ, ამ უთოთ შეხანიშნავმა პიროვნქებამ, თავიხი
თავი ჩვენს ეროვნულ გმირქსღავითხა ღა კონხჭანჭინეხ შეღაღროხ.
ეროვნულ გმირებქ ქმნის ხაღიხი, ამ შემთხვევამი ქართვეღი ური,
ღა მერაბ კობჯავა მხოლოდ მაშინ შეიძღქა ავიღეს ამ ხიმაღღებე
თუ იხ ქართვეღი ერის - ღა არა პარიღული "ივერიახ" - ამგვარ
კუთხევეახ მიიღებქ ხაქქით ღა არა მხოლოდ პახიური წამებით,
როგორი მწარეღ არ უნღა იყოს ეხ წამეღა. ჩვენის აზრით, ხაქარ-
თვეღოს, ქართვეღ ერს უთვალავი მერაბ კობჯავეები პყავს, თუმბა,
ეხეღ უნღა ავღნიშნოთ, მერაბ კობჯავახ "მხოღბედევახ", მის "პიღიღიხს"
ჩვენ არ ვიღნობქ, რაღ მარჭო ხაქართვეღოს ხიყვარულიხ ცნებამი

ვერ ეფუძვება, ვინაიდან ხაქართველთს, ქართველი ერის, თავისუფლებიანობის თავდადებულ ყოველი "ნორმალური", "რიგითი" ქართველის მოვალეობად გვეხახება, და ეს "ლილა დამხახურება" კი არა, უბრალოდ, ყოველი ქართველის ვალდებულება უნდა იყოს. მაგრამ - ვინ იცის!.. - შეიძლება მერაბ კობახვა მართლაც ამადღეს ეროვნული გამირების ღონემღე?.. მაგრამ ამის "შემქმნელი" ვიპოვებ, ქართველი ერია, რომლის გულიდან უნდა აღმოცენდეს ყოველი ეროვნული გამირიც.

9. "რა უნდა ითქვას იმ ეგზალტირებულ პაჭროსს მეზრძოლზე, რომელიც ყუმბარების აფეთქების გამო ხიკვდილით დაიხაჯა: ვლადიმერ ყვანია... მიუხედავად მისდამი ღილი ხიმპაფიისა, უნდა ვთქვა, რომ მე მისებრ არ მოვიქცეოდი. არა იმ აჭხურღული მოფიციით, რომელიც ზოგმა აქაურმა შორით 'მეზრძოლა' წამოაყენა ჭერორიზმის ვითომ პრინციპული უარყოფისა გამო. ახეთი მოფიცი ღვითხმხახურთა, ფილოხოფისთა და შორაღიხთა შეხაფურია... თოფის გაუხრილად არხენაღის 'აღების' მკვეხარებს, რომ ნამაღაღევის კლუში ხუღალინი მოკვლით, რამდენ უჭედურობას გადაურჩებოდა ხაქართველთ და მხოფილიც. მაგრამ ყვანიას ახეთი რამ არ ჩაუღენია. მისი მოქმედება მიზამდა იყო დახავლეში გავრცელებულ მეთოღისა, რომელიც ღამინეჭახ და პროფხეხხ წარმიადგენს. ახეთი რამ კი ჩვენში არ გამოღგება."

9-ე პახუხი:
=====

პარიზული "ივერიის" ავტორს, უთოთ, შეიძლება დავეთანხმოთ იმამი, რომ ჭერორის მეთოღი ღღეს ხაქართველთში არ გამოღგება; ხოლო რაც შეეხება მის "ხპეკულაციურ ფილოხოფიას" ჭერორიზმისა და ჭერორიხეგბის შეხახებ, ხაურთოდ, აქაც ისეთი მაღაღფარღოვანი ხიფყვებით კმაყოფიღდება, რომ როგორმე შეურაცყოფა მიაყენოს ხაქართველთს დამოუკიდებლობისათვის მეზრძოლეს, ამ შემთხვევაში, თბიღიხის არხენაღის აღების მონაწიღეებს, რომლებმაც ისე გონივრულად და ვაყვანფურად იმოქმედეს, რომ მართლაც "თოფის გაუხრილად" აღღეს არხენაღი და ამით იარაღითა და ხაჭურველით მომარაგეს არა მარტო ხაქართველთს შეიარაღებულ ძაღებში. რაც შეე-

ხემა პარიზული "ი ვ ე რ ი ა ს" ავტორიბჰიპოტეზურ კითხვას, "რომ ხელაინი მოკვლად ნავადალევში"... განა ამგვარი არგუმენ-
 ტით შეიძლება რაიმეხ დაშვკიგება ან უარყოფა?... იულიუს ცეზარი
 მოკლეს, მაგრამ ცეზარიზმი დარჩა, ლენინი მოკვდა, მაგრამ ლე-
 ნინიზმი დარჩა, ხელაინიხ რომ მოკვლად, ხელაინიზმი, უდავოა,
 მაინც შეიქმნებოდა და დარჩებოდა. ერთი პიროვნების მოკვლა-ხი-
 ცოცხლე, მართალია, განხაზღვრულ ზეგავლენას ახლენს იხლორიულ
 მოკლენებზე, მაგრამ თვით იხლორიული მოკლენების არხხ ვერ ცვლის.
 ეს ახე რომ არ იყოხ, მაშინ იხლორია ამა თუ იმ პირიხ მოკვლა-
 ხიციოცხლით განიხაზღვრებოდა, რაც აზხურდელია, და გვაკვირებხ,
 რომ ამგვარ აზრხ გამთქვამხ "პარიზული ივერიახ" "მთავარი"
 კომენცხლორი!.. "რომ მოკვლად", "რომ მიმხდარიყო" ვითომ იხ-
 ჯორიაა?..

10. "ზოდშევიკებმა... მეფხოფორულად რომ ვთქვათ, ხალხი თავლაში
 დაბმულ ცხენებხ დაამხგავესხ. უნდა გახწიონ იხ ურეში ან გუთა-
 ნი, რომელშიც გააბებს და იმდენი თივა უნდა ჭამონ, იხიცი ხხვიხ
 მიერ შერჩეული ხარიხხიხა, რამდენხაც დაუყრიან".

10-ე პახუხი:
 =====

პარიზული "ივერიიხ" ავტორიხ ამგვარი "მეფხოფორული" გამო-
 თქმა უფაქტობა, უზრდელიობა კი არა უფრო მეფიციხა: ჩვენ კარგად
 ვიციზომთ ზოდშევიკურ რეჟიმხ ხაქართველიშიდაც. მაგრამ როგორ უნ-
 და მოუვილეს თავში "ივერიახ" "მთავარ" კომენცხლორხ და ჩვენი
 ხალხი, ქართველი ერი "თავლაში დაბმულ ცხენებხ" შეადაროხ?!..
 მერმეო ჩვენხ ხალხხ, "მთავარი" კომენცხლორიხ აზრიოთ, მართლა
 იმდენ "თივახ უყრიან" და ეს "თივაც ხხვიხ მიერ შერჩეულია",
 თუ ქართველი ერი - მიუხედავათ ზოდშევიკური რეჟიმიხა - მაინც
 ახერხებხ თავიხი ცხოვრება თვითონ განხაზღვრიოხ, არხებული რეჟი-
 მიხ პირობების შეხაბამიხაღ?!. ქართველი ხალხი, ქართველი ერი,
 მოვავინებთ "ივერიახ", - არახლოლეს არ ყოფილა და არც იქნება
 "თავლაში დაბმული ცხენი", და, როგორც ხჩანხ, "ივერიახ" "მთავარ"

კომენტატორს იხივ არ უხმის, რომ ამგვარი "მეცხოველი" გამოთქმით იგი თავისთავსაც აყენებს შეურაცყოფას, ვინაიდან ამ "ღამული ცხენების" ერთერთი შემკვიდრე იგიცაა; თუ ავტორი აქაც ფიქრობს, რომ ის ყველა ამ "ღამულ ცხენებზე" მალეა ღვას?..

11. "ამ ხიხუემის დამახასიათებელია 'მრავალხარულნიანობა', ე.ი. რიგა ქვევით მდგომნი მალამდგომის მფარველობით 'მემოიშენ' და მფარველს ღვას უხლიან... გაჩნდა მდიდართა ახალი ფენა... უხ ხალი... ხაკვირველ თავხელმით და ყოყორი ამყოობით ხახიათღმინან. რა უნდა მოხელღა ზნეობას ქვეყანაში, ხაღაც პაფიოსნებს ქურღების ჭელი ენაფრება?"

11-ე პახუხი:
=====

აქ კი "ივერიას" "მოავარი" კომენტატორი ყოველგვარ ზომა-ზომიერერებას პვარგავს და ამავე ღროს, როგორც ხჩანს, არ უხმის ე.წ-ლი "მეორე ეკონომიკის" არხი, როცა ყველაფერხა და ყველას ღანძლავს, თავხელმობახა და ყოყორმობახ, კიღეუ მუფი, უზნეობას აზრალეღს მათ, ეინც ხაბჭოთა ხაქაროველოში კარგად აწყობენ თავიანთ ეკონომიკურ ცხოვრებას, და, წარმოიღვინეთ, მათ ქურღებსაც კი უწოღებს. აქ კი "კომენტატორი" მის ხიმაღღეზე ხაერთოღ არ ღვას, ვინაიღან ღა-პარაკობს ხაკიოხზე, რომღის, როგორც ხჩანს, არაფერი არ გაეგება. "ივერიას" "მოაკარი" კორექსონღენღის ხაყურაღღებოთ: 1984 წღის ნოემბერიში ერთმა ინღღისელმა ეკონომიხღმა განიხიღა "მეორე ეკონომიკის" არხი განხაკურებოთ ხაბჭოთა ხაქაროველოში და მივიღა იმ ღახკვნამღღე(უხ ხღაფიოა გაღაიყა რაღღი "თავიხუფოებოთ" და, ვფიქრობთ, მიიღო თვიოთ "ივერიას" რეღაქიოაჰაყ), რომ "ოფიციოღური ეკონომიკის" გვერღით, ხაბჭოთა კავშირში, ყველა კომუნისღურ ქვეყანაში, და განხაკურებოთ ხაქაროველოში არხეზობს "მეორე ეკონომიკა", რომეღღც "ოფიციოღური ეკონომიკიხაგან" განხხვავებოთ, რომეღღც "გეგმიანი ჭაზრის პრინციპოთ" მოქმეღღებს - "თავიხუფოღი ჭაზრის" პრინციპოთ - მიწოღღება-მოთხოვნიღღების - პრინციპოთ მუშაობს, და ხაბჭოთა ხაქაროველოში იმიღღომაა "თავიხუფოღი ჭაზრის"

ეს პრინციპი ყველაზე უფრო განვიმარებუდი, რომ ხაქართველო, ქარ-
 თველი ერისათვის ეკონომიკური თავისუფლებამც ეროვნული თავისუფ-
 ლებისაგან გამომდინარეობსო. და ხახირცხვილო არ არის, რომ უერ-
 ნალი "ივერია" ქურღებხ უწოღებხ ხაქართველოს "მეორე ეკონომიკის",
 ე.ი: თავისუფალი ჰაზრის" ხუღისჩამღგმეღებხ, რომღვიც - ათახგვა-
 რი ხერხებით - ხაქართველის მოხახლეობის ცხოვერების პირიშების
 გაუმჯობებებისათვისაც ზრუნავენ?.. რა თქმა უნდა, ხაქართვე-
 ლის "მეორე ეკონომიკის" ხვეროშიც უთუოთ მოიპოვებიან თითო-ორი-
 ლა "უზნეო" თუ "ქურღი", მაგრამ ახეთეში დახავლეოშიც ბევრი გყავცხ,
 რაც, ვახაგებია, ეკონომიკის ხამირკვეღებხ ვერ არყევენ, და ახეა
 ხაქართველოშიც. რა თქმა უნდა, პარტეიულმა ხელმძღვანელომამ კარ-
 გალ იცის "მეორე ეკონომიკის" არხებომა და, როგორც ხჩანხ, მახ
 "იოშენხ" იმიჯომ, რომ - როგორც ფაქტეები აღახვეურებენ - "მეორე
 ეკონომიკის" წინააღმღეჯ ზრძოღამ ხაბჭოთა კავშირში გამოიწვია
 "ოფიციალური ეკონომიკის" დაქვეითებაც, ხოლო "მეორე ეკონომიკის"
 აყვავებმა იწვევც "ოფიციალური ეკონომიკის", ხუღ ცოყა, "გეგმების
 შესრულებახ", ვინაიღან "მეორე ეკონომიკის" პრინციპია - ჯერ შეს-
 რულებუღ იქნახ "ოფიციალური გეგმები" და ამის შემღეჯ განაღღეხ
 მეშაოშა "მეორე ეკონომიკის" ფარგლებში, რის შეღეჯაღ ბევრი
 მეშა და მოხამხახურე "ღამაყვებით" (არაოფიციალურ) ხუღყახხ ღეშე-
 ლობხ. ნუთუ ყვეღაფერი ეს "ივერიახ" არ ეხმის?!..

12. "ღღეხ ხაქართველო არც კი ხაჭირღებხ ეროვნულ შეგნების პრეპაგან-
 დახ.ღამოუკიღებღობის ხურვიღის გაძლიერეჰაბღღაღ ზღღემეყია მეშა-
 იშა. ყვეღაფერი ეს არხეშიობხ... როცა კაციჭამიოშიღან ძლიეხ გა-
 მოხული აფრიკული ჭომები ღამოუკიღებღელ ხახეღმწიფოეგებხ აარხეშენ
 და ეს იცის ყოვეღმა მწყემბეაღლო ვინაიღან ღამოუკიღებღობის
 მოპოვების რეაღური შეხაძღებღობა ამხანაღ არ არხეშიობხ, ახღა
 და მანამღე რეაღისჭური და აუციღებღელი იმის კეთემა არის, რის
 უიმიოღაღ ვერც ნამღვიღ ზრძოღახ შევეძღეშო, როცა ამითი ღრობ
 ღაღგემა".

"ივერიას" ამგვარ უცნაურ მჭკიცებაში ბევრი შეუხაბამობაა: ჯერ ერთი, რას უნდა ნიშნავდეს ის, რომ საქართველო არც კი ხაჭკირობს ეროვნული შეგნების პროპაგანდას?.. ვითომ "ეროვნული შეგნება" მყარი, უძრავი ცნებაა, რომელიც "თავისთავად" არსებობს, თუ მას ეხაჭკირება ყოველდღიური მზრუნველობა, მოვლა-პაფრონობა, როგორც "თავისუფლების ვარდს"?.. ერი ცოცხალი არსებობა და თუ განუწყვეტლივ არ ვაწარმოებთ "ეროვნული შეგნების" პროპაგანდას, მაშინ ჩვენმა ახალმა თაობამ ხაიდან უნდა აღიზარდონ ეროვნულად?..

მერმეთ: როგორ ბედავს პ ა რ ი ზ უ ლ ი "ივერია" აფრიკის მჭკობებს თუ ერებს "კაცობამიები" უწოდებს?.. ხაიდან გამოძლინარეობს "ივერიას" ამგვარი "მელიღური", რომ არ ვთქვათ "რასხისმული" - აზრი თუ უაზრობა?.. "კაცობამიებს" რომ უკვე დამოუკიდებელი და ხევერენული ხახელმწიფოები შეუქმნიათ, ეს, თურმე, ვარგად "იგის ყოველმა მწყემსმაღ", რომლის ღრის "მთავარიხათვის", როგორც ხჩანს, "მწყემსი" აღამიანთა ყველაღე უფრო ნაკლებად ინფორმირებულითა "ზრზის" ეკუთვნის, და ივიწყებს, რომ იესი ქრისმეც კი "მწყემსად", ხოლი მრევილი "ხაწმყხოლ" იწოდება!..

და-ზოლის, პოლიტკური სიბეცე: "შემარიგებლობა", "დამოუკიდებლობაღე დაპარაკის შეწყვეტა"; და ყველაფერი ეს უნდა ვაკეთოთ(თუ არ-ვაკეთოთ) აქ, ემიგრაციაში, ე.ი. ხელები გულღე დავიკრიფოლ. გახაკვირი "ივერიას" ამ აზრში იხაა, რომ "მეხამედახელეებს" = ხაქართველოს ხოციალდემოკრატული პარტიახ ხწორღე იმას უწუნებს ეროვნული დემოკრატული პარტია, რახან ახლა თვითონ ქადაგებს: ხაქართველოს ხოციალდემოკრატული პარტია, მართალია იღგა პო-ზიციაღე - "ნივთიერი კეთილდღეობა როგორც დედაბოძი აღამიანის ცხოვრებისა, თავისუფლება მთელი ერისა და თვითელი აღამიანი-ხა" -, მაგრამ "უფლიდა ამის ღრის დაღკობახ", ვინაიდან ხაქართველოში "ოხრანკა" მძვინვარებდა და თვით რუხებშიც ეს ხაკითსი იმ ღრის წინაპდანღე არ იღგა. და დღეხან, ვფიქრობთ, ხაქართველოში ხაქართველოს ხახელმწიფობრივი დამოუკიდებლობისა და ხევე-

რენიზის აღდგენის ხაკითხვე დაპარაკ-არდაპარაკს ჩვენი ური განხაზღვრავს იქ, ხაქართველიში, ხაქართველს ღღევანღღე პირი-ბებში. მაგრამ ჩვენ აქ, უფხოუში განა უფღება გვაქვს "შემარი-გებლობის" პოლიტიკას ღვაღგუთ ღა ღამოუკიღებლობის აღღგენახა ღა 26 მაიხის ღიადი იღეების განხორციეღებაღე არ ვიღაპარაკოთ?.. მაშინ რა უნღა "ივერიახ" ამ ავეჯორს ემიგრაციაში?..

13. "...ხაქართველო რომ უკვე ხახელმწიფოებრივი ორგანიზაციით აღ-ჭურვილი ღახვეღრიღა რევიღუფიას"... "არღ ნოე ყორღანიას ღაჭირ-ღებოღა ხახრილი ჭადით თევეჭივიით ღაჭერა შემთხვევიით პირეში-ხა ღა მაით 'ძადით შემოორევა' მთავროჭაში".

13-ე პახუხი:
=====

უთოთ, ხაქართველს ღამოუკიღებლობიხა ღა ხუვერენიზის აღღგენა 1918 წლის 26 მაიხს გაადვიღებოღა, რომ მეფის რუხეიის პირობებ-ში, ხაქართველო არა-ხუვერენული, მაგრამ როგორღ ხახელმწიფო არხე-ბულიყო, თემხ "ივერიახ", ამ შემთხვევაში, როგორღ ხჩანხ, უფრო ღამოუკიღებელი ხაქართველს მთავრობის, "შემთხვევიით პი-რების" მეშვეობით, ხახელის გაჭეხა აინჭურეხებხ, აღბათ, იმიჯომ, რომ ხაჭოთა ხაქართველს ღღევანღღეი მინიხჭრების გული მოიგოს. მაგრამ რათ ხჭირია ყვეღაფერი ეხ "ივერიახ" ავეჯორს?.. ხა-ქართველს ღამოუკიღებლობის პერიოღიხა ღა მიხი მთავრობის ხა-ხელის გახაჭეხად?..

14. "ერთხელ იღიამ თავაღების გამო ღაახლოებით შემღევი თქვა:

ზოგი თავადი თუ ავია, იმიჯომ ვი არა, რომ თავადია, არამღ იმი-ჯომ, რომ ავი ვაციათ. იგივე ითქმის ჩვენს კომუნისტებღმღე. ავეჭი ღა ვუღეში ყვეღა ერშია. თვით ავეჭიღ ერთიმორეხაგან განხხვე-ღება".

14-ე პახუხი:
=====

რა ხერხ ამით ვ არ ი ზ უ ღ "ო ვ ე რ ი ა ხ" თქვახ?.. იმის თქმა ხომ არ ხერხ, რომ ვითომ ბაჭონ-ყმობა ვარგი იყო?.. ჩვენ

ხელი არ გვაქვსთუ რამდენად ზუსტად მოყავს "ივერიას" ავტორს ილიას აღნიშნული ხიფყვები, მაგრამ ჩვენ მაინც "შევახსოვრებთ" ამ აზრს: ზოგი თავადი კი არა, ყველა თავადი თუ ავია იმიჯი კი არა, რომ იხინი თავადებია, არამედ იმიჯი, რომ მათ გააჩნიათ "ღვთისგან ბოძებული" უფლება იყოს პაწრონი ქვეყნის, ერის ქონება-ხიმლიდრისა და თავისი ხურვილიხამებრ მოქმედებს, რაც იწვევს (და იწვევდა) "შეჯახებებს" ხიმლიდრის შემქმნელებს(მშრომელებს) და ხიმლიდრის მფლობელებს შორის. ამ ეკონომიკური კანონის გაქარწყლება "ავი" ან "კარგი" კანონითაეროვნულ ღემოკრახიული პარტიის "თეორიული" ფანჯაზიის შემვეობით, შეუძლებელია; და, ღროა, ეს შეიგნოს "ივერიამ":

15. "ამ წერილს დარიგების, არც ქადაგების დანიშნულება არ ეძლევა. ღმერთმა დავიფაროს, რომ ხაქართველი ამას ხაჭიროვლებს - აქედან დარიგების მიხედიხათავის კომპეფენფური ხაღხივ რომ გვყავლებს... ჩვენი ემიგრანტული პრეხა ზიღისდაბიღის იხას აკეუებს, იავ მის მიუბაკებს შეუძლია. მაგრამ უფრო მაღალი ღონიხავ რომ იყოს, ქართულ ენაზე დამეტლიღის ეფექტურომა ძლიერ შეზღუღულია".

15-ე პახეხი:
=====

აქ პ არ ი გ უ ღ ი "ი ვ ე რ ი ა" - ჯერ - გვარიგებს თუ როგორ უნდა გავიგოთ ღღევანღელი პიღიფიკვა ხაერთოდ და - მერმეთ - ვერუბნემა დარიგებას არ გვამღევს, ვინაიღან ახეთი "კომპეფენფური ხაღხი" თერმე ემიგრანციამი ხაერთოდ არ მოიპოვებამ!.. ჩვენ არ ვიცით თუ რას გუღისხმოზს "ივერიას" ავტორი "კომპეფენფური ხაღხიში", მაგრამ ჩვენ მაინც ვამზომთ: იგიი ხაღ არიან ჩვენი პიღიფიკური, ეკონომიკური, კულტური ღი, ხიფიადღური ხაკიფსების ყვეღაზე უფრო "კომპეფენფური ხაღხი?" ხაქართვეღის ხიფღებსა და ქაღაქებში, ე.ი. "უზრადო ხაღხიში" - გღეხებში და მუშებში, ე.ი. მშრომეღებში. ინფღიგენციის მოვაღეღმაა ხწორღე ჩვენს ამ "უზრადო ხაღხს" მიუყურაღონ და მათგან იხწავღონ თუ როგორ უნდა წარიმაროოს ხაქართვეღის, ჩვენი ხამზიღღის ზღ-

იღბალი და არა პირიქით. ემიგრაციაშიც იგივე მდგომარეობაა:

ვ ა რ ი ზ უ ლ მ ა "ი ვ ე რ ი ა მ" უნდა მიუყურაღს თუ რას ფიქრობენ ე.წ-ლი "უბრალო ხალხი" ემიგრაციაში, "პეესი" საავ-
ფსომობილო ქარხნების თუ სოფლის მეურნეობის მშრომელები, ქართვე-
ლი მშრომელები, რომლებიც არც იხე მრავალრიცხოვანია, მაგრამ
მაინც განაგრძობენ თავთავიანთ ხაქმიანობას.

რაც შეეხება "ქართულ ენაზე" დაბეჭდილს "არა-ეფექტურობას,"
ულავთა, ჩვენ გვეხატირება მხოფლიობს, ხუღ ცოფა, ლიღ ენებზე
ლიღ ამხსნელიობითი მუშაობის წარმოება ხაქართვეღს თავისუფლე-
ბის მოპოვების ხაქმეში და, ხამწუხართთ, ეხ უფრი მეფ "ხახხრეჭხ"
მოითხოვხ, ვიღრე "ძალეჭხ". მაგრამ ჩვენი მოქმეღების, ჩვენი
მთავარი მოქმეღების არე ხაქართვეღო , ხიღო, ჰოღიფიკური ემიგრა-
ციის პირობებში, უფხოეთია, რომღის ღროხ ქართულ ენოვანი ჰუბლი-
ვაციებია ხაქმის ხაძირკვეღი და არა რომელიმე უფხო ენაზე გა-
მოქვეყნეღული მახალები.¹⁶ ჩვენ ხაქართვეღოში, ემიგრაციოში ქარ-
თულენოვანი ჰულივაციებოთ ძლიერი ვიქნებოთ, ეხ, ხუღ ცოფა, თა-
ვისთავად გამოიწვევხ ჩვენი ხაჭირბოროფო ხაქმეღების ჩვენხ ხა-
ბღღრეჭხ გარეღაფ გაფანახხ. ნურავინ ნუ ფიქრობხ, რომ ჩვენ თა-
ვისუფლეღახ ვინმე თახოთ მოგვართმეღხ!.. თავისუფლეღისათვის
ბრძოღაა ხაჭირო ყვეღგან, ყოვეღ შემოხვევაში და, რა თქმა უნდა,
ხაქართვეღოში, ჩვენხ ხალხში; და ყვეღაფური ეხ ვარგად იღის
ჩვენმა ერმა, როგორე ამახ ჩვენი იხფოროიული წარხულიფ აღახფუ-
რეჭხ. ამღენად, ქართულ ენაზე დაბეჭდიღის ეფექტურობა ჩვენ უფრი
არხებოთაფ მიგვარჩინია, ვიღრე ხხვა ენაზე დაბეჭდიღისხ, ვინაიღან,
ვიმეორებოთ, ქართულ ენაზე დაბეჭდიღიღა ხხვა ენაზე დაბეჭდიღის
ხაფუძვეღი და არა პირიქით.

16. "რათენ ყურადხალეღია და ხაგუღისხხში, რომ ხწორედ ჰორფუგადიღელმა
კომუნისფეღმა - თავიანთი ქვეყნისხა და ხალხის ეჭვიმოუფანელმა
ჰაფრიოფეღმა - დაუჭირეხ, ყვეღაზე გაღაჭრიოთ და უყოყმანოღ მხარი
ხახალხო გაღაწყვეფიღეღახ; ხრული დამოუვიღეღომა მიხეღემოღა ჰორ-

ფუგალიელთა მიერ ხხვადახხვა ღრობ კოლონიზებულ ჭერიცხორიათა მუხანაზობა ხახელიშახ".

16-ე პახუხი:
=====

უხ ამონახერი მოყვანილია გურამ ახათიანის "ეპილოგიდან",რო-
მელიც გამოქვეყნებულია 1985 წლის"ივერიას" ივნისის ნომერში.
უნდა ვთქვათ, რომ გურამ ახათიანის მოყვანილი აზრი ხრულიალ
"კანონშომერი" ხაბჭოთა ხაქაროველოს ხინამღვიღეში, ხადაც
ხიფყვის,ბეჭღვის,პუბლიკაციის თავიხუფღება "ხხვაგვარალ" მოა-
შროვნეუბიხათვის არ არხეშოშხ. მაგრამ "ივერიახ" რა ხურხ ამით
თქვახ, როცა ჩვენ აქ ემიგრაციასში, თავიხუფღების პირობებში,
გვთავაშოშხ ამგვარ აზრხ?. . ვითომ მხოლოდ პორუფალიელ კომუ-
ნისფებმა მოითხოვეხ ხხვადახხვა ღრობ კოლონიზებულ ჭერიცხორიჭხ
და ხაღხო დამოუკიღებღობა მიხეღემოღა?. . ამით "ივერია" ქარო-
ველი კომუნისფების, უფრო ხწორალ, ზოღვეიკეების "გათოთრებახ"
ხომ არ ცღიღოშხ?. . აქახ "შემარიგებღობის" პოღიფკიახთიან ხომ
არ გვაქვხ ხაქმე?. .

17. "...იმ გარემოებამ, რომ მანველიშვილის ღირეშუღების ავეჯორის
წიგნის ოპონენფ-კრიფიკობალ ჩუბინიძე მოგვეღინდა, გუნება გამი-
ფუჭა. თანაც გრიშაშავიღის ერთი ღექხი მიმაგონდა და მეც მახხავით
წარმოცხიქვი მერე: მოღი და ახღა ამის შემღეჯ ღექხეში წერე".

17-ე პახუხი:
=====

და რამ გაუფუჭა გუნება პ ა რ ი შ უ ლ ი "ივერიის" ავეჯორხ?. .
ღამხახურეშული რვეოღფიონერის, ხაქაროველოს მაღაროხ მუშის,
ხახაღხო გვარღობის მეზრპოღის, ხაქაროველის ხოღიღღემოკრახფიღული
პარფიის ღამხახურეშული მოღვაწიხ-ვალეკო ჩუბინიძის - კომუნფარ-
მა აღექხანღრე მანველიშვილის მოღვაწეიშინხა და მიხი წიგნის
"რუხეთი და ხაქაროველის დამოუკიღებღობის"(ხან ფრანგისკო,1984)
მუხახეჭ. მაინც რახ ხწერხ ახეთხ ვალეკო ჩუბინიძე?. .

არ იზიარებდნენ არა მარტო ზაფხონ აღექვანდრე მანველიშვილის, არამედ "ივერიას" უკანახკნელ ნომრებში გამოქმულ მახინჯ აზრებს, როგორც, მაგალითად, გამოთქმებს: - "...აწ ხახირცხვილით მიჩნეულ მენშევიკთა ხახელს" ("ივერია", ნომერი 21); "ჩვენთა მამათა თაობამ მთლიანად აღუბუნელი უპატივებელი დანაშაული ჩაიდინა" (იქვე); "ლევანდელი თაობა... რახიპოვნის ჩვენი მამების ნამოქმედარის კვლევისა? - წარმოუდგენელ დაუღვერობას, ხიშიაყვებს, უვიცობას, ანჭიხახელმწიფობას და ღარჩობას" (იქვე); "იგი აღმოაჩენს, რომ ხამოცი წლის წინათ ქართველი ერი რაღაც ხაშინდელი ხენით ყოფილა დაავადებული, რომელხაც მიხთვის წაურთმევია ელემენტარული ბიოლოგიური თვისებები..." (იქვე); "...იხინი გაიგებენ, რომ როგორ ხამარცხვინით დაჰყარგებს ჩვენმა მამებმა ხამარცხვინო ფორმებში გამოცხადებული დამოუკიდებლობა" (იქვე); "ნოე რამიშვილი, დიდი ნიჭიერი კაცი... დიდი მახინჯორი, დიდი ფარშივი არჩვენების მომწყობი" ("ივერია", ნომერი 23) - ვადიკო ჩუშინიძე, ხხვათა შორის, წერს:

იხჯორიის დანიშნულება და მიზანია ხრულად და ხწორად აღადგინოს ხინამდვილე... ზაფხონი აღექვანდრე ხშირად დიდლაჯობს ამ პრინციპს. ... ავჯორი მადლიდან გეხლიანათ გადმოგვძახის რა თქვენი ხაქმე იყო დამოუკიდებელ ხაქართველოს ხათავებში ჩადგომად და ხრულიად უმაფუძვლოდ დამამცირებელ ჭორებს ავრცელებს ჩვენს ხახელოვან პოლიტიკურ მოღვაწეებზე... მათი დამცირება არის თვით ქართველი ხალხის შეურაცყოფა, რადგან ხაქართველოს მოხახლეობის 85-ი პროცენტის მათ უღვა გვერდში ურებურვით. ზაფხონმა მანველიშვილმა ამ წიგნის გამოშვებით ხაკუთარი ხელით გაღიხხა თავებელ დავით და გილიძეს ეს დავით გადაახხხას ხაქართველოს დიდ მეხვეურებს, რომლებიც დანიშნენ ხაქართველოს ხამხხვერპლიზე და დღეს უცხოეთში ხაბარდად გათხრილ ცივ ხამარეში განიხვენებენ".

"ხრულიად უხირცხვილით, უხაფუძვლით ხხყუით და ჰელავით პოლ რენოლდის დავინვახ. ამ დიდმა ხოციადიხხმა დეჰუფაჰმა ყველგან, ყველა პირობებში, დეჰუფაჰთა პალაჰში, ერთა დიგამში, ხოციადიხხურ ინჰერნაციონალში და ხაჯარო კრებებზე ჰრწყინვალედ, თავ-

დავწყვიტოთ დაიგვა ჩვენი ხაკითხი და მოითხოვდა ხაქართველიხა-
თვის ძალით წარმეულ დამოუკიდებლობის დაზრუნებას...ამ ღიღმა
ფრანგმა ჭეშმარიტად დაიმხახურა თავისუფალი ხაქართველის ხაპა-
ფიო მოქალაქის ხახელი".

"1984 წლიდან ხაფრანგეთის ხაგარეო ხაქმეთა ხამინიხფროს არქი-
ვი,ღაპრობილი ერების შეხახეპ, გახხნილია ყვეღახათვის. მისი
გაცნობის ღროს თქვენ გავკირვეპთ, გავღვეთ და აღფროთოვანებაში
მოღიხართ იმ ფიფანური მუშაობით, რომელიღ ნოე ყორღანიახ, მის
ხაგარეო ხაქმეთა მინიხფრს ევგენი გავეპკორს, ჩვენს ეღჩს აპა-
ვი ჩხენკელს ჩაუფარეპით ხაქართველის დამოუკიდებლობის აღხაღ-
გენათ და ჩვენი ჭედშავი ხამშობღოს ფრაგელიის გახანგობათ."

აი, რამღენიმე ამონაწერი ვაღიკო ჩუჭინიძის შენიშვნეპიღანს
აღექხანღრე მანველიშვილის აღნიშნული წიგნის შეხახეპ; და იმის
მაგირად, რომ აღნიშნული ფაქტების ხიხწორე-თუ-ხიყაღბე გააშე-
ქოს, "ი ვ ე რ ი ი ხ" ავფორი - მისი გამოთქმა რომ
ვისმაროთ - ვირეშმაკურად(არა მარფო ამ შემთხვევაში) პახუხს
გაურშის; მის უხუხურთშახ "გუნეპის გაფუჭეპით""ახაჭუთეპს".
ეხაა"ივერიახ" ყურნაღიხფიკა?..

18. "მიუხეღავათ ვაგეჭეს ყოვღაღუფღეპა მისიღობიხა, მიუხეღავათ გი-
გინეიშვიღიხა და კარჭეღაშვიღის მხგავესთა ხამწეხარო ხიმრავღი-
ხა, ახალი თაიში მანინგ ახერხეპს ქვეყნისათვის ნამღვიღ ხამხა-
ხურის გაწევახს, რამღენაღავ შეუძღია. ეხ პრეხაშიღ შეიღწნევა.
მაგაღითად, ვაშეთი 'კომუნისფი' ის აღარ არის, რავ იყო. მარ-
თაღია, იგი ჯერ კიღევ აუფიღეჭეღღე მეფ აღგიღს უთმშხ ღოკვახს,
პირფროშახს, კვეხნახს და რახარუხხ...მაგრამ...ხარკეპიავ ჩავი-
ხეღოთ. ჩვენ ემიგრანღიაში ღაქუნის ხახწავღად იქაური ხვიღა არ
გეჭირღეპა".

18-ე პახუსი:
=====

პ ა რ ი შ უ ღ ი "ი ვ ე რ ი ი ა" აქავ ყოკვღკვარ ზომახ ივიწ-
ყეპს, როვა ვაშეთი "კომუნისფის" რაღაცნარ "გაფეჭიღეპეპაშე"

ლაპარაკობს. ჩვენ - პირიქით - ვაბუთ "კომუნისტებს" მოწინავე,
 და ეხება გაზეთის პოლიტიკური გეზის მიმდევში - იხუთი ხახითა და
 ფორმით გვევლინება, როგორც იყო ყოველთვის: უბოძო ერთგულმა
 "უფროსი ძმისაღმი", ან - ჯორჯ ორველის გამოთქმა რომ ვინმაროთ -
 "ღიღ ძმისაღმი". ამდენად, პოლიტიკურად "კომუნისტები" იხუთივე
 გაზეთი ზარჩა, როგორც იყო ამ 65 წლის განმავლობაში. "მთავარი"
 კომუნისტური, როგორც ხჩანს, "კომუნისტები" შიგა და ბოლოგვერდ-
 ბის მახალღბს ანიჭებს უფრო მეტ მნიშვნელობას, ვიდრე ამ გაზეთის
 მოწინავეება და ხხვა წამყვან მახალღბს, მაგრამ ეს პოლიტიკური
 "მოუმიწიფლებლობაა", რომ არ ვთქვათ ხიბვევა.

რაც შეეხება "ლაქუცს" და თითქმის "ჩვენ ემიგრაციაში ღაქუცის
 ხახწავლად იქაური ხვოდა არ გვეჭირდება", ეს, აღბათ, ვ ა რ ი -
 ზ უ ლ ი "ი ვ ე რ ი ა ხ" "გენიალური" აღმოჩენაა!.. როდის ღაა-
 ნეშებს თავს "ივერია" და მიხი არა მარტო "მთავარი" კომუნისტურ-
 რი ქართველების ღანძღვას ხამშობლობა და ემიგრაციაში?... ჩვენ
 ვფიქრობთ, რომ "ივერიას" აველორი რომ "კომუნისტები" თა-
 ნამშრომელი იყო, ე.ი. ხაქართველოში ცხოვრობდეს, აღბათ, იგი
 ყველას ჩრდილში ღააყენებდა - მიხივე გამოთქმა რომ ვინმაროთ -
 "ლოკვით, პირფრობით, კვეხნით, ხიფყვათა რახხარუხით", მაგრამ,
 ვფიქრობთ, აღბათ "კომუნისტები" ვი არ ღაშუქლავდა ამგვარ "ღო-
 კვას", ვინაიღან გაზეთი "კომუნისტები" ახე შორს ^{არ მიღის,} როგორც ყოველი
 ქვეყნის კომუნისტური პრეხა თვით, თუ გნებავთ, ხაფრანგეთის
 კომპარტიის გაზეთი "ღ'იუმანიტებს" ჩათვლით. ღა ღროა, ესეც შეი-
 გნოს "ივერიას" ყურნაღისქემა.

19. "ერთმა ემიგრანტმა ჩამოხუღს ამშავი პკითხა ძმისშვილებიხა.
 ჩამოხუღმა უთხრა: უფროსი თხღეა, უმცროსი ვი უნარიანი კაციაოო...
 გამოორკვა, რომ 'თხღეს' ფილოლოგიური ღაუმთავრებია და კღუბ-ხამ-
 კითხვეღოს გამგე ყოფიღა; 'უნარიანი კაცი' ვი მამაძაღლოშით გამ-
 ღიღრეშული კომპინაფორი...ამ ღაღემული შნეოშის ამაღღება...არის
 ღღევენღელი უპირვეღესი ამიღანა".

19-ე პახუხი:
 =====

აქ ღამაღღებით ავეღნიშნავთ, რომ "ივერიას" "მთავარი" კომუნისტური,

გაიგეთ, შვიგნეთ, ზოდის-ლა-ზოდის, რომ ამა თუ იმ ღემოკ-
 რაფიული პარფიის ღესფრუქციული კრიფიკვა ფონს ვერ გაგიყვანს;
 კონსფრუქციულ კრიფიკვას ვი თქვენ(შეგნეზულად?) გაურზიხართ!..
 რაფომ?.. ვითომ კონსფრუქციული არაფერი არ გაქვთ ხათქმელი?..
 ჩვენ არ გვინღა ღავიჯუროთ, რომ თქვენს პარფიამი ზელაურები მარ-
 თღა ღახიოფენ?!.. ხაქართვეღის ხოფიადღემოკრაფიული პარფიის ინ-
 ფრებსშიფ შეღის, რომ თქვენ, ხაქართვეღის ეროვნულღემოკრაფიული
 პარფია, "ივერიას" მთავარი" კომენფფაფროის ჩათვიღთ, ჩაეზათ 26 მა-
 იხის იხეე-ადღეგენის ზრდიღაში, რაც კონსფრუქციულ კრიფიკვასხაც თა-
 ვისთავში ათავსებზ. ხაზგახსით ვამზომთ: კრიფიკვა, კონსფრუქციუ-
 ღი კრიფიკვა ხაჭირთ, კიღეე მეფი, აუფიღეზელია ღემოკრაფიამი;
 "კრიფიკვანოზა", ღესფრუქციული კრიფიკვა ვი მხოღღ-ღა-მხოღღ
 26 მაიხის მფრეზის წიხქვიღღე ახხამს წყაღს, ღა რაფომ გამოღი-
 ხართ თქვენ ამგვარ რიღში არა მარფო "ივერიის" 1985 წღის ივნი-
 ხის ნომერში?.. ამ ოფღამერვე ნომერში ახახული ჰოღიფიკური ხა-
 ზი ხომ არ არის ხაქართვეღის ევერონულღემოკრაფიული პარფიის მთა-
 ვარი კომიფფევის 1921 წღის 15-26 მარფხ ზათუმში მიღეზული ჰოღი-
 ფიკური ხაზის გაგრძელეზა?.. ღროა ღაფიქრღეთ, ჩაფიქრღეთ რახ
 ხჩაღიხართ!.. თუ ეს ჩვენი ძმური რჩეევაფ კეღელღე შეყრიღი ვერ-
 გვია?!..

ვარღი ინახართიძე.

=====

თქვენთვის, მკითხველს!

იძულებითი პასუხი.

=====

საქართველოს ს. დ. ჭარჭობის პარიზის ორგანიზაციას, გადაწყვეტილი ქონდა არ ჩარევა დაბალ უმიზნო, ერთობისათვის მავნე ემიგრანტულ კონკლავებში, რახან ის მშვიდედ და პირნათლად იცავდა, მაგრამ როდესაც ჩვენს პარტიას, ერის ბელადს, ეროვნულ მთავრობას, გვარდიას, ჩვენ ელჩებს, თუ სამხედრო პირებს უმართებულოთ თავს ეხსმიან და ამცირებენ, რაც შეურაცხყოფაა თვით ქართველი ერის, იძულებული ვხდებით ამ ხანად სიმართლის აღსადგენათ მოკლე პასუხით დავკმაყოფილდეთ, რადგან გვჯერა, რომ საქართველო კვლავ დაიბრუნებს დამოუკიდელ

ბლობას და მიუდგომელი ნამდვილი იხფორიკოსი, ურყვე
საბუთებით აღწერს, გააშუქებს მათ მოღვაწეობას და
სამართლიანად დააფასებს იმ პარტიის იმ დროინდელ
ნაბიჯებსა და ბრძოლებს, რომელმაც ჩვენი ბელშავი
სამშობლო, რომლის ძალით ჩაჩვენა ჩაქსოვას ხელილობდა
რუსეთი მისი იმპერიის ხაერთო ხხეულშიდ, ამოგლიჯა და
პირველმა შეანგრია 117 წლის განმავლობაშიდ მიმედ
და უღანქად ჩამოწოლილი ერის და აღამიანთა ხელიერ და
ხორციელ მონობის ბურხი და განთიადის საუცხოო მახა-
რობელმა პაფარა საქართველოს განმარტოვებულ ცაზედ ქა-
რმყავი ხხივებით ამოქაწვა დიადი 26 მაისი, მოგვცა
ერთი მთლიანი განუყოფელი საქართველო, რომელხაც აღარ
ქონია აღგილი დიდი თამარის შემდეგ და არაც მხოფლიოს
ამცნო ქართველი ერის დავალებით მისმა ბელადმა ნოე
ყორდანიამ შემდეგი ხიფყვებით" ამიერიდან საქართველო
ხუვერენული სახელმწიფოა, რომელიც ფორმათ მართველო-
ბისას ირჩევს დემოკრატიულ რესპუბლიკასო" | რომელიც
მთლიანად მიიღო მთელმა ქართველმა ერმა და გაიზიარა
ყველა პოლიტიკურ პარტიებმა.

ულმობელი და სახცივი იყო "ბედი ქართლისა" იხფორიის
იმ დროინდელ ხაეგებით საშიშ , სახიფათო შარა გზაზედ
განმარტოვებულ საქართველომ ვერ აიცილა დამპყრობელი
პოლიტიკით გაფაფებული ახალი წითელი იმპერიალიზმის
აბოპოქრებული ძლიერი ფაღლების ცემა , გრგვინვა და
დამარცხდა უთანახწორო ბრძოლაშიდ დიდი რუსეთის ია-
რალით.

ჩვენი ორგანიზაცია აცხადებს, რომ ჩვენი ერის სიყვა-
რულისათვის უნდა ავიფანოთ ჩვენი რუმი ფანჯვა ხხვის
კარზედ, ხხვის მიწაზედ, უცხო ხაღხშიდ და ჩავდგეთ

მთლიანად განურჩევლად პარტიისა თუ მიმართულებისა
 ჩვენი ქვეყნის სამხახურშიდ და უარყოთ ერთხელ და
 მუდამოთ მავნე ხამარცხვინო მშაკვრული განზრახვებით
 ანგარიშების გახწორება, იხლორიის გაყალბება და ხი-
 ცრუე პირად განდიღებისათვის.

ჩვენი ხული ღაღად და ხუფთად უნდა შეხვდეს ჩვენ დიდ
 წინაპართ, რომელთა მადლით ჩაუქრობელ თავისუფლების
 შუქით განათებული დგახ ჩვენი დედულ მამული საქართვე-
 ლოხი და, რომელხაც ჩვენ უნდა ვემხახუროთ ჩვენი გუ-
 ლის უკანახვნელ ფანქაღამღე.

ლევან ფაღავა.

საღვთისმეტყველო სიყვარული

უნდა უთხრათ

პატივცემული ბ-ნი

გ ე ნ ე რ ა ლ ი,

ქართული ემიგრაციის ლიტერატურა ერთმა პიროვნებამ კიდევ თავის მოგონებების გამოცემით "გაამღიღრა". წიგნი ხაკმაოდ დიდი წახიხაა, შეიცავს 464 გვერდს და დაწერილია რუსულ ენაზე, შემდეგი ხათურით: "მაი უახვამინანია ვ, გოდი ნებავიხიმოხცი გრუზიი- 1917-1921"- (ჩემი მოგონებები დამოუკიდებელ საქართველოს წლების- 1917-1921-). გამომცემელი- "იამკა- პრესს-", პარიზი 1985 წელი.

ეხლა არ იკითხავთ ვინ დახწერა ეს მოგონებები რუსულ ენაზე? დამოუკიდებელ საქართველოს რესპუბლიკის ხარის ყოფილ მთავარ ხარდაღმა აწ განხვეწებულმა გენერალ გიორგი ივანეხბე კვინიწყაძემ. წიგნი მიხი ანდერძის თანახმად გამოხცეხ მიხმა მემკვიდრეებმა, რომელთა გულწრფელობაშიდ ჩვენ ეჭვი არ შეგვაქვს, მათ მამახ ანდერძი შეუხრულეს, მაგრამ ჩვენი რწმენით, მათღა უნებურად დიდი ზიანი მიხყენეს, მამის ხხოვნახ, მთავარ ხარდღის თვისებრივ ხახელს და მთღიანად ქართველი ერის მეობახ.

გენერალი გ. კვინიწყაძე, უმაღლეს ხამხედრო პირთა რჩევით მთავრობის თავჯდომარემ დანიშნა იქ, რახ დიადი იყო თავის მიზნებით, ე.ი. საქართველოს ხაზღვრების დაცვა და მომხწყარი მყრის უკუგღება, იხ ამ უთა-

ნახწროს ხაშინელ ომის წყაღების კონცხზედ ავიდა მთა-
 ვარ ხარღლის ხახელ წოდებით, მაგრამ მან ვერ შეძლო
 ეჭვარებინა საქართველოს რესპუბლიკის ჯარის მთავარ
 ხარღლის პატივი და ხახელი ისერ როგორც ეს ეკადრებო-
 და ჩვენ ქვეყანას, ომის ხაშინელ წინააღმდეგობათა
 ხლართმა დახია, აშალა არია მისი გონება, რა-
 დგან მან ვერ შეხძლო დადებითად გადაჭრა ომის მხველ-
 ლობისა და აქ ემიგრაციაშიდ პიროვნულ სიძულვილის უკი-
 ლურესობაშიდ გაღიჩება და ხამულამოდ იხსორიის მღელვან
 რე მორევშიდ ჩაიძირა.

თავის მოგონებებშიდ გენერალი არ ინდობს ჩვენ ერო-
 ვნულ მთავრობის არცთუ წევრს და მათ დაცინვით
 " ლანჩუთელ ზრდილობიანების" ხახელით ნათლავს, არ
 ზოგავს არც მხედართა უმაღლეს პირებს,* ერთი სიწყყით
 ყველა ბრიყვი, გონნაკლული, უაზრო და ჭკუახუხუცი, და
 იქვე დასძენს მიუხედავად ამისა ქართველი ხალხის
 90- პროცენტი „მენშევიკურ“ მთავრობას უცხადებდა ნდო-
 ბას მათირჩევდა და მას გვერდშიდ უდგაო - ხომ არ ხუ-
 რს გენერალს ამით მთელი ქართველი ერის 90 პროცენტი
 გონნაკლულად და ჭკუა ხუხუხათ გამოაცხადოს?.

შეხედა და მაგალითი აეღო ჩვენ გენერალს მის კოლეგა
 გენერალ დენიკინიდან თუ, როგორ იჭერდა თავს, არც
 ერთი სიწყვა თუ წერილი მისი მთავრობის დახამცირე-
 ბლათ, არ ჩარეულა არახოდეს ემიგრანტულ კონკლავობაშიდ
 ხათანადო მონაწილეობას იღებდა მხოლოდ მისი ქვეყნის
 ინტერესების მაქსიმალურად დაცვაშიდ.

ერთი სიწყყით ხამწუხაროთ აწ განხვენიებულ პრ. მ. წე-
 რთლის სიწყყებით, რომ ვხთქვათ გენ. კვინიყაბე ჩა-
 დგა "საქართველოს წინააღმდეგ გაშლილ ფრონტში" და არ
 უშვებს შემთხვევას ჭაავსოს აქ უცხოეთშიდ -

ქართულ, რუსულ, გერმანულ ენებზე გამოცემული ყურნალ
 "კავკაზი"ს ფურცლები ათას გვარი ყალბი ცნობებით
 თავის ქვეყნის ხაზიანით და დახამცირებლათ. იმ "კავ"
 ის, რომლის ბაჟონ პაჟრონი იყო ბამაჟი, რომელმაც
 ჯერ გადახცა თავის ქვეყანა დენიკინელებს, ხოლო შემდეგ
 ბოლშევიკიანი გახდა (გავიხსენოთ მისი მიღოცვა
 ბაქოს აღების გამო). ვიღევ მეჟი, ითხოვდა ჩვენი მთავრობის
 აგანაფხაბოთის დაცლას და ხხვა ე. ი. იყო ხაქართველოს
 აშვარა მჟერი თავიდანვე, აგრძელებდა ამ მგრობას
 ემიგრაციაშიდაც და ხამწუხაროდ აი ახეთი პირვნების
 დროში ქვეშ ჩვენდა ხამარცხინოთ დადგა ხაქართველოს
 ჯარების მთავარ ხარდალი, ახე ეხმის მას პაჟრონიჟიმი
 და ხამშობლოს ხიყვარული? არაა პაჟრონიჟიმი
 მკითხველო ეს ფაქჟი, შეურაცყოფა იმ დაუვიწყარ
 მამულიშვილებისა, რომლებმაც თავიანთი წმინდა ხიხლი
 ხაქართველოს თავისუფლებას შეაკვერეს და თავიანთი
 ხიგოცხლე ხამშობლოს ხაკურთხეველშედ მიიყანეს?.

გენ. კვინიყაძე თავის მოგონებებშიდ არ ეშვება იხლო-
 რიულ ფაქჟების გაყალბება გაუკუღმართებას, რომლიდა-
 დანაც ადგილის უქონლობის გამო, ხანჩიმუშოდ მოვიყვანთ
 მხოლოდ ორ მაგალითს -, , ბათუმის გადაცემა ჩვენი მთავრობის
 მიერ ოხმალეთისათვის"... "თბილისის დაცოცება მთავრობის
 განკარგულებით"--- ორივე ეს ხაკითხები გენერალმა
 ჯერ ვიღევ აღრე გაბეთ "კავკაზი"ს ფურცლებშედ გამოაქვეყნა
 და "გააშუქა", ეხლა ვი თავის მოგონებებშიდაც უცვლელად
 შეუყანია დადაყინებით იცავს ამ მის მიერ გამოგონებულ
 ხიგრუეს და ჯიუყათ იმეორებს მაინც გადახცესო, რომ ეს
 მართალი იყოს ხომ უნდა იყოს რაიმე ხაბუთი - ოქმი,
 ნოყა, დადგენილება! ახე-

თი დიდი აქტი და არავითარი ხაზუთი? | ის არც იწყებებს
 თავს ამიხათვის, კმაყოფილება ლიწონი განცხადებით
 და იხივ წლები შემდეგ! აქამდე არც გაუგონია ვინმეს
 ახეთი რამ და არც არავის არ დაუწერია რა, ეს მხოლოდ
 იმიტომ, რომ მეტი ხაზუთი გამოუნახოს და გაამართლოს
 მისი მეთაურის ბამაყის ხურვილი - მიართვას მხმალეთს
 ჩვენი ქვეყნის უღაო ნაწილები. მთავარ ხარღლის გა-
 ნცხადება მისწრება იყო ბამაყისათვის მისი ბნელი
 ბრახვების განხახორციელებლად.

გენ. კვინიჭაძის დაუშვებელ წერილების გამოქვეყნებამ
 საქართველოს დაუძინებელ მყრის პრესაში აღმფოთება
 გამოიწვია ქართულ ემიგრაციაში.

4 დეკემბერს 1936 წელს მცხოვან პრფესორ ექვთიმე
 თაყაიშვილის მეთაურობით და თავჯდომარობით "მუზე ხო-
 ხილის დარბაზში მოწვეულ იქნა საპროფესურო კრება
 გენ. კვინიჭაძის უპასუხისმგელო გამოსვლების და
 მყრის ბანაკში გადახვლის გამო.

პრ. ე. თაყაიშვილმა მრავალ რიცხოვან კრებას დაწვრი-
 ლებით გააგნო ბათუმის იხლორია და განაცხადა, რომ
 „ბათუმია ჩვენი ერის განუყოფელი ნაწილი და ის არახო-
 დეს არ გადუცია ჩვენს მთავრობას მხმალეებისათვის და
 მე, როგორც დამფუძნებელი კრების ყოფილი თავჯდომარე
 ხაქვეყნოთ ვაცხადებ ჩემი ხინდისის წინაშედ, რომ
 ეს ხაკითხი არახოდეს არც დახმულაო.“

გენერალ კვინიჭაძემ განაგრძობს მომხსებელი მშვენი-
 ვრად იგოდა, რომ გვიყვავდა რა ხაბჭოთა ჯარები ყოველ
 მხრიდან, მხმალეებმა იხარგებლეს ჩვენი ხიხუხით და
 ბათუმში ძალით შემოვიდნენ დავიჯროთ, რომ გენე-
 რალი ვერ არჩევს ძალით დაპყრობას და ნებყოფლობით
 გადაცემას ბათუმისას მთავრობის მიერ? არა ის ამას

ჩადის ბამაყის ვარნახით და ხწერს იხტორიას ყოველივე ხაბუთების გარეშედ, რაც შეეხება ბათუმის დაბრუნებას აქაც გენერალი ხაშინლად ამახინჯებს სიმართლეს, აქაც ვაცხადებ ვაჭეგორიულათ, რომ "ბათუმი დაუბრუნა ხაქართველოს ქართველი ჯარის ნაწილებმა ჩვენი მთავრობის ბრძანებითა და მიითითებით და სიამაყით გიცხადებთ, რომ ბათუმი დაუბრუნა ხაქართველოს მიხი შვილების მიერ ბათუმის ქუჩებშიდ დანთხეულ სიხლმა."

დიღია ჩვენი მწუხარება და დახავამობია, რომ მთავარ ხარდალი ახე უმგავახოთ აყალბებს ჩვენ დიდებულ ხაამა-მაყო დამოუკიდებელ ხაქართველოს ხანის იხტორიას და არ უშვებს შემთხვევას "კავკაზ"ის ფურცლები გაავსოს ყალბი ცნობებით ჩვენი ქვეყნის ხაშიანოთ და დახამცი-რებლათ.

ბაყონ ექვთიმემ კრების თავჯდომარეობა გადაცა დალილოზის გამო ბრწყინვალე დიდ მამულიშვილს ბაყონ ხიმონ მდივანს, რომელიც იყო დამფუძნებელ კრების თავჯდომარის პირველი მოადგილე, ხ. ფედერალიხტოთა პარტიის ერთ ერთი გამორჩენილი დიდერთაგანი და ხაქართველოს ეროვნულ მთავრობის ხრულუფლებიანი ელჩი ანგორაშდ აი პატივცემულ ელჩის განცხადებაც ბათუმის "გადაცემის" შეხახბ ეროვნულ მთავრობის მიერ ოხმალეთიხათვის,

"მე მქონდა პატივი ვყოფილიყავი ხრულუფლებიანი ელჩი ხაქართველოს რეხპუბლიკის. ვაცხადებ ოფიციალურად, რომ არავითარი ცნობა მე არ მიმიღია ჩემი მთავრობიხაგან ბათუმის გადაცემის შეხახბ, არც ამის მხგავხი დადგენილება გამოუყანია ეროვნულ მთავრობახ, (რაც იქვე დაუმოწმა ელჩს იმ კრებაშედ მყოფ მთავრობის იუხტიციის მინიხტრმა ბაყონ რაყდენ არხენიქემ).

და არც თურქეთის მთავრობას ამ "გადაცემის" შესახებ ჩემთვის არაფერი არ მოუხსენებია, ესაა ჩვენდა სავალალოდ გენერლის ფანჯაზიის მონაგონი მორიგი ჭორი და დახმინა, რამდენად დიდი თანამდებობა ეჭირა მას იმდენათ დიდი უნდა იყოს ვახუხი, რომელიც მას უნდა მოეხმოს^{*,*}. მთავარ ხარღლის წინააღმდეგ საპროცესუო სიყვავებით გამოვიდნენ ამ კრებაზედ ბ-ები: რ. არხენიძე, გ. გვაზავა, ვ. ქავთარაძე, ვ. ნოზაძე, ი. ნუგუზიძე, ი. ზურაბიშვილი, გ. კერეხელიძე, ი. მანჭავაძე, წაკითხულ იქნა პრ. მ. წერეთლის განრისხებითი პანსი გენერლის მიმართ. კრებამ გამოიყვანა რეზოლიუცია ერთხმად მიღებული,

რომელშიდაც უარყოფილია და გაბათილებული გენერლის მიერ შეთხზული "ბრალდება ბათუმის გადაცემის" შესახებ და ჰკიცხავს მთავარხარღლის უპატივებელ საქციელს ჩვენი ქვეყნის დამცირებასა და შეურაცყოფისათვის ჩვენდამი მცირულად განწყობილ პრესაშიდ მის მიერ გამოგონებულ შეთხზულ ჭორების გამოქვეყნებით.

გენერალი კვინიჭაძე არზოგავს საშვალებას, რომ გაამართლოს თავის საბედისწერო ბრძანება თბილისის დაყოვების შესახებ და, რომ წყლიდან მშრალად გამოვიდეს ამასაც მთავრობას აბრალის, მას ავიწყდება რომ მთავრობას არ შეეძლო ახეთი არც ინიციატივის და არც დადგენილების მიღება თანახმად ვანონისა, რომლის მეოთხე მუხლი ამბობს: - "ომის დროს მთელი ძალა უფლება გადადის მთავარ ხარღლის ხელშიდ, რომელიც "საომარ ოპერაციებშიდ სრულიად თავისუფლად მოქმედობს მთელი ძალა უფლებაც მის ხელშიდ იყო და ერთავად მისი საქმე იყო თბილისშიდ დარჩენა თუ მისი დაყოვება და ვერც ვერავინ ჩაერეოდა მის საქმეშიდ. აღხანი-

მნავია, რომ კანონის დაურღვევლად მთავარ ხარდაღებულ არ შეეძლო გაეცხა ბრძანება თბილისის დაყოველთაი მუხარზონის ბრძანებით მთავრობის თავჯდომარის მოუხსენებლად, მან კი ეს ბრძანება გახსნა მთავრობის თავჯდომარის მოუხსენებლად! ფაქტია, რომ 1921 წელს მთავარ ხარდაღი უფრო ადრე გავიდა თბილისიდან ვინემ მთავრობა.

მთ. ხარდაღმა თბილისის დაყოველთაი მუხარზონის ბრძანება გახსნა იმ დროს, რომელსაც მდგომარეობა ხრულიად არ მოითხოვდა და არ მიიღო წინახწარი ზომები მოემზადებია დახახევი პოლიციები. აი რახ ხწერს გენერალ კვინიყვამის იმ დროინდელი თანამოვალმე და თანამოაზრე აწ განხვეუნებული რევამ გაბაშვილი "ქართული მხედრობა მოწოდების ხიმაღლეზედ არ აღმოჩნდა, რადგან მახ ხარღლობა არ უვრგოდა, გამარჯვება შეხაძლებელი იყო, მაგრამ ხარღლობამ დაგვამარცხაო" (ხაქ. გუშაგი ნომერი-6-)

გენ. კვინიყვამის მოგონებების ხქელ წახიან წიგნის გარჩევას მხოლოდ ამ ორ წიკიურ მაგალითის მოყვანით ვწყვიტო, რომელიც განმეორებაა "კავკაზში"-დ გამოქვეყნებულ მიხი წერილებიხა.

გენერალი კვინიყვამე იყო ხაქ-ოს ხამხედრო შკოლის უროხი, მიხ მოგონებებიდან ხჩანხ, რომ მახ ამ დარგშიდ ბევრი ვერ შეედრებოდა, მახ ამიხათვის ქონდა განათლებულობა, ნიჭი ხწავლების, ჯარების მომზადების და მიხი ინსტრუქტირება ჩამოყალიბების, იხ მიხი ბუნებით არ იყო მოწოდებული მთავარ ხარღლობის პოხციხათვის და ჩვენშიდ გაკვირებახ იწვევხ რაყომ ახე შეცდენ მიხი კოლეგები და მთავრობახ მიხი კანდიდატურა წაუყენეხ ამ პოხცზედ, გადააყენეხ გენერალი ოდიშელიძე, რომელსაც გენერალი კვინიყვამე მეყოდ უბრღელად იხხენიებხ თავის მოგონებებშიდ ხხვებთან ერთად.

ემიგრანტობა მძიმე საქმეა, ხუცცი და რწმენაში მი-
 რყვნი ვერ უძლებენ მას, ბოროტდებიან, ივიწყებენ
 მათ წმინდა მოვალეობას დაერთი მეორეს სამკვდროთ
 უპირდაპირდებიან, ერთმანეთს თავ დავიწყებით ამცი-
 რებენ, აყალბებენ ყველაფერს, რითაც დიღათ ვნებენ
 ჩვენი უხანჯული ქვეყნის ინტერესებს.

მთავარ ხარდღის მოგონებების გამოცემა, იხივ რუხულ
 ენაზე ჩვენი ცხოვრების მიწურულში, მიუტოვებელი შე-
 ედომაა, რადგან მან ხირცხვილის წაუშლელი ლაქი მოცხ-
 ემიგრანტის მორალს, მის ავტორიტეტს და შურაწყო
 ქართული ერის მეობა.

ვწუხართ, ხევლით და ჭმუნვით აღზავხენი, რომ მთავარ
 ხარდაღმა ასეთ სამარცხვინო, შურაწყმყოფელ მოგონებე-
 ბის ფურცლებით დაამთავრა მიხი ემიგრანტული ცხოვრება.

-P.S -

გენერალ კვინიყაძის მოგონებები თავად თეიმურაზ
 ბაგრატიონ-მუხრანსკის წინა ხიფყვაობით და ხელის მო-
 წერით იხხნება.

ჩვენ დიდ პატივსა ვცემთ ბაგრატიონთა გვარეულობას,
 რომლებსაც იხტორიამ არგუნა ხაუკუნეების განმავლობა-
 შილ საქართველოს მართველობა და მოგვცეს დიდი მეფეები
 კადნიერებოთ გეფყვით თქვენო ბრწყინვალეზავ, რომ თქვე-
 ნდა დამოუკიდებელ მიზებების გამო თქვენ ხაკმაოდ არ
 იცნობთ დამოუკიდებელ საქართველოს ბრწყინვალე ხაამა-
 ყო ხანას, მიხთვის ბრძებებს, ერის ნდობით აღჭურვილ
 ეროვნულ მთავრობის ნამდვილ მოღვაწეობას და დიდ პო-
 ლიტიკურ პირთა გაწეულ ფიფხანიურ მუშაობას ხამშობლოს

ხაკეთილდღეოთ, რომლებმაც დახწერეს საქართველოს
იხსორიის საამაყო დიადი ფურცლები და თავიანთი
ცოცხლე მიიწანეს სამშობლოს სამხხვერპლომდე.

თქვენ ნუ მიიღებთ ხალახ ჭეშმარიტებათ ყველა გაბრა-
ზებულ ავ ემიგრანტთა ყურნალ-გაზეთებშიდ მოთავსებულ
წერილებს, ანზოგიერთ მოგონებებშიდ გამოქვეყნებულ
მიუდგომელ , გამოგონებულ შეთხზულ ჭორებს.

თქვენ თქვენი განათლებით, ნიჭით, გამოცდილებით, მდ-
გომარეობით და გვარიშვილობით უნდა დაეხმაროთ საქა-
რთველოს ეროვნულ პოლიტიკურ მონობის ბორკილების და-
მხხვრევაშიდ, რათა იღგეს ჩვენი სამშობლო საქართველო
ძლიერი, ამაყო და თავიხუფალი უკუნეთი უკუნისამდე.
ეხაა თქვენი ნამღვილი მოვალეობა და აქეთვენ გიხმო-
ბხთ თქვენ განაწამები თქვენი მშობლიური ერი.

ლევან თავდაბლაძე.

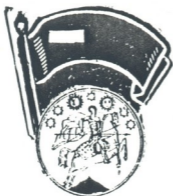
* გენერალი კვინიჭაძე განხაკუთრებული, დამამცირებელი სიმულაციით იხსენიებს, ჩვენ ხახელოვან ხახალხო გვარდიას და მის უბაღლო მეთაურს ბოღშევიკების მიერ წამებულ სიკვდილით დახჯილ ვალიკო ჯუღელს, რომელსაც თავის მოგონებებშიდ გენერალი უწოდებს უილაჯო, მხლალ („ჭრუხ“)- "მეთაურს" გვარდია კი გამოყვანილია მხარცველ შეიარაღებულ ბანდათ, ხაეჭვო პირთა თავმეხაფარათ მოკლებული ყოველ გვარ, პახრეოციგომის გრძნიობებს. ეხლა პახვიცვემულო მკითხველო ნება გვიბოძეთ გაგახნოთ იგივე გენერლის აზრი გამოთქმული ხაქართველოშიდ მის ბრძანებამილ ჯარისხა- და გვარდიის მიმართ:

ბ რ ძ ა ნ ე მ ბ ა

რუსკემლიკის შეიარაღებულ ძალთა მოავარსხარციდოსხა.

საქართველოს გმირებო! თქვენ კეთილსინდისიერათ მონხადეთ ვალი სამშობლოს წინაშე, თქვენ ღვრით საკუთარ სისხლს, ხშირათ განიციდით სიმშოლს, სიცივეს, მაგრამ მტკიცეთ გახსოვთ თქვენი მოვალეობა და მიუხედავათ გაჭირვებასიძნელისხა. თქვენ—ჯარმა და გვარდიამ—თქვენი გმირული გულ-მკერდით შეიარაჩუნეთ სამშობლოს დამოუკიდებლობა და ყველაფერი ის, რაც მისცა ჩვენს ქვეყანას რევოლუციამ; თქვენ იცილებოდით სისხლისაგან საომარ ველებე თქვენზე უფრო მრავალრიცხოვან მტერთან ბრძოლის დროს; თქვენ გადალახეთ უმაღლესი და უძნელესთა გასახალი მთები, გადაიარეთ მინდვრები; თქვენ როგორც არწიენი თავს დატრიალებდით ჩვენს სამშობლოს სადარაჯოებს: მიფრინავდით ერთი საზღვრიდან მეორე საზღვარზე და მეხივით ეკვეთებოდით მტერს!

ჯარისხა და გვარდიის მეომარო! თქვენ მხარდამხარ ერთმანეთთან ღვრდით სისხლს ჩვენი სამშობლოს დასაცავათ და ამით კიდევ უფრო მტკიცეთ დაუკავშირდით ერთმანეთს. წითელ ხიდან ბრძოლის დროს სახალხო გვარდია გმირულათ იბრძოდა უფრო მრავალრიცხოვან მტერთან, რომელიც

27 მაისი-1985-წ.

ს ო შ ო დ ა ნ .

=====

ეს წერილი ქად. სოშოში მცხოვრებ ქართველთა მიერ 26-მაისის საზეიმო ხსლომის აღწერისა, ჩვენი ყურნალის სამაისო ნომერშიდ უადგილობის გამო სამწუხაროდ ვერ მოვათავსეთ , რისთვისაც პოლიმის ვიხდით სოშოს სათვისტომოს წინაშედ, დაგვიანებით ხრულ ანგარიშს ამ ზეიმის ვაქვეყნებთ ეხლა. ☺

სოშოს ქართულ სათვისტომომ , საქართველოს დამოუკიდებლობის დიადი დღე , როგორც ყოველ წელს დიდი ზეიმით აღნიშნა.

ხადღესახწაულო ხსლომა გახსნა სათვისტომოს თავჯდომარემ ბ-ონ გრიგოლ კვარცხავამ, რომელმაც მოკლე შინაარსიანი გრძნობით აღხავე ხიფყვაშიდ ილაპარაკა 26 მაისის იხლორიულ მნიშვნელობაზე. ზეიმს დაეხწრო ყველა ..

ქართველები მთელი მათი ოჯახებით. საზეიმო დიდ დღეს თამაშობდა, ჩვენი დაუღალავი, პატივცემული თავჯდომარე გრიგოლ კვარცხავა.

ნადიმზედ უაღრესად მნიშვნელოვანი სიწყევები წარმო-
ხტქვეს: ბ-მა რემონ ბენარმა, პოლ ზედგენიძემ, ქალ.
ბლიაძემ და სხვა პირებმაც, რითაც დამხწრენი ფრიად
კმაყოფილნი დარჩენ. დიდი სიამუვნება გამოიწვია მიუ-
ხედავათ მძიმე ავადმყოფობისა გრიგოლ ქერეთლის და-
ხწრებამ, რომლის ხალღერგძელო ხრული განკურნების
ხურვილით განსაკუთრებული გულწრფელობით დაიღია.
ნადიმი გაგრძელდა ხალამოს შვიდ საათამდე, ხუფრას
ამშვენებდა ქართულ ფრანგული სიმღერები.

ზეიმის დამთავრების შემდეგ დამხწრენი გაემართენ
ქართველთა ძმათა სახაფლაოზედ მონბელიარშიდ მათი
ხსოვნის პატივცხადებით. მეორე დღეს ნადიმი გაგრძელდა
კიდევ ხალამოს ხუთ საათამდე და დაიშალენ იმ იმედით,
რომ ჩვენ დედა ქალაქშიდ კვლავ გაიმლება ჩვენი ღრ-
მა სამყუროვანი და გამომბრწყინდება უკვდავი დიადი .
26 მაისი.

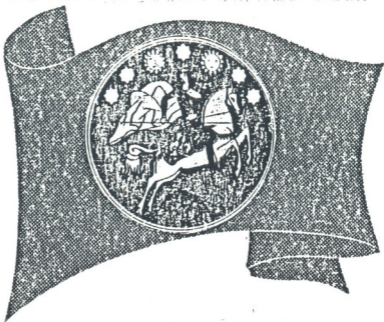
ყველას მადლობა გამოეცხადა დახმარებისათვის.

დამხწრე.

le Jeudi 29 Janvier 1925

dans la discussion du Budget des Affaires Etrangères

par **Pierre RENAUDEL**

L'Indépendance de la Géorgie socialiste

La Géorgie faisait partie, avant la guerre, de l'empire russe dans des conditions qui, d'ailleurs, n'avaient pas été approuvées par l'Europe elle-même. La France, par exemple, n'avait jamais reconnu l'annexion ancienne de la Géorgie par le tsarisme.

Je passe sur ces détails historiques. Je veux dire seulement que, dès le traité de Brest-Litowsk, les petits pays, qui constituaient la Transcaucasie, s'étaient refusés à participer à la discussion du traité de Brest-Litowsk et, lorsque celui-ci fut signé par la Russie, l'une des conséquences fut précisément de précipiter la séparation entre la Transcaucasie et la Russie.

On se l'expliquera en pensant qu'en ce qui concerne particulièrement la Géorgie, le traité de Brest-Litowsk abandonnait à la Turquie un certain nombre de territoires qui constituèrent précisément le domaine ultérieur de la Géorgie.

Quoi qu'il en soit, dans la suite des événements, le 26 mai 1918, n'entérinant pas naturellement les décisions qui avaient été prises à Brest-Litowsk, la Géorgie proclamait son indépendance et se donnait immédiatement une constitution dont je marquerai l'un des caractères en lisant son article 46 :

L'organe représentatif de la République géorgienne est le Parlement de Géorgie, composé de députés élus au suffrage universel égal, direct, secret et proportionnel. Tout citoyen, sans distinction de sexe, jouissant de tous ses droits et ayant vingt ans révolus, a le droit de participer aux élections.

Je ne cite cet article que pour montrer dans quelle voie démocratique s'engageaient les socialistes qui allaient diriger le gouvernement de Géorgie. Car, dans ce pays, ce n'était pas un gouvernement bourgeois, c'était un gouvernement social-démocrate qui s'instaurait.

Pour montrer dans quelle mesure il était soutenu par le pays, j'indiquerai que, dans chacune des consultations qui ont eu lieu, la proportion des suffrages social-démocrates fut considérable.

C'est ainsi qu'aux élections à la Constituante russe, sur 892.000 votants, il y avait 640.000 voix social-démocrates contre seulement 24.500 voix bolchevistes, le reste se trouvant réparti entre d'autres partis et des minorités ethniques arméniennes, tartares. L'Assemblée nationale, géorgienne cette fois, élue suivant la Constitution que je viens de dire, comprenait 109 social-démocrates, 8 nationalistes-démocrates, 8 socialistes fédéralistes, 5 socialistes révolutionnaires; aucun bolchevik n'avait été élu.

La Géorgie essayait, à travers des difficultés considérables, de développer et d'assurer son indépendance. Je ne veux pas, là non plus, entrer dans des considérations pour montrer quelles étaient les difficultés non pas seulement de la Géorgie, mais de la Transcaucasie où, vous le savez, sont trois pays : Géorgie, Arménie — où restent aussi des vieilles oppressions à la fois russe et turque — et Azerbaïdjan, le pays du pétrole.

Peu à peu, je le répète, la Géorgie essayait de conquérir son indépendance.

Il lui fallait pour cela obtenir sa reconnaissance par les grandes nations. Il lui fallait surtout être en paix avec la Russie elle-même; et il était bien naturel qu'à l'égard de la Russie nouvelle, la Géorgie fût amenée à demander que fût appliqué l'un des principes non pas seulement du bolchevisme, mais de la Révolution russe telle qu'elle s'était développée en mars : le libre droit des peuples à disposer d'eux-mêmes.

Je vais maintenant attirer naturellement votre attention sur le déroulement des événements. Ce sera par des faits, par des documents empruntés au bolchevisme lui-même, que je vais répondre à l'histoire un peu fantaisiste qui a été apportée ici sur cette question par M. Cachin :

La paix signée entre Géorgie et Russie.

Donc, la Géorgie cherche la paix avec la Russie. Elle y parvient. C'est le 7 mai 1920 qu'à Moscou un traité de paix est signé avec la Russie. Je ne le lirai pas, certes, tout entier. Mais en voici les deux premiers articles qui sont courts :

Article premier. — Se basant sur le droit de tous les peuples, proclamé par la République Socialiste Fédéraliste Soviétique russe, de disposer libre-

ment d'eux-mêmes. Jusques et y compris la séparation totale de l'Etat dont ils font partie, la Russie reconnaît sans réserves l'indépendance et la souveraineté de l'Etat géorgien, et renonce de plein gré à tous les droits souverains qui appartenaient à la Russie à l'égard du peuple et du territoire géorgien.

Art. 2. — Se basant sur le principe proclamé dans l'article précédent du présent traité, la Russie s'engage à renoncer à toute intervention dans les affaires intérieures de la Géorgie.

Rien de plus net.

Ce traité était signé à Moscou, le 7 mai 1920, par M. Ouratadzé, représentant la Géorgie, et M. Karakhan, représentant la Russie.

Cet acte avait une suite qu'il importe de faire connaître, car, ainsi que je le dirai à la fin de cet exposé, le problème des pétrôles pouvait, en effet, apparaître comme étant au fond des choses.

Ce traité de paix ne demeurait pas un acte unique : la Russie signait, à Tiflis, avec la Géorgie, le 14 novembre 1920, un traité de commerce où étaient définies les livraisons de pétrole à la Géorgie — qui n'en dispose point — et le fonctionnement du pipeline qui transporte le pétrole de Bakou à Batoum.

On peut dire que c'est seulement lorsque la Géorgie a été armée de ce traité de paix avec la Russie, que les nations alliées, qui pouvaient marquer quelque hésitation, ont pensé pouvoir s'engager en face du gouvernement de ce pays.

Un certain nombre d'entre elles avaient reconnu *de facto* la Géorgie, elles ne l'avaient pas reconnue *de jure*. Or, peu de temps après les actes dont je viens de parler, le Conseil suprême, à la demande du président du Conseil français d'alors, M. Briand, reconnaissait *de jure* la Géorgie par un acte que j'ai ici, et la Géorgie en était avisée le 27 janvier 1921. C'est d'ailleurs seulement le 25 février 1921 que les représentants de la Géorgie à Paris, remettaient leurs lettres de créance au Président de la République.

L'Invasion bolcheviste en Géorgie

Ainsi se déroulaient les faits : traité de paix en mai 1920, traité de commerce en novembre 1920. Mais, brusquement, sans qu'aucune déclaration de guerre fût intervenue, sans qu'aucune négociation préalable eût été engagée avec la Géorgie, le 11 février 1921 et les jours suivants, les armées russes entraient en Géorgie et, naturellement, avec le débordement de forces qu'une nation de 100 et quelques millions d'habitants peut jeter sur un peuple de 3 millions, il était bien évident que la partie engagée de cette façon devait être perdue. Elle le fut. En quelques semaines, la Géorgie voyait son gouvernement obligé d'abandonner sa capitale, puis même obligé d'abandonner le pays qu'il gouvernait.

On a déclaré qu'il n'y avait pas eu d'invasion de la Géorgie.

C'est ici qu'il faut précisément montrer les méthodes employées et, pour les montrer, ainsi que je l'ai dit tout à l'heure, je recourrai surtout à des documents communistes, à des documents bolchevistes.

Cependant, laissez-moi vous montrer comment, dans un document, les représentants de la Géorgie ont présenté les événements :

Le 11 février, disent-ils, les troupes russes, faisant partie de la 11e armée, envahirent la Géorgie du côté de l'Arménie.

M. Scheinmann, représentant du gouvernement des soviets à Tiflis, déclara au gouvernement géorgien que la Russie ne savait rien de cette attaque et qu'elle était entreprise par le gouvernement arménien.

En même temps, le gouvernement géorgien reçut de la part de M. Chavardov, représentant de l'Arménie soviétiste, une déclaration non moins formelle, selon laquelle l'Arménie était totalement étrangère à cette offensive.

Les faits prouvent que, de ces deux assertions, celle de M. Chavardov fut la vraie : au cours des batailles livrées sous Tiflis, les troupes géorgiennes firent de nombreux prisonniers; les interrogatoires qu'ils subirent démontrèrent qu'ils étaient tous originaires des provinces centrales de Russie et appartenaient à des unités régulières des armées de Moscou.

Ce n'est donc pas l'Arménie, mais bien la Russie des soviets, qui lança ses forces contre la Géorgie, le 11 février, du côté de la frontière arménienne.

Messieurs, les Géorgiens qui ont écrit cela ont-ils dit la vérité?

Il n'est pas douteux que, du côté russe, on ait cherché à faire croire que c'étaient bien les Arméniens, comme tels, qui avaient attaqué la Géorgie. Où trouverai-je la preuve de cette affirmation? La voici :

Le 1er mars — trois semaines après l'invasion — l'*Humanité* publiait ce communiqué de l'agence Rosta :

L'insurrection des populations arméniennes et musulmanes a été provoquée par les persécutions gouvernementales, exercées contre les personnes suspectes de bolchevisme. Les comités révolutionnaires se sont formés dans toutes les villes d'Abkhazie.

Le lendemain, reprenant cette même thèse, on lisait, toujours dans une dépêche de l'agence Rosta, qui est l'agence bolcheviste :

Riga, 2 mars. — Tchitcherine, dans une longue communication, fait l'histoire des événements de Géorgie. Il cite des radios interceptés qui montrent la connivence du gouvernement géorgien avec les Daschnakistes (un parti arménien) qui ont attaqué les insurgés arméniens et musulmans et se sont emparés d'Erivan.

Plus loin :

Tchitcherine maintient son offre de médiation malgré la mauvaise foi du gouvernement géorgien qui ne répond pas aux radios russes.

Enfin, le 3 mars, l'*Humanité* publie ceci :

C'est ainsi, ajoute l'agence Geyer, que les mencheviks de Géorgie s'efforcent de ruiner la malheureuse Arménie. Dans les circonstances actuelles, l'Arménie est obligée de s'approvisionner en Russie, et les autorités géorgiennes savent bien qu'en coupant ses communications avec la Russie, elles l'affament. Lorsque les Arméniens ont pris les armes pour se défendre et que la république voisine de l'Azerbaïdjan vint les aider, les mencheviks se sont mis à crier qu'on leur faisait violence.

Mais, dans son livre *Entre l'impérialisme et la Révolution*, Trotsky écrit, en 1922, ceci qui vous montrera immédiatement la véracité des informations données par l'agence Rosta :

Nous n'avons pas la moindre intention de dissimuler ou de rabaisser l'importance du rôle de l'armée soviétique dans la victoire des Soviets du Caucase. En février 1921, cette armée prêta à la révolution un concours puissant quoique beaucoup moindre que celui qu'avaient fourni pendant trois ans aux mencheviks les armées turque, allemande, anglaise, sans parler des gardes blancs russes.

Si le comité révolutionnaire, qui dirigeait l'insurrection, ne commença pas ses opérations à Tiflis... — écoutez bien ceci — ...centre de la garde populaire menchéviste, mais dans les frontières où il pouvait s'arc-bouter à l'armée rouge et rassembler des forces, cela prouve uniquement qu'il avait un sens politique avisé, ce que l'on ne saurait dire de Karksky, qui, après coup, cherche à dicter aux révolutionnaires géorgiens une tactique contraire à celle qui lui a donné la victoire.

Et dans ce même ouvrage, à la page 142, Trotsky, revenant sur ces faits, dit :

Nous ne vîmes et ne pouvions voir aucun obstacle de principe à répondre à l'appel de l'avant-garde révolutionnaire de Géorgie, à faire entrer les troupes rouges dans ce pays pour aider les ouvriers et paysans pauvres à repenser, dans le plus bref délai possible et avec le minimum de sacrifices, cette misérable démocratie qui s'était elle-même perdue par sa politique.

Ainsi ce n'était pas, comme vous le voyez, une révolution, c'était bien une invasion des troupes rouges.

Si, d'ailleurs, on considérait qu'il y avait révolution, le fait que la Russie avait reconnu l'indépendance de la Géorgie, dans les termes que je vous ai cités, lui commandait de ne pas intervenir dans les affaires intérieures de ce pays, de laisser, par conséquent, la révolution accomplir son œuvre. (*Applaudissements à l'extrême gauche et à gauche.*)

Je m'excuse de citer le témoignage de Trotsky, je m'en excuse deux fois. Je cite, en effet, un homme qui me paraît un peu tombé dans l'amitié des bolcheviks, un homme que, il y a quelques jours, on a essayé de compromettre en disant que nous approuvions, que moi-même j'approuvais sa tactique contre la tactique de Zinoviev. Nous n'approuvons ni l'une ni l'autre. Je m'excuse cependant, je le répète, d'avoir à le citer, non pas pour le discuter, mais parce que je veux ici apporter des faits et des textes sur lesquels j'entends que la Chambre juge et non pas seulement sur mes affirmations.

Aussi bien, dans un rapport officiel bolcheviste, on va nous fixer sur la valeur des forces dites révolutionnaires, c'est-à-dire des forces bolchévistes en Géorgie.

J'ai montré l'importance comparée des partis en Géorgie, lorsque l'Assemblée nationale géorgienne s'est formée. Mais les bolcheviks eux-mêmes le reconnaissent-ils ?

Je n'ai pas besoin de le dire, tous les documents que je cite, je les ai ici, prêt à soumettre, s'il en est besoin, les originaux à

qui voudra les contrôler. Mais il ne servirait guère à la Chambre que je les lui montre, ils sont en langue russe, et j'en apporte la traduction contrôlée. Voici, par exemple, une brochure établie en 1924, pour un congrès du communisme géorgien. Elle porte pour titre : « Matériaux du rapport politique du comité central du parti communiste de Géorgie au troisième congrès du parti communiste. » Avec, en épigraphe : « Seulement pour les membres du congrès, Tiflis, 1924. »

L'auteur du rapport parle des déviations du parti bolcheviste et cite un certain nombre de faits qui en sont le témoignage.

Et voici ce que je lis :

En 1919, dit ce rapport, extrémité contraire — boycottage de la constituante et une série de tentatives conspiratrices pour s'emparer du pouvoir sans avoir l'appui des masses. En 1920, l'incapacité et, peut-être, le manque de volonté pour créer un appareil illégal du parti... — les méthodes sont partout les mêmes — ...lorsque la première possibilité se présenta de légaliser le parti.

Vous le voyez, ce sont des reproches que fait à l'ancienne direction du parti bolcheviste géorgien l'auteur du rapport.

En 1921, continue-t-il, en faisant allusion à l'invasion russe — l'inactivité presque complète du parti pendant l'offensive de l'armée rouge en Géorgie.

Voilà donc le reproche principal. Quelle est l'explication donnée par le rapport ?

Tout cela indique, dit-il, que les bolcheviks géorgiens ont eu aussi, dans le passé, leurs déviations sérieuses du bolchevisme véritablement révolutionnaire et du léninisme éprouvé.

D'où aurait pu venir, en effet, en Géorgie, un bolchevisme prolétarien bien assis, quand il n'y avait pas là un mouvement ouvrier par lequel peut seulement se forger, se solidifier, le parti bolcheviste ?

Qu'est-ce à dire, messieurs, si ce n'est précisément qu'on n'a pas le droit d'invoquer la présence d'un parti bolcheviste et révolutionnaire sérieux contre les social-démocrates et si, par conséquent, les motifs que l'on a invoqués pour envahir la Géorgie ne sont précisément pas une chose fautive ?

La préméditation de l'invasion

Mais il y a pis. L'invasion de la Géorgie était préméditée. Et on peut dire, que, presque au moment où les dirigeants russes signaient, sinon leur traité de paix, au moins le traité de commerce qui, par ses considérations économiques, donnait du poids au traité de paix politique avec la Géorgie, ils s'adressaient à l'un de leurs généraux pour avoir de lui un rapport sur les conditions dans lesquelles une action militaire pouvait être engagée contre la Géorgie.

Ce rapport, c'est le compte rendu du commandant de la 11e armée, Hecker, au Président du Conseil révolutionnaire militaire de la 11e armée et il est daté du 18 décembre 1920.

СЕКРЕТ
СОВЕТСКОМУ

Dans ce rapport, M. Hecker envisage les conditions dans lesquelles une invasion de la Géorgie peut se produire avec des chances de succès.

Vous allez voir comment cette invasion est combinée.

Comme j'en ai déjà rendu compte à la réunion du conseil révolutionnaire militaire de la 11e armée, le 3 décembre courant, les opérations contre la Géorgie ne sont possibles qu'à condition expresse de neutralité amicale des troupes de Kiazim-Karabekir car, même au cas de désignation pour ces opérations, en plus de la 11e armée, de toute la 9e armée et de la 2e armée de cavalerie, notre commandement n'aura pas à sa disposition des forces suffisantes pour former une barrière sûre contre les Turcs.

Suivant les renseignements de notre service de renseignements, les forces de Kiazim-Karabekir, situées sur la ligne Sarikamich-Alexandropol, atteignent 22.000 à 24.000 hommes de troupes régulières et de 14.000 à 15.000 cavaliers kurdes et tartares. Vu l'impuissance de l'armée arménienne qui traverse une période de dislocation complète et qui demande une réorganisation fondamentale, nous devrions mettre comme barrière contre les Turcs des forces non inférieures à 2 divisions d'infanterie et une brigade de cavalerie.

Mais, même dans ce cas, notre opération dans la direction Kazakh-Pont-Rouge et plus loin sur Tiflis, serait très gênée. En cas d'une résistance sérieuse des unités géorgiennes, nos troupes pourraient se trouver dans une situation catastrophique. Or, je ne vois pas la possibilité de fournir une telle barrière d'autant plus qu'au commencement des opérations militaires, je n'oserais pas ramener les troupes occupées au Lenkoran, au Daghestan, Djavouchir et Karabakh.

Dans ces conditions ma conviction profonde, que j'estime devoir vous soumettre par écrit, est qu'avant le règlement de nos rapports mutuels avec les Turcs, il serait dangereux de commencer les opérations militaires contre la Géorgie.

Si le conseil révolutionnaire militaire de la 11e armée recevait des garanties réelles d'attitude amicale des troupes de Kiazim-Karabekir, le problème d'occupation de la Géorgie et de Tiflis, en premier lieu, deviendrait plus réel.

Pour une opération tout à fait sûre contre la Géorgie, j'estime nécessaire la concentration des forces suivantes dans trois directions principales : Kazakh-Pont-Rouge, 2 divisions d'infanterie, 2 divisions de cavalerie ; Poili, 1 division d'infanterie, 2 divisions de cavalerie ; ligne d'Akstafa-Elisabethpol, 2 divisions d'infanterie ; en tout 6 divisions d'infanterie et 5 divisions de cavalerie, à l'effectif total de 25.000 baïonnettes et 4.000 sabres. La direction de Poili doit être encore déservie par trois trains blindés qui peuvent être prélevés dans un court délai sur la 11e armée ; pour retenir les troupes géorgiennes dans la direction de Sotchi, il faudrait laisser 1 division d'infanterie et, pour couvrir Vladicaucase, le détachement de marche du camarade X...

Le rapport est long. Je n'en lis que les conclusions :

Quant à l'état de l'armée et la garde géorgienne, je n'en parle point ici, puisque j'ai fait le compte rendu détaillé à ce sujet au conseil révolutionnaire militaire de la 11e armée le 24 novembre 1920. Je dois seulement répéter que, malgré leur faiblesse et l'état d'esprit révolutionnaire, les troupes géorgiennes peuvent résister, surtout, si dès le début l'initiative nous échappe.

Les considérations ci-dessus ne sont nullement exposées pour démontrer l'impossibilité d'une attaque contre la Géorgie, mais seulement parce que je considère que cette attaque doit être faite uniquement après une préparation soignée afin d'en finir au plus vite avec les gens de Tiflis.

Si, néanmoins, les événements politiques obligent à attaquer, il faut s'attendre à ce que la guerre contre la Géorgie prenne un caractère de durée.

Je suis profondément persuadé que nous pouvons occuper sans difficulté tout le territoire géorgien jusqu'à la chaîne Sourame, mais mes troupes seraient ensuite arrêtées. Par conséquent, je me permets de proposer de

retarder l'attaque contre la Géorgie jusqu'à la réalisation des conditions suivantes :

1° Concentration dans la région de Bakou-Blakh-Noukha-Elisabethpol-Kazakh de 7 divisions d'infanterie et de la 2e armée de cavalerie;

2° L'arrivée de concentration sur la ligne Bakou-Elisabethpol de tous les trains de blé constituant le ravitaillement prévu pour les mois de décembre et de janvier;

3° Un accord avec le commandement turc.

Avec ces conditions et en cas de fermeté des unités, je suis profondément persuadé que la campagne contre la Géorgie pourrait être terminée dans un délai de six semaines.

Ainsi, messieurs, aucun doute, la Géorgie a été envahie par les troupes russes avec préméditation. (*Applaudissements à l'extrême gauche et à gauche.*)

Le Gouvernement socialiste de Géorgie cherche une conciliation

Dans les six semaines prévus par le rapport de M. le général Hecker, le gouvernement géorgien était, comme je l'ai dit, réduit à l'impuissance et obligé de s'enfuir. Comme il avait la certitude d'avoir avec lui la population, il ne cessa, dès son arrivée en Europe, et à Constantinople, d'abord, d'élever sa protestation contre l'invasion qui avait subjugué la Géorgie.

Il ne pouvait pas lui entrer dans l'esprit qu'entre les socialistes et les bolcheviks, qui sont ou prétendent être aussi des socialistes, il n'y aurait pas, sur les bases mêmes des traités, une possibilité d'entente.

L'ancien gouvernement a donc fait des efforts de conciliation nombreux, dont quelques-uns, en particulier, ont consisté à faire appel aux ouvriers d'Europe et à leurs organisations, aux diverses Internationales.

Je ne parlerai pas longuement de ces efforts. J'indiquerai seulement que furent faites des propositions de nature à arranger les choses sans être obligé de recourir ou à la force extérieure ou à une révolution intérieure contre le nouveau gouvernement qui s'était instauré, non pas par la voie du vote, mais par la voie de la désignation à Tiflis d'une tchéka révolutionnaire et d'organismes installés sous la protection de l'armée rouge, comme nous l'avons vu tout à l'heure.

M. Jordania, l'ancien président de la République géorgienne, au mois de mars 1921, c'est-à-dire quelques jours après, disait :

Nous sommes prêts à accepter des arbitrages. Que l'armée rouge se retire de Géorgie... — c'est la conclusion de son document — ...Que le gouvernement russe laisse au peuple géorgien le droit de disposer de lui-même et d'organiser sa vie et son Etat selon sa propre volonté! Que l'on consulte le peuple géorgien lui-même!

Quelle réponse fut faite à ces offres de conciliation?

D'abord dans un document qui n'a qu'une page, mais dont les cinq sixièmes consistent en injures, le parti communiste de

361059-1
302-210000

Géorgie répondait négativement. Je ne citerai qu'une phrase pour en montrer le caractère vraiment admirable :

Même si les communistes avaient consenti à l'organisation de la commission d'arbitrage d'après le projet menchéviste, les internationalistes jaunes ne l'accepteraient jamais. En effet, les socialistes jaunes, depuis longtemps, se sont habitués à ne s'adresser aux communistes qu'en langage de gifles et de balles.

Ainsi, à la demande d'un arbitrage, les bolcheviks de Géorgie répondaient : « Si nous l'acceptons, vous n'en voudriez pas. » Formule évidemment assez commode. Mais les bolcheviks géorgiens sont-ils seuls responsables?

Je reviens au livre de Trotsky, et je lis à la page 144 :

Le retrait des troupes soviétistes de Géorgie... — Je fais remarquer qu'il s'agit toujours des troupes soviétistes. — ...avec l'organisation d'un referendum sous le contrôle d'une commission mixte composée de socialistes et de communistes n'est qu'un piège impérialiste des plus vulgaires, que l'on veut nous tendre sous le drapeau démocratique du droit des nations.

Les géorgiens ne se lassent pas. C'est ainsi que, le 5 juillet 1923, ils proposent :

qu'une commission formée par un nombre égal de communistes et de socialistes occidentaux vienne en Géorgie pour examiner la situation dans le pays et pour faire ressortir la véritable volonté du peuple.

Nous acceptons, ajoutent-ils, que la commission consulte non pas toute la nation, mais seulement les ouvriers et les paysans, c'est-à-dire ceux qui, d'après la constitution soviétique, disposent du droit électoral, et qui, d'après vos affirmations seraient les maîtres du pays.

Je n'ai pas besoin de dire que cette dernière demande, de 1923, n'obtint pas plus de réponse favorable que celles de 1921 et de 1922.

La Géorgie s'insurge contre les envahisseurs

J'arrive à l'insurrection d'août-septembre 1924, à propos de laquelle nous avons aussi à donner quelques explications.

Ses causes naturelles d'abord.

J'ai entre les mains, pour la période de 1921 à 1924, un dossier considérable de terreur, arrestations, emprisonnements, fusillades. Les preuves sont nombreuses, mais je n'insiste pas sur cela, sauf pour dire que c'est la politique de répression, appliquée à la Géorgie par les bolcheviks de Russie et ceux de Géorgie qui ont pris le gouvernement, c'est cette politique qui a, comme toujours, provoqué l'insurrection d'août-septembre.

Il y avait un homme qui l'avait prévue. Un homme dont on ne contestera certainement pas l'autorité, Lénine, qui, dans une lettre célèbre, a indiqué au gouvernement bolchéviste de Russie lui-même qu'il faudrait essayer de détendre les choses. Même, dans un des documents que je vous ai lus tout à l'heure, il indiquait :

Il est d'une extrême importance de chercher une entente acceptable pour

la formation d'un bloc avec Jordania — l'ancien président de la République géorgienne — ou autres mencheviks géorgiens, tels que, lui...

Cela ne s'est pas produit. Il y a eu insurrection.

On a nié l'importance de cette insurrection; on a nié que les paysans et les ouvriers de Géorgie en fussent les acteurs, y eussent participé. On a prétendu que l'insurrection avait été le produit d'une action extérieure à la Géorgie même, qu'elle était due, d'un part, aux puissances impérialistes, dont vous êtes, monsieur le Président du Conseil, car, dans des documents qui ont été publiés à Moscou, en particulier dans la *Pravda*, on indiquait que vous, et moi d'ailleurs, nous avions eu un rôle prépondérant dans la préparation de cette insurrection. (*Sourires.*)

M. LE PRÉSIDENT DU CONSEIL. — Ah! Ah!

M. PAUL FAURE. — C'est pour cela que nous avons voté les fonds secrets (*Rires à l'extrême gauche.*)

M. PIERRE RÉNAUDEL. — *L'Humanité* avait même, un jour, annoncé qu'elle publierait une lettre de moi, qui établirait nettement ma complicité dans l'insurrection de Géorgie.

Messieurs, depuis cette époque, je n'ai pas lu cette fameuse lettre, tout au moins dans *l'Humanité*. Je n'ai pas besoin de dire que c'était une fable ridicule.

En tout cas, pour ma part, dès le 8 août, je recevais de mes amis de Géorgie une dépêche, expédiée de Constantinople, dans laquelle ils m'annonçaient qu'un certain nombre d'amis, que j'avais connus lors d'un voyage en Géorgie, en 1920, ayant l'invasion, et qui avaient été faits prisonniers, venaient d'être fusillés dans les prisons de Tiflis. On me faisait part, en même temps, de ce qui s'était passé.

J'écrivis immédiatement à M. le Président du Conseil une lettre le priant d'intervenir auprès de la Société des nations:

Notre ami, M. Paul-Boncour, qui a eu naturellement aussi sa part d'injures, apportait à la Société des nations une protestation contre les événements qui se produisaient en Géorgie. (*Applaudissements à l'extrême gauche, à gauche et sur divers bancs du centre.*)

Je m'excuse de faire défiler ces textes et ces faits. (*Parlez! parlez!*)

M. FRANKLIN-BOUILLON. — C'est très intéressant.

M. PIERRE RÉNAUDEL. — ...mais vous voyez que je n'y mets aucune espèce de passion et que je tiens surtout à soumettre à la Chambre des faits appuyés de documents propres à éclairer son jugement.

Sur divers bancs. — C'est très utile.

M. PIERRE RENAUEL. — Le 15 septembre, profitant des polémiques engagées dans *l'Humanité* et rompant avec une habitude, chez moi bien déterminée, de ne pas répondre à ce journal, j'écris cependant à M. Marcel Cachin, à qui je posai trois questions que voici :

Une lettre à M. Cachin

Où ou non, la Russie bolchéviste avait-elle signé, en 1920, avec la Géorgie libre, un traité de reconnaissance et de paix qu'elle a violé sans aucun préavis, en 1921, par une invasion de trois de ses armées ?

Où ou non, les fusillés géorgiens Khomérikhi, Saloukvadzé, Pégava, Tchikvichvili, Assalidny, entre autres, étaient-ils en prison lorsque l'insurrection géorgienne a éclaté, et veux-tu dire aux lecteurs de *l'Humanité* dans quel pays civilisé on peut considérer comme d'usage, même, en temps de guerre, de fusiller des prisonniers sans défense ?

Enfin, quelle est la position de Valiko Djougéli, dont tu invoques la rétractation et dont les nouvelles annoncent cependant l'exécution ?

Messieurs, j'attire votre attention maintenant sur la réponse qui me fut faite, le 18 septembre, dans *l'Humanité*.

On ne reproduisit pas ma lettre — naturellement — mais M. Marcel Cachin sentait néanmoins la nécessité de me répondre.

Il répondit à ma première question :

Lorsque les ouvriers, les paysans russes ont signé l'acte de 1920, ils ne se sont pas engagés à ne pas porter appui aux prolétaires géorgiens lorsque ceux-ci, à leur tour, jugeraient venu le moment d'accomplir leur révolution sociale. (Exclamation à l'extrême gauche.) C'est ce qui advint en 1921. Depuis, ce ne sont pas les Russes qui dirigent la Géorgie.

Evidemment ! L'armée rouge avait fait son coup.

A ma deuxième question : au moment de l'insurrection, on a fusillé, en Géorgie, des prisonniers sans défense, qu'en pense *l'Humanité* ? M. Cachin répond :

l'Humanité pense deux choses : d'abord qu'on a porté un si grand nombre d'inventions de cet ordre au compte des bolcheviks, que, pour être fixée, elle attend des renseignements de source un peu moins suspecte que celle de Renaudel.

C'est le 18 septembre, n'oubliez pas cette date, messieurs.

Enfin, à ma troisième question, concernant Djougéli, je vous prie de peser tous les termes de la réponse qui est faite le 18 septembre :

On sait que Djougéli est l'un des chefs menchévistes qui ont dirigé l'insurrection du 28 août. Renaudel apprendra que Djougéli a fait aux juges devant lesquels il a comparu après sa défaite, les aveux les plus complets. Il a déclaré que ce sont les impérialistes de France et d'Angleterre qui ont fait pression sur lui et ses amis pour organiser la révolte à main armée contre le prolétariat de son pays, que ce sont ces mêmes capitalistes qui ont aidé le mouvement contre-révolutionnaire ; qu'il regrette, lui, Djougéli, de s'être laissé aller à un acte aussi criminel ; qu'il reconnaît que les travailleurs géorgiens désormais, sont non pas menchévistes, mais bolcheviks.

Telles sont les déclarations de Djougéli.

J'espère, ajoute audacieusement M. Cachin, qu'elles donneront satisfaction

à Renaudel. Et les télégrammes de Géorgie ajoutent que Djougouéli et ceux qui, comme lui, reconnaissent leur erreur, bénéficient de l'indulgence des révolutionnaires qu'ils ont voulu assassiner. (*Exclamations à l'extrême gauche et à gauche.*)

M. FRANKLIN-BOUILLON. — Et c'est lui qu'on a assassiné!

M. PAUL FAURE. — Les tribunaux de l'inquisition ne faisaient pas mieux.

Les prisonniers géorgiens fusillés sans défense

M. PIERRE RENAUEL. — L'insurrection commençait le 28 août. Dès le 3 septembre, Krilenko, l'ancien chef des armées russes au moment du coup d'Etat d'octobre, devenu procureur général de toutes les Russies, était à Tiflis. Il était interviewé, lui, procureur général de toutes les Russies — il ne s'agit pas du pouvoir géorgien, — par le journal *Zaria Vostoka*, ce qui veut dire *L'Aube d'Orient*. Voici cette interview du 3 décembre :

Hier est arrivé de Borjomsk... — c'est une localité balnéaire de Géorgie — à Tiflis, le procureur Krilenko. Dans une interview avec notre correspondant, voici ce que Krilenko a déclaré :

L'affaire Savinkov dénote un changement dans l'attitude des milieux contre-révolutionnaires russes en faveur des soviets. Savinkov est un des représentants de ceux qui, dans leur carrière politique, sont arrivés à un accord ouvert avec les capitalistes européens dont l'action s'est manifestée dans l'organisation du massacre et l'insurrection contre le Pouvoir ouvrier et paysan par la finance et pour la finance des capitalistes étrangers.

Depuis l'insurrection de Jaroslaw, inspirée par l'ambassadeur français M. Noulenis, et jusqu'à son action comme agent du gouvernement polonais, les agissements de Savinkov n'étaient que l'action d'un mercenaire de la bourgeoisie.

Savinkov est un de ceux qui étaient avec les généraux Denikine, Wrangel et autres forces contre-révolutionnaires qui luttaient pour renverser le gouvernement ouvrier paysan à l'aide des gouvernements impérialistes.

En ce qui concerne la grâce de M. Savinkov, M. Krilenko a dit : « Pour nous, les fonctionnaires de la justice, qui sommes habitués à de telles métamorphoses des coupables dans les salles de justice, tous ces aveux et repentirs de Savinkov n'ont aucune valeur. De tels aveux ont été entendus en grand nombre ces derniers temps. »

Mais un parallèle s'impose entre l'affaire Savinkov et l'affaire Djougouéli. Djougouéli s'est repenti aussi. Mais ce qu'il a réussi à réaliser a « porté ses fruits », et la tchéka géorgienne, en l'ayant fusillé... — le 3 septembre, *Humanité* du 18 septembre — ...n'a fait qu'agir dans son droit.

Plusieurs membres à gauche, s'adressant à l'extrême gauche communiste. — Menteurs! (Vives protestations à l'extrême gauche communiste.)

M. PIERRE RENAUEL. — Messieurs, il me semble que la force des faits que j'apporte ici suffit à répondre aux protestations de ces messieurs (*Applaudissements à l'extrême gauche et à gauche*), et je ne crois pas que mes amis aient des raisons de les relever.

Krilenko ajoute : « Certes, en ce moment, la Russie, ce n'est pas la Géorgie... »

Ecoutez cela, messieurs,...

M. TERNAUX. — On vous écoute.

M. PIERRE RENAUDEL. — ...car c'est l'aveu de la légitimité de l'insurrection.

M. THÉO-BRETIN, désignant l'extrême gauche communiste. — Ceux-là ne sont pas responsables.

M. PIERRE RENAUDEL. — Je ne les considère pas comme responsables. Je l'assure même, mon cher Bretin, que je ne les considère comme responsables dans aucune acception du mot. (*Très bien! très bien! et rires à l'extrême gauche.*)

« Certes, en ce moment, ajoute Krilenko, la Russie, ce n'est pas la Géorgie et, chez nous il est impossible qu'une action comme celle-ci puisse s'engager, une action contre l'entreprise aventureuse des menchéviks, qui est issue des conditions historiques spéciales de l'existence de la Géorgie dans ces dernières années. C'est pourquoi l'exécution de Savinkov n'était pas nécessaire.

Je reviens à ma première question : a-t-on fusillé des prisonniers sans défense? Le 18 septembre, le journal *l'Humanité* attendait des preuves autres que ma parole. Or, à Tiflis, le 31 août, avait été publié dans le journal *Zaria Vostoka*, organe du comité régional de Transcaucasie du parti communiste russe déjà cité et que j'ai là dans mon dossier, un document intitulé : « Avis de la tchéka de Géorgie ».

Dans ce document, dont je ne lis pas non plus tout le texte, j'indique seulement qu'il y a les noms de vingt-quatre condamnés à mort, parmi lesquels Noé Khomérikhi, Djougouéli, Tchikvichvili, Pagava, etc.

Le lendemain, la *Zaria Vostoka* publie un second avis de la tchéka de Géorgie, le 2 septembre 1919, n° 666 :

De la part de la commission extraordinaire de Géorgie : Publication d'une liste complémentaire des personnes qui, pour avoir préparé et organisé l'action armée contre le prolétariat, et comme ennemis irréconciliables du Pouvoir des ouvriers et paysans, ont été condamnés à la peine suprême, à être fusillés.

Cette liste comprend de nouveau vingt-neuf noms et est signée : « Le collège de la commission extraordinaire de Géorgie. »

Voici les dernières lignes de ce document :

La condamnation des personnes ci-dessus mentionnées, ainsi que de celles mentionnées dans la *Zaria Vostoka* du 31 août, est exécutée.

Voilà comment, le 31 août, Djougouéli avait été gracié! suivant *l'Humanité* du 18 septembre. (*Applaudissements à l'extrême gauche et à gauche.*)

Sur l'insurrection même, mes amis géorgiens m'ont remis la statistique des prisonniers exécutés dans la ville de Tiflis : extraits de la prison de Métékhi, 138; extraits de l'hôpital de Métékhi, 12; extraits des prisons des tchékas, 24; extraits de la prison départementale, 10. Au total, 184 exécutions à Tiflis.

Dans la province de Mingrétie et dans les autres provinces, il y a eu 451 exécutions.

Voici, enfin, un détail que je dirais savoureux, si le terme n'était un terme joyeux :

La famille portant le nom de Paniachvili, habitant le village de Rouissi, en Karthlie, fut entièrement exterminée :

Louis Paniachvili et son fils David, âgé de 16 ans;

Jean Paniachvili, ses filles Thamar, 14 ans, et Souliko, 6 ans, et ses deux bébés de 4 et 3 ans;

Mme Julie Paniachvili, son fils Grégoire, 12 ans, et ses deux filles, Louise, 10 ans, et Irène, 8 ans;

Badour Paniachvili, son fils, 11 ans, et ses trois filles, 5, 4 et 3 ans;

Joseph Paniachvili, sa femme, leurs filles, 12 ans, 5 ans, 4 ans, 3 ans;

Guéno Paniachvili, sa femme Marguerite, leur fille, 9 ans, leur garçon, 4 ans, et leur bébé, 3 ans;

Mme Doula Paniachvili, sa mère, 60 ans; sa domestique, 14 ans;

Mme Anna Paniachvili, 23 ans. (*Vives exclamations à l'extrême gauche et à gauche.*)

M. MISTRAL. — Quelle bande d'assassins!

M. PIERRE RENAUEL. — Ai-je accusé à tort, quand j'ai dit qu'on avait assassiné non pas seulement des prisonniers mais des femmes et des enfants? (*À applaudissements à l'extrême gauche et à gauche.*)

La guerre, c'est la guerre, hélas! et l'on comprend que, dans les combats, des hommes soient tués. (*Vives interruptions à l'extrême gauche communiste.*)

M. LAPORTE. — Vous l'avez faite aussi, l'apologie de la révolution.

M. PAUL FAURE. — Ah non! pas cela! Nous ne sommes pas des assassins!

M. LE PRÉSIDENT. — Messieurs, je vous prie de cesser ces interruptions et d'écouter M. Renaudel.

M. PIERRE RENAUEL. — Mais je reviens à ce que j'appellerai la question morale des prisonniers.

En effet, je le disais au milieu des interruptions, la guerre, c'est la guerre, et l'on comprend que, dans la guerre, des hommes soient tués. Comme le disait M. Cachin, il y a quelques jours : quand on fait l'insurrection et quand on fait appel à la violence, on sait à quoi l'on s'expose. On sait qu'on risque la répression, plus encore dans la guerre que dans la révolution. Mais, lorsque des hommes n'ont pas participé aux faits, et même en guerre s'ils y ont participé, mais s'ils sont prisonniers, ont peut dire qu'alors leur existence est sacrée.

Or, les hommes qui étaient là ont-ils participé à l'insurrection? Étaient-ils engagés dans l'insurrection?

M. LE COLONEL PICOT. — Et les enfants de quatre ans!

M. PIERRE RENAUDEL. — Je ne parlerai pas de tous.

M. Khomérikhi, dont je vous ai cité le nom, était une personnalité tout à fait remarquable. C'était l'ancien ministre de l'agriculture du gouvernement géorgien; il a fait, dans l'ordre agricole, des choses excellentes; que je n'ai pas lieu, naturellement, d'exposer en ce moment. Or, M. Khomérikhi avait été arrêté en octobre 1923; vous entendez; un an avant l'insurrection.

M. Saloukvadzé, ancien député social-démocrate, avait été arrêté en 1922, deux ans avant l'insurrection.

M. Pagava, ancien député, avait été arrêté en janvier 1924, sept mois avant l'insurrection.

Quant à Djougouéli, je reviendrai sur son cas.

Enfin, Tchikvichvili, maire de Tiflis, avait été arrêté en juin 1924, trois mois avant l'insurrection.

Par conséquent, ce sont bien des prisonniers sans défense que l'on a fusillés, et je dis que c'est là un acte contre l'humanité et la civilisation tout court. (*Applaudissements à l'extrême gauche, à gauche et au centre.*)

Le cas de Valiko Djougouéli

J'en arrive maintenant au cas de Valiko Djougouéli. Je vous ai lu — je vous prie d'y revenir par la mémoire — la réponse que M. Cachin m'a faite sur son cas, en affirmant qu'il s'était rétracté, qu'il avait été grâcié...

M. FRANKLIN-BOUILLON. — Qu'il avait « bénéficié » de bien des avantages.

M. PIERRE RENAUDEL. — ...qu'il avait bénéficié d'un traitement de faveur, que « Djougouéli et tous ceux qui, comme lui, reconnaissent leur erreur, bénéficient de l'indulgence des révolutionnaires qu'ils ont voulu assassiner ».

Tout est à peser dans la réponse de M. Cachin, que je vous ai lue.

Du prisonnier Djougouéli, je ne dirai pas grand'chose, parce que, lorsque M. Cachin en a parlé ici, il a bien fait allusion à des textes d'un livre de Valiko Djougouéli, dont on prétend tirer contre lui des preuves de cruauté; mais il n'a pas apporté ces textes. Quelques extraits, savamment tronqués, se trouvent d'ailleurs dans le livre de Trotsky, dont j'ai parlé tout à l'heure. Avec sa fidélité à singer les Russes, comme dit M. Monatte, l'*Humanité* a repris ces textes sans se reporter aux vraies sources.

Ce que je puis dire, c'est que, lorsque dans son livre, qui est un livre d'impressions, intitulé *La lourde Croix*, Valiko Djougouéli définit son rôle, lorsqu'il examine les conditions dans lesquelles

il a été amené à faire la guerre pour assurer l'indépendance de la Géorgie, en même temps qu'il traduit les impressions dont son esprit est frappé par les spectacles de la guerre, les incendies et les ruines que la guerre sème, en même temps qu'il décrit ces horreurs, il marque, au contraire, combien il en est affecté, combien il en souffre.

Il y a même, dans ses mémoires, un rappel du moment où il était en guerre, où il commandait les armées géorgiennes, et où, à ce titre il a pris des mesures pour empêcher le pillage et le massacre par ses troupes.

Mais, je le répète, je ne veux pas insister sur cet aspect psychologique de Djougéli, puisque aussi bien on n'y a pas beaucoup fait allusion avant moi.

Seulement, Djougéli était ce que nos amis Géorgiens social-démocrates appelaient le chef de la garde populaire.

Il était parti de Géorgie en même temps que le gouvernement géorgien, et, dans les quelques mois qui ont précédé ces événements, il est venu passer quelques jours à Paris, où j'ai eu l'occasion de le revoir, ayant fait sa connaissance à Tiflis, en 1920.

Djougéli retourne en Géorgie quelques mois avant l'insurrection. Il est arrêté à Tiflis dans les premiers jours d'août, ainsi que je crois l'avoir dit. Il entre en contact avec les représentants policiers et judiciaires de la Géorgie. Dans les conversations qu'il a avec eux, il examine la situation de la Géorgie, et voici en quoi a consisté ce que les bolcheviks ont appelé sa rétractation.

Dans une de ses lettres qui ont été publiées dans des conditions que je dirai, lettre adressée à Kvantaliani, président de la tchéka de Géorgie, et écrite dans la nuit du 9 août, à trois heures du matin, Valiko Djougéli dit ceci :

Nous avions convenu que nous nous reverrions dans la soirée, que vous me feriez connaître certains documents, et voici que cette nuit vous m'en avez montré une partie. Tout cela m'a permis de comprendre que toute une série d'arrestations, et la mienne en particulier, n'ont pas été dues au hasard, que, de plus, il arrive souvent que notre correspondance la plus importante passe préalablement entre vos mains et que vous la renvoyez à destination ensuite...

Evidemment, la police de la tchéka est bien organisée.

J'ai compris, ajoute Djougéli, que votre œil veille attentivement, que, d'autre part, il se trouve parmi nous certains énergumènes, et là-dessus je ne pouvais plus hésiter, ma résolution était définitivement formée.

Je me suis convaincu que, dans ces conditions, vous saurez toujours prévenir l'insurrection et ne la laisserez pas s'étendre, de sorte que toute tentative dégénérera nécessairement en une aventure hasardeuse et aboutira à une calamité nationale.

Que par la suite la question de l'insurrection se heurtera de plus en plus à des retards et à des difficultés. C'est pourquoi la social-démocratie doit décidément se prononcer contre l'insurrection et éliminer de nos relations cette question. Connaissant l'état général de la masse des social-démocrates ainsi que ma propre autorité en cette question, je déclare résolument que je réussirai à agir dans un sens favorable sur sa solution.

Et voici ce qui marque le caractère de sa présence en prison :

Finalement, dit-il, je vous ai proposé ceci : *il serait indigne de moi de mentir, de dire que j'accepte le système soviétique et que je commence à nier toute espèce de lutte.*

Voilà comment cet homme se rétracte!

Je n'en déclare pas moins que je renonce à toute lutte armée, qui ne saurait aboutir qu'à de graves calamités nationales.

Et il ajoute ce 9 août :

Pratiquement je demande ceci. Permettez-moi, sur ma parole d'honneur ou contre garantie, ou après avoir absorbé quelque poison lent — cela paraît bête, ajoutez-t-il, mais ce ne l'est pas tout à fait — de sortir de la tchéka pour trois ou quatre jours et d'éluider en liberté cette question maudite avec mes amis.

Nous y sommes les uns et les autres également intéressés, nous en tant que parti militant, vous en tant que pouvoir. Car les uns et les autres nous voulons nous inspirer des intérêts du peuple, nous ne voulons pas jouer avec ces intérêts. Personne n'a besoin d'une nouvelle effusion de sang. En trois ou quatre jours, j'espère suffisamment éclaircir cette question et la rayet définitivement de l'ordre du jour.

Et, ce même 9 août, à sept heures du matin, dans une espèce de post-scriptum à cette longue lettre — car elle est très longue — y revenant, Djougouéli dit encore :

Ainsi, contre quelque garantie que ce soit, je vous prie de me laisser sortir de la tchéka pour trois ou quatre jours, et plus ce sera vite fait, mieux cela vaudra. Sinon, il ne restera entre vos mains qu'un cadavre lamentable, et il restera dans la ville la même nervosité que par le passé.

Le cadavre lamentable, ce devait être celui de Djougouéli, car avant qu'on ne le tuât, il avait essayé de se suicider, il avait essayé de s'ouvrir les veines.

Dans une lettre qu'il a réussi à faire passer à ses amis géorgiens, il demande à ceux-ci instamment d'abandonner toute idée d'insurrection. Il leur indique précisément que, pour sa part, il veut se suicider, que c'est en quelque sorte son testament qu'il leur envoie.

Or, messieurs, c'est après avoir pris cette attitude que Djougouéli a été fusillé!

Mais voici quel est pire. Il avait demandé à sortir de prison pour aller voir ses amis. Il avait écrit des lettres aux bolcheviks à la date des 9, 10, 11 et 12 août. Pendant toute cette période, les bolcheviks restent silencieux. Ils suivent cependant de cet oeil attentif que nous connaissons bien — l'œil de Moscou — les événements qui peuvent se produire en Géorgie. Mais d'une part on n'autorise pas Djougouéli à sortir pour entrer en contact avec ses amis; d'autre part, on garde dans les cartons les lettres qu'il a écrites et les propositions qu'il a formulées.

L'insurrection commence le 28 août. Le lendemain, la tchéka publiait dans le journal de Tiflis les lettres de Djougouéli, non pas

pour enregistrer la rétractation de celui-ci, mais parce qu'elle espérait que, par là même, elle jetterait dans les rangs des Géorgiens révolutionnaires le découragement et l'espèce de déception qui résulte naturellement de l'abandon d'un homme qu'on considère comme un chef.

Après avoir fait cette publication le 29, et tiré tout ce qu'elle pouvait tirer de Djougéli, le 31 la tchéka le fusillait.

Je dis que ce crime vaut, en machiavélisme et en horreur, celui dont fut victime Matteoti tué par les fascistes italiens. (*Applaudissements à l'extrême gauche et à gauche.*)

M. FRANKLIN-BOUILLEON. — Ce sont des virtuoses de l'assassinat.

La force du soulèvement populaire géorgien

M. PIERRE RENAUEDEL. — On a nié la force du soulèvement populaire. La réalité du soulèvement se trouve affirmée par des documents bolchévistes eux-mêmes. Car, s'il n'y avait pas eu soulèvement et lutte sérieuse, le journal communiste de Tiflis n'aurait pas, le 7 octobre, écrit ceci :

Parmi les vaillants communistes qui battirent avec acharnement contre les insurgés dans la région de la province de Gourie, le camarade Méparichvili était au premier rang. Sur le front de Sadjevakhko, il lutta avec acharnement pendant quatre jours entiers contre l'insolent ennemi qui manifestait une résistance opiniâtre. Mais la journée du 1er octobre lui fut funeste. Dans une lutte acharnée Méparichvili fut blessé, fait prisonnier par les insurgés et mourut.

De même, si les paysans n'avaient pas participé à l'insurrection, on n'aurait pas écrit ceci, dans la *Zaria Vostoka*, l'*Aube d'Orient* du 13 septembre, sous la plume d'Oŕdjonikidzé, qui fut le chef des troupes russes en Géorgie :

Philip Makharadzé et moi, avons parcouru ces jours-ci la Géorgie. Nulle part les paysans n'ont pu répondre pourquoi ils s'étaient mêlés à cette aventure.

Je comprends, ils n'étaient pas pressés de donner des explications! Certainement les paysans savaient qu'après ces explications données à leurs maîtres des arrestations et des exécutions s'en seraient suivies, mais les faits ainsi se trouvent parfaitement prouvés.

Il en a été de même dans presque toutes les régions de la Géorgie.

Enfin, je veux encore citer quelques lignes d'un document.

Dans la *Zaria Vostoka* — l'*Aube d'Orient* — que j'ai eu si souvent l'occasion de citer, journal des bolchéviks, on trouve, le 12 octobre 1924, les résolutions adoptées par le parti communiste de Géorgie sur les propositions de M. Kakhiani :

Après avoir pris connaissance de tous les matériaux relatifs aux derniers

événements et du résultat de l'enquête faite par la commission du comité central envoyée dans les provinces où le mouvement insurrectionnel a été étouffé, l'Assemblée plénière conclut que les soulèvements armés en Géorgie se sont produits non pas sur le mécontentement de la masse et de la population, mais furent dictés et organisés sur le commandement des impérialistes de la IIIe Internationale, base de ces impérialistes.

Vous connaissez l'explication. Je n'y reviens pas, mais ici, encore, je note l'aveu d'un soulèvement puissant :

Enfin, un dernier trait. Dans la *Rabotchaïa Pravda*, journal bolcheviste de Tiflis, le 11 septembre, voici ce qu'on peut lire, sous la signature d'un des hommes qui détenaient le pouvoir :

"Il faut dire — l'auteur vise les moyens de se défendre — que, sous ce rapport, les menchéviks se sont montrés sans caractère et faibles, des « invertébrés », qui firent un soulèvement démocratique suivant les règles démocratiques et ils ne surent livrer à l'exécution aucun de nos camarades... — Ecoutez bien cela ! — *«... bien que nous ayons fusillé par centaines et que nous ayons même fusillé des membres du comité central.»*

Ainsi, non seulement on constate que les insurgés géorgiens, lorsqu'ils en ont eu l'occasion, ont montré de la générosité, mais on leur reproche cette générosité comme une duperie, en se vantant soi-même des crimes qu'on a commis : (*Applaudissement à l'extrême gauche et à gauche. — Interruptions à l'extrême gauche communiste.*)

Les troupes russes sont-elles en Géorgie

Dans son discours, M. Cachin a affirmé que les troupes qui assureraient le maintien des bolchéviks au pouvoir en Géorgie étaient géorgiennes.

Voici, à ce sujet, une note qui m'a été remise par nos amis de Géorgie et qui vous édifiera :

En Transcaucasie, il existe depuis l'occupation une armée spéciale du Caucase composée de trois divisions : une pour la Géorgie, une pour l'Arménie, une pour l'Azerbeïdjan, avec toutes leurs unités spéciales : cavalerie, artillerie, génie, aviation, trains blindés, automobiles blindées, etc.

Cette armée exclusivement composée de Russes, avait été créée en Russie, en 1919, pour l'invasion de la Transcaucasie. Elle est sous le commandement d'Egorov, ancien officier du régime tsariste, qui déjà, lors de la première révolution, en 1905, participa, sous le régime tsariste, à l'expédition contre la Gurie soulevée. Elle envahit successivement l'Azerbeïdjan, l'Arménie et la Géorgie.

Remarque 1. — Cette armée se trouve actuellement sous le commandement en chef de Pougatchev, colonel d'état-major sous le régime tsariste.

Remarque 2. — La cavalerie de l'armée spéciale du Caucase, comme toute la cavalerie de l'Union des républiques soviétiques, est sous le commandement de Boudenny.

Pendant l'insurrection d'août-septembre 1924, une partie des troupes se trouvant en Arménie et en Azerbeïdjan, fut amenée en Géorgie.

En outre, des Russes furent amenés, quatre colonnes d'un à deux régiments chacune : 1° par la côte de la mer Noire, en Abkhazie ; 2° par Karatchai, en Svanétie ; 3° par la route militaire de Géorgie, en Douchétie, par Vladicaucase ; 4° des navires de guerre russes entrèrent à Batoum.

Depuis l'occupation, les troupes sont d'une façon constante ainsi réparties en Géorgie :

Tiflis : 9e régiment d'infanterie, 1 bataillon de la garde, 1 unité de kour-santy (école militaire, une école de perfectionnement militaire), un régiment

de cavalerie, un régiment de chemins de fer, un bataillon du génie, une compagnie de liaison, trois trains blindés, huit automobiles blindées, douze aéroplanes, quatre batteries.

Il en est de même dans les autres régions de la Géorgie. Je n'ai pas besoin d'indiquer les détails pour ne pas lasser la Chambre.

Enfin, les Géorgiens ajoutent :

Les forces énumérées ci-dessus sont uniquement composées de Russes et amenées de Russie. En ce qui concerne la prétendue armée géorgienne, elle est uniquement composée d'une unité incomplète de 2.000 hommes et est subordonnée aux chefs de l'armée d'occupation.

Pendant l'insurrection, cette division fut tenue à l'écart. 250 officiers en furent même chassés. Quelques-uns d'entre eux furent exécutés. 15 officiers supérieurs géorgiens, au service de l'armée rouge, avaient été exécutés déjà en 1923.

Voilà comment il n'y a pas de troupes russes en Géorgie!

Et, dans la *Zaria Vostoka*, il écrit :

Dans les temps difficiles où un nouveau régime se constitue et où la vie sociale et économique d'un pays est organisée sur des bases nouvelles, une sévère discipline est nécessaire et, par conséquent, les autorités soviétiques de Géorgie ont le droit de prendre des mesures pour supprimer les éléments qui s'efforcent de créer le désordre et de désorganiser le nouveau développement de la vie.

LETTRE DU GROUPE SOCIALISTE AU PARLEMENT

à M. HERRIOT, *Président du Conseil*,

sur la Reconnaissance des Soviets et l'Indépendance de la Géorgie

Paris, le 3 juillet 1924.

Monsieur le Président du Conseil,

Vous allez procéder prochainement à la reprise des relations diplomatiques avec la Russie soviétique.

Le Parti socialiste, vous le savez, n'a aucune objection à formuler contre un tel acte. Mieux, il n'a cessé de le réclamer comme nécessaire.

Le Groupe socialiste appuiera donc la mesure que vous vous proposez de prendre, en conformité d'ailleurs avec la déclaration ministérielle, en conformité aussi avec la lettre que vous avez bien voulu faire tenir au Congrès socialiste de juin 1924.

Mais le Parti socialiste désire attirer votre attention sur un important détail à propos duquel sa pensée n'est pas moins constante.

Le peuple d'un petit Etat du Transcaucase, la Géorgie, qui avait proclamé son indépendance, au même titre que les autres petits ou grands Etats issus de la Russie et de sa Révolution, se demande anxieusement aujourd'hui si, en accomplissant l'acte de reconnaissance de la Russie soviétique, les Etats alliés et particulièrement la France, ne vont pas abandonner la position qu'ils ont prise à son égard.

L'indépendance géorgienne, proclamée le 26 mai 1918, confirmée le 12 mars 1919 par l'Assemblée constituante de Géorgie, a été reconnue par la France - de jure -, le 27 janvier 1921.

La France était autorisée à une telle décision, puisqu'entre autres choses, la Géorgie avait été, antérieurement, reconnue par la République soviétique de Russie. Un traité avait, en effet, été conclu le 7 mai 1920 par lequel le gouvernement russe reconnaissait, à la fois, le droit des peuples à disposer d'eux-mêmes et le droit particulier de la Géorgie à son indépendance.

L'article 1er de ce traité est ainsi conçu :

• Se basant sur le droit de tous les peuples, proclamé par la République Socialiste Fédérative Soviétique Russe, de disposer librement d'eux-mêmes jusques et y compris la séparation totale de l'Etat dont ils font partie, la Russie reconnaît sans réserves l'indépendance et la souveraineté de l'Etat géorgien, et renonce de plein gré à tous les droits souverains qui appartenaient à la Russie à l'égard du peuple et du territoire géorgiens. •

En février 1921, sans déclaration de guerre, la Géorgie a été envahie par les armées russes. Son peuple n'a, depuis ce temps, cessé de protester contre la violence dont il était ainsi l'objet, sans doute parce qu'il était un petit Etat sans défense.

Le Groupe socialiste ne veut pas rechercher en ce moment si les gouvernants de la Russie soviétique sont décidés à maintenir longtemps encore une occupation militaire qui s'est faite en violation du traité qu'ils ont solennellement signé.

Il lui suffit de constater que la France a la tradition du respect des traités et de la parole donnée.

Il pense donc que la République française ne saurait, sans dommage moral pour elle-même, abandonner l'attitude prise à l'égard d'un petit peuple dont l'indépendance a été universellement reconnue. Le Gouvernement français doit la conserver, même si le développement des négociations ne permettait pas d'obtenir l'assentiment de la Russie.

Le Parti socialiste suggère donc que le Gouvernement de la République déclare qu'il reconnaît pleinement « de jure », l'Union des Républiques soviétiques « sous réserve des actes internationaux par lesquels fut reconnue « de jure » l'indépendance des différents Etats issus de l'ancien empire russe, et ayant leurs représentants accrédités auprès du Gouvernement français. »

Il tombe sous le sens que si une telle formule, à défaut d'une autre plus explicite, n'était pas adoptée, l'abandon de la cause géorgienne risquerait de devenir une menace pour d'autres petits pays, puisqu'il sanctionnerait tacitement une entreprise de la force et en rendrait pour d'autres cas la tentation toujours possible.

Le Groupe socialiste au Parlement pense enfin que, sans doute quelque jour le problème de la Géorgie indépendante se posera à nouveau devant la Société des Nations et que des conditions favorables permettront de le résoudre.

Le Gouvernement de la République commettrait donc une faute en aliénant par avance sa liberté de jugement devant le Tribunal international de la Paix.

Dans l'espoir que vous voudrez bien examiner ces considérations avec la bienveillance et l'esprit d'équité internationale que commande un tel problème, le Groupe socialiste se tient à votre disposition pour toute conversation complémentaire.

Veillez agréer, Monsieur le Président du Conseil, nos salutations socialistes.

Le Groupe socialiste au Parlement.

adotée à Paris le 29 Mars 1981 par l'Assemblée de l'émigration nationale géorgienne et au nom de toutes les organisations géorgiennes existant à l'étranger, à l'occasion du 60e anniversaire de l'invasion de la Géorgie par la Russie Soviétique.

Il y a 60 ans, en février-mars 1921, les armées de la Russie Soviétique, au terme d'une guerre inégale, occupaient le territoire de la République Démocratique de Géorgie. Aussitôt le Kremlin mit hors-la-loi l'Assemblée Nationale élue et le gouvernement légal que le peuple géorgien s'était démocratiquement donné. Il supprima toutes les organisations nationales, imposant par la force et la terreur la domination de la Russie Soviétique.

Le peuple géorgien n'a jamais accepté cet état de choses. Depuis 60 ans il n'a cessé d'en donner la preuve, à commencer par l'insurrection nationale de 1924, suivie d'une répression sanglante dont les excès émeurent le monde libre tout entier, jusqu'aux récentes et impressionnantes manifestations du printemps 1978 à Tbilissi pour le maintien du géorgien comme langue nationale constitutionnellement reconnue.

Quelle que soient les formes de la lutte - toujours aussi implacablement réprimée - l'irréductible opposition de la Nation géorgienne à l'occupation russe se nourrit d'une résolution inébranlable et de la foi en un principe intangible: la restauration de la souveraineté et de la liberté nationales ravies par la force.

Qu'en est-il après 60 ans? Les troupes de la Russie Soviétique continuent d'occuper la Géorgie et la Transcaucasie. Cependant que les jeunes appelés géorgiens se voient affectés aux marches orientales et occidentales de l'Empire Soviétique, ou intégrés à des unités stationnées au coeur même de la Russie.

La prétendue "R.S.S. de Géorgie" (qui n'existe que sur le papier) est dotée d'un "gouvernement" dénué de toute autonomie et de tout moyen d'action; ce "gouvernement" n'est, en fait, qu'un rouage administratif, simple émanation du véritable et tout puissant gouvernement qui est, lui, soviétique, russe et moscovite.

Le pouvoir soviétique poursuit inlassablement les fins que voici:

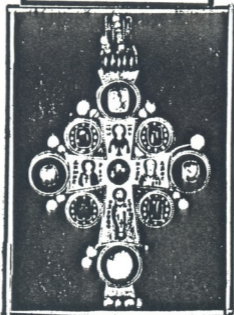
- soumettre la Géorgie à un pillage économique systématique, drainant les richesses nationales au profit de l'occupant, d'où les intolérables difficultés matérielles qui accablent le peuple géorgien,

- enlever à la Nation géorgienne toute originalité, la contraignant ainsi, d'ailleurs en vain, à se conformer au modèle soviétique commun: tentative de dénationalisation et de déculturation,

- user de tous les moyens possibles - et ils ne manquent pas sous un tel régime - afin d'enlever aux Géorgiens un de leurs biens les plus précieux: la langue géorgienne, et d'y substituer le russe.

Certes, les Géorgiens se battent sur le sol de la patrie, refusant de se plier à l'oppression soviétique et à ses visées, mais cette lutte permanente, malgré sa vitalité et l'héroïsme de chaque jour, qui seul la rend possible, demeure le plus souvent insoupçonnée du monde libre, sauf en de rares occasions.

Car le peuple géorgien est trop étroitement bâillonné par l'oppression du Kremlin pour pouvoir faire entendre sa voix. C'est pourquoi il appartient à l'émigration nationale géorgienne, où qu'elle se trouve dans le monde, aujourd'hui comme hier, et tant que durera l'intolérable occupation soviétique russe, d'être le porte-parole de la Nation géorgienne, d'être la voix du peuple géorgien garrôtté. C'est pourquoi les émigrés politiques géorgiens et leurs descendants, l'ensemble des organisations géorgiennes existant à l'étranger, sans distinction de tendances, réaffirment et portent à la connaissance du monde libre le principe intangible de la Nation géorgienne: le peuple géorgien ne renoncera jamais à restaurer son indépendance et sa souveraineté, avec les droits imprescriptibles qui s'y rattachent.

სამგლოვიანრო

ქ. ბორდოს მახლობლათ გარდაიცვალა ჩვენი თანამემამულე ერმილე ყავლაშვილი, დახაფლავებულია ლევინის კმათა ხახაფლაოზე. ხამქიმარს უცხადებთ მის ოჯახს.

ფრანგები იგონებენ ქართველებს

1985 წლის 15 აგვისტოს, მარიოშას, ხაფრანგეთში მცხოვრები ქართველი ხათვისტომის ლეღვაფია - ექიმ მამია ჰერიშვილის შეთაურებით - ეწვია ხოფელ ხავინის ხაწყსოს, მდინარე ლუარის რეგიონში ორღეანის ხამხრეთით, ხადაფ ცხოვრობდა ჩვენი თანამემამულე პლატონ ჩხარჭიშვილი 1963 წლამდე, როფა იხ გარდაიცვალა და დაკრძალულ იქნა ხავინის ხახაფლაოზე. და ახლა, 1985 წლის 15 აგვისტოს, მარიოშას, დიდი რელიგიური ცერემონიალით მიხლა პლატონ ჩხარჭიშვილი და მიხი ფრანგი მეუღლის ა.პრალშარის შემორიადური დაფის გახხნა ხავინის ხახაფლაოხ ხამლოცველოში,რომელ-ხაც დაეხწრო ხოფელ ხავინის მრავალი მლოცველი, ხავინის ეკლესიის მოძღვარის ყან-პიერ ფოველის ლოცვა-კურთხევით.

„ჩვენი დროშა“-ს რედაქცია უღრმეს მადლობას უცხადებს ყველას, ვისი კეთილშობილებით და მეობებით ეურნალი განაგრძობს არსებობას. მასალები და ფულადი დახმარება უნდა გამოიგზავნოს შემდეგი მისამართით:

Pagava Levan - 3, Rue AdolpheCherieux
92130 ISSY LES MOULINEAUX

შემომწირველთა ნიშ:

=====

ქ ქ	1. ქ. იმნაიშვილი-----500	10. გ. ბოლქვაძე- 100
	2. ვ. ინჭკირველი---- 500	11. ლ. ნახცილაშვილი -100
	3. გ. კვარცხავაძე--- 500	112. შ. ბერეჟიანი 100
	ოჯახიდან.	13. თ. ანთაძე----100
	4. გ. პარამიძე- --- 500	14. რ. გვეჯაძე---100
კრძანე	პარამიძის და აღქხანდრე(ხაშა) კობჯავახი ხხოვნის აღხანიშავაძე; ----- 500	15. დ. ქიმერიძე---50 -----
	5. ლ. ფალავა ----- 500	ჯამი-----4650 ფ
	ახმათ ყორღანი ფალავახი ხხოვნის აღხანიშავაძე	ნაშთის რეორცი--9707- -----
	6. ვ. რუბინიძე -----300	14.357-
	რევიორე ახათიანის, ვიქტორ კაპანაძის, გაბი ვიხვარიშვილის (თუში)- ხხოვნის აღხანიშავაძე, რომელ- მაც შექმნილს მყვეობამილ იყვენენ მე- შეხხა და რეკამილ, ვიხილან გაიყვანენ და დახვრიშენ 30 აგვიხხოხ 1930 წელს	+ 100-დოლარი. ----- გახავალი. -----
	7. ხომოს ახ. შენი---300	მაის, აგვიხხოხ ეურნა- ლახა და ხაფოხხოხ ხარჯ- ები: ----- 10.656-
	8. ვ. ინახარიძე---- 300	14.357- 10.656=3701-
	9 .ნ. ბედელაძე --- 200	ხალარომი დარჩა: 3,701ფრ. და 100 დოლ.

=====

ს ა რ ჩ ე ვ ი .

837რლი.

=====

- 1. აგვისტოსხათვის...ნოე ყორღანია..... 2.
- 2. აგვისტო 1924 წელი..... 4.
- 3. გმირთა ხსოვნას..... 5.
- 4. ხალხის რჩეუნი6.7.
- 5. ი. ეგრიხელი..საქ. 24 წლის ამბოხება..... 8.
- 6.სოფ მშ-ის გზით (ნახაფი).....52.
- 7. წერილი შორეთიდან....ლ. ფალავა.....53.
- 8.წარსული ხინამღვილის ღლეუთნდელი შედეგები.
 ვ. მარიამიძვილი.....58.
- 9. ჩვენი პარტია ერის ხადარაჯოზე.....73.
- 10. იძულებითი პახუხი. ლ. ფალავა.....95.
- 11. ხალხს სიმართლე უნდა უთხრათ-ლ. თავ-ძე...98.
- 12. მიუნხენის რადიოს რედ-რს.....109.
- 13. ხოშოდან.. დამხწრე.....115.
- 14. ვ. რენოდელის სიწყვა საქართველზე.....117.
- 15. ფრანგ დეპუტათა წერილი ე. ერიოს.....137.
- 15. ქარ. ხათვისტომოს რეზოლიუცია.....139.
- 16. სამგლოვიარო.....140.
- 17. " ჩ- დროშის ანგარიში.....142.

- შეუდომის განხორქვა.
 გ-ს ვ. ჩუბინიძის წერილშილ შეუდომით ავლნიშეთ,რომ
 გ-ს ა. მანჯულიძვილის გაზეთის სახელ -წოდება იყო
 "მამული"- უნდა იყოს"მიმავალი"--.
 =====

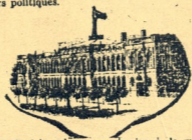
109/1

(Quelques données)

On sait que la Russie soviétique, violant le traité conclu à Moscou, le 7 mai 1920, avec la République géorgienne, a envahi cette dernière en 1921, et après une guerre acharnée de 6 semaines, l'a occupée militairement.

Les exécutions en masses ne sont désormais pour les bolcheviks que des faits divers, les tchekas et les prisons ne suffisent plus à contenir les prisonniers politiques.

M. Trotsky, alors commissaire à la guerre de la Russie soviétique, a résumé à sa manière, la terreur

Lors de son passage à Tiflis au début de l'année 1924, il a déclaré : « En 1922, Staline m'a dit : « Il y a lieu de retourner la Géorgie de fond en comble, afin de détruire en elle l'influence et la force du menchévisme. » Cette œuvre peut actuellement être considérée comme accomplie. La Géorgie a été suffisamment retournée... »

Hors commerce

ქართული საბ. სოც.-დემ. პარტიის საზღვარ-გარეთის ბიუროს ორგანიზაცია
Organe du Bureau à l'Étranger du parti Social-démocrate de Géorgie.

რედაქტორი-- ლევან ფაღავა.

ვერანი-- პრეზიდიუმი იმპრინტი.

Redacteur: Levan PAGAVA
3 rue Adolphe Chérioux
92130 Issy les Moulineaux